

BİR GÖNÜL İNSANI

BİR GÖNÜL İNSANI

Bir Gönül İnsanı

Emre EREN

Bir Gönül İnsanı

Copyright © Muştu Yayınları, 2014

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

Erol ERGÜN

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Ali ÖZER

Kapak

Ali ÖZER

Epub

Bekir YILDIZ

Dijital ISBN

978-605-163-058-8

Yayın Numarası

837

Basım Yılı

Temmuz 2014

Muştu Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.mustu.com

facebook.com/kitapkaynagi

Önsöz

Tarih, bir hayali, bir rüyası olan insanların omuzlarında yükselir. Tarihe yön veren, hadiselerle damga vuran, toplumlara örnek olan kişiler, hep bu türden insanlardır. Peygamberler, Cenab-ı Hakk'ın emriyle görevli oldukları vazifeleriyle bu insanların başını teşkil ederler. Peygamberlerin varisi olan âlimler ise, edindikleri kutsal vazife ile insanlık adına çabalar, hayaller kurar, bu hayallerin rüyasını görürler. Son iki üç asrı devamlı olarak yıkımlar, mağlubiyetler içerisinde geçen İslam dünyasında bu vasfa sahip çok az sayıdaki insandan biridir Fethullah Gülen Hocaefendi.

Bir insanı önemli kılan nedir? Bir mümin için bu sorunun cevabı, “İyi bir Müslüman olmasıdır.” şeklinde düşünülebilir. ‘İyi bir Müslüman’ olmanın şartları, âyet-i kerimelerde, hadis-i şeriflerde genişçe anlatılmış, gösterilmiştir. İyi bir Müslüman, Allah için yaşar, Allah için işler, Allah için düşünür... İyi bir Müslüman'ın hayatında karanlık bir nokta, Allah'tan uzak an, nefsi etrafında kurulan bir dünya yoktur. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin hayat hikâyesini bizim için önemli kılan husus da budur.

Bilebildiğimiz dönemlerden itibaren günümüze kadar tarihin gelişim seyrine baktığımızda, Hocaefendi'nin geleceğin tarih yazıcıları için esaslı bir mesele olacağı rahatlıkla söylenebilir. Çünkü onun hayatını okumak, yazmak, anlamak biraz da geleceğin dünyasının ana renklerinden biri üzerinde düşünmek demektir.

Çocuk yaşlardan itibaren Müslümanların meselelerinden başlayarak, İslam'ın bütün cihanı kapsayan misyonuna uygun şekilde insanlık için dertlenen, bu derdiyle hayaller kuran, bunun rüyalarını gören Hocaefendi, kendine biçtiği kutlu vazifeye gölge düşürmeyecek şekilde yaşadığı gibi etrafındaki herkese de İslam'ın yüzüne en küçük bir leke düşürecek hareketlerden uzak durmalarını

telkin eder.

Hocaefendi'nin hayatına baktığımızda karşımıza imanla, edeble, iffetle, sadakatle örgülenmiş bir hikâye çıkmaktadır. Kendine rehber edindiği Efendimiz'in (s.a.s.) yolundan giderek tüm insanlara O'nun getirdiği kutlu mesajın güzelliğini ve insan için ne kadar büyük bir şans olduğunu, yaşayarak ve anlatarak göstermeye çalışmıştır. Hazreti Mevlana'nın "Ya görüldüğün gibi ol; ya olduğun gibi görün." sözünün temsil ettiği hakikate uygun şekilde, yaşadığı gibi görünmüş, görüldüğü gibi de yaşamıştır. Daha 17-18 yaşından itibaren cami kürsülerinde haftada birkaç kere insanların önüne çıkan ve hayatının hemen her anı, milletin gözü önünde yaşanan Hocaefendi'nin bu samimiyeti ve bütün bunları yaparken hiçbir maddi manevi beklentiye girmemesi, onun en büyük zenginliğidir. Konuşmalarının, yazılarının bu kadar etkili olması, bu samimiyette yatıyor olmalıdır. Onu tanıyan insanların, hakkında söyledikleri de bu samimiyetin ayrı bir göstergesidir. Nitekim bütün bu özellikleriyle Hocaefendi, İslam ahlâkının en güzel temsillerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Hocaefendi'nin en dikkat çeken yönlerinden biri de çok yönlü ilgi dünyasıdır. O, sadece dinî ilimler alanında çağının takdir gören şahsiyetlerinden biri değildir. Aynı zamanda diğer ilimlerde de fikir beyan edecek, orijinal çıkarımlar yapabilecek bir donanıma sahiptir. Bu sebeptendir ki onun sohbetleri ve kitapları, hakikatin bütün cepheleriyle kavranma çabasının derin birikimi ile doludur. Onun dili ve üslubu ise ayrı bir bahistir. Hocaefendi, konuya hâkim çoğu kimsenin belirttiği gibi Türkçeyi bütün zenginliği ile kullanabilen çok az sayıdaki isimden biridir.

Hocaefendi'nin hayatının ana hatlarıyla şahsiyetinin temel çizgilerini öne çıkartarak anlatmayı hedefleyen bu kitapta, biyografinin yanında beslenme kaynakları, dünyayı yorumlayışı, hayatını örgülediği temel değerler, kendisine yöneltilen bir takım suçlamaların bugüne kadar nasıl yersiz kaldığı, güncel bazı meseleler hakkındaki yorumları ve bakış açısı gibi konular üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Hocaefendi'yi okumak, anlamak ve tanımak insanlık adına ideali olan herkes için ilham kaynağı olabilecek bir imkândır. Onu tanımak ve anlamak ise nasıl bir ortamda yetiştiğinden başlayarak şahsiyetini anlamamızla mümkün

olacaktır. Onun eserlerine, şahsiyetini şekillendiren dünyanın kavranmasından başlamak, o eserlerdeki fikirlerin zenginliğini daha derinden kavramamıza yardımcı olacaktır. Bu yönüyle onun hayatı, sadece bir biyografi değil; bütün insanların kucaklaştığı, herkesin birbirini sevdiği ve saygı gösterdiği ‘yeni bir dünyayı’ kurmak için yola çıkan sevdalılarının ilham kaynaklarının da çekirdeğini teşkil eder.

Sevgi ve Saygı Yumağı Bir Aile

İnsanlık tarihinde önemli roller oynamış kişilerin öncelikle çocuklukları dikkati çeker. Zira çocukluk yılları, sonraki dönemlere dair birçok işaret taşır. Fethullah Gülen Hocaefendi'yi tanımak için de öncelikle çocukluğuna, yetiştiği çevreye, anne babasına bakmamız gerekir. Çünkü ona göre insan, öncelikle yetiştiği evde kişiliğini kazanır: “Eve, içindeki insanlara göre ‘ev’ denir. Bir hanenin fertleri, o hanede oturanların insanî değerleri paylaştıkları ölçüde mesut sayılırlar. Evet, denebilir ki insan, eviyle insanca yaşar; ev de içindeki insanlarla ‘ev’ olur.” Onun bu fikirleri, elbette daha bir çocuk iken gözlediği kendi aile yaşantısının da izlerini taşır.

İslamiyet'te çocuğun eğitimi anne karnında başlar. Anlatılır ki Osmanlı döneminin meşhur âlimlerinden Ebu'l-Vefa Hazretlerinin küçük yaştaki oğlu, o dönemlerde su taşımak için kullanılan deri kaplara elindeki çiviye batırır ve evine su götürmeye çalışan insanlara zarar verirmiş. Çocuğun yaptıklarından rahatsız olan komşuları, Ebu'l-Vefa Hazretlerine duydukları saygıdan dolayı şikâyete de gidemezlermiş. Ancak bir gün, durum artık dayanılmaz bir hâl alınca yanına gidip, “Efendim, size saygı ve sevgimiz büyüktür ama oğlunuz gelip geçen insanların heybelerini delerek sularını döküyor; herkes çok rahatsız.” derler. Çok üzülen Ebu'l-Vefa Hazretleri, durumu hanımına anlatır. Beraberce sebep üzerinde düşünmeye başlarlar. Bir süre sonra hanımı, “Ben bu çocuğa hamile iken komşuya gitmiştim. Masanın üstünde bir limon görmüştüm, canım çekti, izin almadan elimdeki tığı batırıp birkaç damla suyundan içmiştim.” deyince Ebu'l-Vefa Hazretleri, “Tamam, ben sebebini anladım!” diyerek hemen gidip komşusundan helallik ister ve bir süre sonra çocuk bu zararlı davranışı terk eder.

* * *

Toplum önünde yer alan insanların hayatlarında karanlık noktaların olmaması, önemlidir. Nitekim Hocaefendi'nin soyunu takip ettiğimizde, soy kütüğünde manevî değerleri hayatlarına hayat kılmış kişilerle karşılaşmaktayız.

Büyük Dede Halil Ağa'nın iki oğlu vardır. Süleyman Efendi ve Molla Ahmed. Hocaefendi'nin dedesi olan Şamil Ağa'nın Babası Molla Ahmed, varlıklı biri olmasına rağmen, çok sade bir hayat sürer. Aile fertlerine de bu şekilde örnek olmaya gayret eder.

Ailenin kökü Ahlat'a dayanır. Van Gölü'nün kıyısında, tabîî güzellikleri kadar manevî zenginliğiyle de tarihimizde büyük öneme sahip olan Ahlat, İslamiyet'in Anadolu'ya giriş yaptığı kapılardan biridir. Hocaefendi'nin dedeleri buradan, dönemin şartları gereği, Erzurum'un eski adıyla Hasankale, yeni adıyla Pasinler olarak adlandırılan ilçesine bağlı Korucuk köyüne taşınır. Büyük Dedesi Halil Ağa Korucuk'a, bir müddet ikamet ettikten sonra Ahlat'a tekrar geri dönmek düşüncesiyle yerleşmiştir. Ancak Tekman dağının eteklerinde, Erzurum ile Hasankale arasında maddî güzellikleri kadar manevî güzellikleriyle de öne çıkan bu belde, onların yurdu olur. Aile burada yeni bir hayat kurarak yaşamaya devam eder.

Aile, Korucuk'a geldikten sonra da sıkıntılar bitmemiştir. Osmanlı'nın zayıflaması, Doğu'da devlet otoritesini de zora sokmuştur. Tarihimizde "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın ardından bölgede düzen bozulur ve Molla Ahmed, ailesini korumak için onları da alarak Sivas'a göçer. Büyük ekonomik sıkıntılarla geçen bir dönemin ardından, savaşın da bitmesiyle aile, yeniden Korucuk köyüne döner. 1890 yılında vefat eden büyük dede Molla Ahmed'in ardından ailenin geçimini Şamil Ağa üstlenir. Devlet otoritesinin ortadan kalkması, aileyi bir kere daha yurdundan ayrılmaya mecbur bırakır ve Şamil Ağa I. Dünya Savaşı yıllarında aileyi toplayarak Yozgat'ın Yerköy ilçesine taşınır. Ancak hayat şartları burada da ağırdır. Bir süre sonra tekrar geri dönmeleri gerekecektir.

Dönemin ağır şartları içerisinde ailenin Yozgat'a gidişi de Erzurum'a geri dönüşü de çok zor olur. Özellikle dönüşte, savaşın elde ne varsa almasından dolayı aile Yozgat'tan Erzurum'a kadar yürüyerek gelmek zorunda kalır.

Erzurum'a geri döndükleri bu yıllarda büyük bir deprem olur. Halk korkusundan evlerine girememektedir. Ancak ağır kış şartları bastırıldığından durum gittikçe daha da kötüleşir. Köyde uzun yıllar imamlık yapan Mehmet Efendi adında bir zat vardır. Hayatını hassasiyetle yaşayan Mehmet Efendi bir gün Şamil Ağa ile karşılaşır. Şamil Ağa, depremden dolayı eve giremediklerini anlatınca Mehmet Efendi, "Git evine yat! Tek taş düşerse getir o taşı benim kafama at!" der. Ardından gece gördüğü rüyasını aktarır: "Rüyamda Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.s.) ve dört halife köyümüzü şereflendirmişlerdi. Efendimiz (s.a.s.), bana dönerek, 'Molla Muhammed bu köy senin mi?' diye sordu. Ben de 'Evet!' deyince Hazreti Ali'ye döndü ve 'Ya Ali bu köye bir kazık çak! Bu köy bir daha sallanmasın!' dedi." Mehmet Efendi'nin uyarısı üzerinde Şamil Ağa evine döner ve hakikaten hiçbir şey olmaz.

* * *

Hocaefendi sadece baba tarafından kutlu bir aileye sahip değildir. Anne tarafından da Osmanlı'ya büyük hizmetlerde bulunmuş, savaşlarda büyük kahramanlık göstermiş, hayatını dinin güzellikleri ile bezemiş bir aile ile karşılaşırız. Anne tarafından dedesi Ahmet Ağa, Kurt İsmail Paşa'nın torunudur. Çevresinde tanınan, sayılan bir isim olan Ahmet Ağa, günaha girmemek için kalabalıklardan dahi kaçacak kadar hassas yaşamaktadır. Ahmet Ağa'nın hatıralara yansıyan en önemli özelliği ise Kur'ân-ı Kerim'e olan büyük aşkıdır. Haftada bir hatim yapan Ahmet Ağa, Kur'ân'a olan bu sevgi ve bağlılığını hayatı boyunca sürdürür. Ninesi Hatice Hanım ise tarihimizde Edirne müdafii olarak tanınan ve Edirne'nin Bulgarların eline geçmemesi için verdiği kahramanca mücadele ile son dönem Osmanlı tarihinin kahraman komutanlarından biri sayılan Şükrü Paşa'nın torunudur.

Hocaefendi, dedesi, babaannesi, annesi ve babasıyla büyük bir ailede hayata gözlerini açar. Misafirin eksik olmadığı, devrin önemli âlimlerinin sık sık geldiği bu ev, her an Efendimiz'in (s.a.s.) konuşulduğu bir yuvadır. Efendimiz (s.a.s.) ve ashabı adeta bu evin fertleri gibidir. Onlar konuşulmakta, onlar soluklanmaktadır. Hocaefendi, peygamber sevgisiyle dolu bu evde bir sonbahar günü dünyaya gelir. O yıllarda, doğan çocuklar hemen nüfus kaydına geçirilmez,

birkaç yıl sonra kaydedilir. Bu sebeple resmi olarak nüfus cüzdanında doğum tarihi 27 Nisan 1941 olarak geçer. Ama gerçek doğum tarihi, 10 Kasım 1938 olarak aile üyeleri tarafından belirtilir.

Hocaefendi üzerinde en büyük etkiye sahip olan aile üyelerinden birisi şüphesiz babaannesi Munise Hanım'dır. Munise Hanım'ın Allah aşkıyla döktüğü gözyaşları, çocuk yaştaki Hocaefendi'nin dünyasında derin izler bırakır. Hatırlarında babaannesini şöyle anlatır Hocaefendi: "Onun öyle sessiz, durgun deryalar gibi derinliği benim üzerimde büyük bir tesir bıraktı. İnanmayı ve Allah'la irtibatı onda gördüm. Mütebessim bir kadındı ama ben böyle kahkaha attığımı hiç görmedim. Her hâliyle İslamiyet'i aksettirmeye çalışırdı."

Munise Hanım, gözü yaşlı insandır. Kur'ân-ı Kerim'i her okuyuşunda gözyaşlarına boğulur. Bu Anadolu kadını, torununa Allah aşkıyla gözyaşı dökmeyi yaşayarak öğretir.

Hocaefendi'nin ailesinde dikkati çeken en önemli özelliklerden biri, sözden ziyade yaşamının önde olmasıdır. O, hatıralarında ailesinden bahsederken onların sözlerine pek az yer verir. Daha çok aile büyüklerinin hâl ve tavırlarıyla kendinde nasıl tesir bıraktığından bahseder. Çünkü İslamiyet öncelikle temsil ile anlatılır. Nitekim kendisi yıllar sonra, "Hâl ile halledilmedik hiçbir mesele yoktur." diyecektir.

Hocaefendi'nin annesi Refia Hanım ve babası Ramiz Efendi de "hâl ehli" insanlardır. 1905 yılında doğan Ramiz Efendi, devrin ağır şartlarından dolayı tam bir eğitim alamaz. Okul çağına geldiğinde aile göç eder. Çocukluk yılları, savaşın ortasında geçer. Ancak ilim aşığı bu insan, yaşının ilerlemesine aldırmış etmeden kendini yetiştirir. Bu azmiyle otuz yaşında Kur'ân-ı Kerim'i öğrenir. Sadece Kur'ân okumakla yetinmez; ilim aşkıyla öğrenimine devam eder. Hatta diğer İslamî ilimleri de tahsil ederek imam olur. Ramiz Efendi, hassasiyet insanıdır. Okuma oranının bugün bile çok düşük olduğu bir toplumda yaşadığımızı düşünürsek tarladan geldiğinde yemek hazırlanıncaya kadar vakti israf etmeyen ve hemen bir kitap açıp okumaya duran Ramiz Efendi'nin ilim aşkı ve hayatını ne kadar disiplinli yaşadığı anlaşılır. Öyle ki tarlaya çalışmaya giderken ya ezberinden Kur'ân okur ya da ezberindeki şiirleri tekrar eder.

Fethullah Gülen Hocaefendi'yi tanıyanların sıklıkla vurguladıkları özelliklerinden biri de onun eşine az rastlanır nezaketidir. Onun bu nazik kişiliğinde şüphesiz babasının da rolü olmalıdır. Hocaefendi'den yaklaşık on yaş büyük olmasına rağmen aynı dönemde medresede beraber okuduğu Mehmed Kırkıncı Hocaefendi, Ramiz Efendi'nin nezaketi karşısında şaşkınlık yaşar ve onun köyde yetişmiş bir adam olmasına rağmen, adeta Osmanlı'da sarayda görev yapacak devlet adamlarını yetiştiren en yüksek eğitim kurumu seviyesindeki Enderun'dan mezun olmuş bir incelikte olduğunu söyler.

Gözü yaşlı bir baba olan Ramiz Efendi, nezaketinin yanı sıra namazlarındaki hassasiyetiyle de oğlu üzerinde büyük tesir sahibi olur. Bununla birlikte oğluna büyük tesir eden yönlerinden biri de şüphesiz sahabi efendilerimize duyduğu aşktır. Efendimiz (s.a.s.) ve onun ashabına adeta "cinnet derecesinde" âşık olan Ramiz Efendi'nin Kur'ân okumaktan sonraki en büyük tutkusu, sahabi efendilerimizin hayatlarının anlatıldığı kitapları okumaktır. Bu kitapları o kadar çok okur ki kitapların sayfaları okunmaktan yıpranır, yırtılır.

Hocaefendi'nin çocukluk hatıralarında yer alan en canlı sahnelerden bir kısmı da babasından sahabi efendilerimizin hayatlarını dinlediği zamanlara aittir. Sanki ashab döneminde yaşıyormuş gibi onları anlatan Ramiz Efendi, sadece anlatmakla kalmaz adeta bir sahabi hayatı yaşamaya gayret eder. O kadar hassasiyet sahibidir ki hayvanlarını otlatmaya getirip götürürken ağızlarına torba geçirerek, yanlışlıkla da olsa, başkasının tarlasından ot yemelerine mani olur.

Baba böyle iken anne farklı mıdır? Hocaefendi için anne, dünyadaki en kutsal varlıktır. Ona göre, Kâbe dünya için ne anlam ifade ediyorsa anne de insan için o anlamı ifade eder. Dünya Kâbe etrafında toplanmış, onun gölgesinde var olmuştur. Anne de, bir aileyi var eden, onu bir arada tutan kutsal güçtür. Anne, hem bir şefkat kahramanı, hem bir koruyucu melektir.

Anneyi bütün fani varlıkların en üstüne koyar o:

“Faniler arasında en muazzam varlıktır ana. O, yeryüzünde dolaşırken gökteki bir baş ve Cennet de ayaklarının altındadır. Pabucunun tozu gözlere sürme kadar aziz ve ayaklarına sürülen yüzler arş eşiğindeki başlar kadar yücedir. Ana, inleyen bir varlıktır... Bizi, varlığa ermenin hemen her safhasında kucaklayan,

koklayan, öpüp öpüp okşayan, teessür ve infiallerimizi yatıştırıp sıkıntılarımızı paylaşan; yemeyip yediren, giymeyip giydiren, açlığını-tokluğunu, açlığımız tokluğumuz içinde duyup yaşayan, mutluluk ve saadetimiz adına insanüstü bir gayretle akla-hayale gelmedik zorluklara katlanan.. bize vücudumuzun gelişmesi, irademizin kuvvetlenmesi, zekamızın incelik keskinleşmesi, ufkumuzun uhrevileşmesi yollarını gösteren.. bütün bunları yaparken de açık-kapalı herhangi bir beklentiye girmeyen bir varlık varsa, işte o da anadır.”

Refia Hanım, bir annenin bütün üstün vasıflarına sahiptir. Hocaefendi'nin ilk hocası olan annesi, sadece kendi çocuklarına değil, Kur'ân öğretmenin yasak olduğu bir dönemde köyün bütün kadınlarına dinî eğitim verir. Bu işlerin yanında kalabalık nüfuslu bir ailenin bütün yükü de Refia Hanım'ın omzundadır. En büyük yardımcısı ise küçük yaştaki oğlu Fethullah'tır. Kendisine ev işlerinde yardımcı olan oğlu ile aralarında çok büyük bir sevgi bağı vardır. Öyle ki Hocaefendi, vaiz olarak Anadolu'yu gezmeye başladığında annesinin şefkati en büyük dayanağı olacak, yorulduğunda annesinin şefkatiyle yorgunluğunu giderecektir.

Refia Hanım, çocuklarına ayrı bir dikkat gösterir. Her birinin Allah'ın rızasına uygun şekilde yetişmeleri en büyük hedefidir. Oğlunun küçüklüğünden itibaren ibadetlerini hassasiyetle yaşaması için oldukça disiplinli davranır ve gerekli her durumda onu mutlaka ikaz eder.

Hocaefendi annesine karşı asla saygıda kusur etmez, her gün ayrı bir yerde vaaz verdiği dönemlerde dahi fırsat buldukça annesini ziyaret ederek onunla ilgilenir. 28 Haziran 1993 tarihinde annesi, İzmir'de vefat ettiğinde, yalnızlığı en güçlü şekilde hissettiği anlardan birini yaşar Hocaefendi.

Eğitim için Erzurum'da bulunduğu döneme ilişkin bir hatırasında onun anne-babasına olan saygısının güzel bir misalini buluruz. 15-16 yaşında bir medrese öğrencisidir. 5-6 öğrencinin ancak kalabileceği genişlikteki bir yerde arkadaşlarıyla birlikte kalmaktadır. Misafir geldiğinde, bu küçük odada yatacak yer kalmaz.

Yine bir gün medreseye bir arkadaşları misafir gelir. Hocaefendi daha o yıllarda nezaket ve hassasiyeti şahsiyetinin temel özelliği yapmıştır. O daracık

verde, nasıl bir gece geçirdiğini ondan dinleyelim:

“Yatmak istediğimde baktım ayağımı arkadaşlardan birine doğru uzatmam gerekiyor; saygısızlık olur düşüncesiyle ona doğru ayağımı uzatmadım. Diğer tarafta kitaplarımız duruyordu. Kitaplara doğru da ayaklarımı uzatmam mümkün değildi. Beri taraf kibleye denk geliyordu. Ayağımı uzatabileceğim tek yön vardı; orası da Korucuk istikametini gösteriyordu. Ve ben babam Korucuk’ta olabilir ve ona karşı saygısızlık etmiş olurum düşüncesiyle o tarafa da ayağımı uzatmadım. Birkaç gece böylece hiç uyumadan oturdum. Burada unutmadan şunu da ilave edeyim ki, ben hayatımda bir defaya mahsus dahi babama doğru yani onun doğduğu ve şu anda medfun bulunduğu Korucuk’a doğru ayağımı uzatıp yatmadım. Benim ebeveyne karşı saygı anlayışım budur.”

Anlattığı bu hatıra onun yaşadığı tek olay değildir. Ondaki anne baba sevgisi ve saygısının en büyük göstergelerinden biri de şüphesiz, onların gölgesine dahi ayağımı basmamış olmasıdır. Peki, böylesi bir saygı hâlesi içinde büyüyen Hocaefendi, nasıl bir çocukluk hayatı yaşadı?

Çocukluk Yılları ve Eğitim Hayatı

Hocaefendi'nin çocukluğuna baktığımızda, onu tanıyan herkesin ortaklaşa belirttiği gibi o, her şeyden önce farklı bir çocuktur.

Evde, annesine yardım eder, babasının ve eve gelen büyüklerin ilminden istifade için onları merakla dinler. Diğer çocuklarla çok fazla zaman geçirmez; kendinden büyüklerle oturmaktan zevk alır.

İlkokula dördüncü sınıfa kadar devam eder; babası Alvar köyüne imam olunca aile oraya taşınır. Yarıda kalan eğitimini daha sonra Erzurum'da tamamlar. Elbette onun ilim tahsili ilkokulun sağladığı bilgi ile sınırlı değildir. Hatta ilkokuldan daha çok eve gelip giden âlimlerden dinledikleri ve özellikle Alvarlı Efe Hazretlerinden öğrendikleriyle ilmmini geliştirir. Efe Hazretlerine ileride değineceğiz ama acaba okulda nasıl bir öğrenciydi diye düşündüğümüzde hem kendinin hem öğretmeninin anlattıkları dikkatimizi çeker.

İlkokulda diğer öğrencilerden farklıdır Hocaefendi. Öğretmeni Belma Hanım, bu öğrencisine ayrı bir sevgi duymaktadır. Çalışkanlığı, ciddiyeti, disiplini tavırları öğretmenin çok hoşuna gitmektedir. Yaramazlık yapan diğer arkadaşlarına uymaz, sekiz on yaşlarında olmasına rağmen, ciddiyetle davranır. Her nasılsa bir gün yaramazlık yapan arkadaşlarının arasına katılır. Bunu gören öğretmeni, büyük şaşkınlık yaşar. Çünkü öğrencisini tanımaktadır. Yaklaşır ve kulağından hafifçe çekerek, "Sen de mi?" diye sitemini dile getirir. Öğretmeni ile arasında saygı ve sevgiye dayalı güçlü bir bağ vardır Hocaefendi'nin. "Sen de mi?" sorusu yetmiştir. Artık o vakitten sonra Belma Öğretmen bir daha, sevdiği öğrencisini yaramazlık yaparken görmeyecektir. Öğrencisine büyük ümitler bağlamıştır; ileride memleketi için hayırlı işler yapacak büyük bir adam olacağını farkındadır. Yine bir gün sınıftadırlar. Belma öğretmen diğer arkadaşlarının arasından Hocaefendi'yi göstererek, "Bir gün Galata Köprüsü'nde

genç bir teğmen dolaşacak ve ben onu şimdiden seyrediyorum.” der. Aradan onlarca yıl geçse de öğretmen ile öğrenci arasındaki sevgi hiç bitmemiştir. Bugün dahi Hocaefendi, öğretmenini hep sevgi ve saygıyla anmaktadır. Çünkü ona göre öğretmen, “doğumdan ölüme kadar, bütün bir hayat boyu hayatı şekillendiren kutsal bir üstad’dır.” Milletinin yücelmesinde veya alçalmasında en etkili kaynaklardan biridir öğretmen.

Bir İstanbul Hanımefendisi olan Belma Öğretmen, emekli olduktan sonra, o güne değin binlerce öğrenci okutmasına rağmen ilk öğrencilerinden olan Hocaefendi’yi hiç unutmuyacaktır. Çok sevdiği ve unutamadığı talebesini ondan dinleyelim:

“Fethullah, diğer öğrencilerden çok farklıydı; ağırbaşlı, beyefendi, çalışkan, her şeye uzaktan bakan bir çocuktur. Ben onunla gurur duyardım... Diğer öğrenciler gibi aşırılığa kaçan bir yaramazlığı yoktu. Arkada cama yakın oturur, iri yapılı, beyaz tenli, hep gözümün içine bakardı. Kendisini öne çıkarmazdı. Çok kararlı biriydi. Olayların içine girmez, öylece seyrederdi. Fakat herhangi bir şeyin kararını verince de gider onu yapardı. Öyle herkese katılmazdı, uzakları seyrederdi, düşünceli ve derin bir hâli vardı... Çok uslu bir çocuktur.”

Okulunda, öğretmenin böylesine takdirini kazanan Hocaefendi, manevî yaşantısına da çok dikkat eder. Çocuk yaşta, Cenab-ı Allah’a ibadet etmenin güzelliğini fark etmiş, O’nun rızası istikametinde yaşamayı daha o yıllarda hedefi hâline getirmiştir.

On bir-on iki yaşındadır. Bir gün, akşam olmasına rağmen eve gelmez. Gecenin ilerleyen vaktinde eve gelince annesi hayli merak etmiştir. Çünkü dışarıda vakit geçirmek gibi bir alışkanlığı yoktur. “Oğlum, neredeydin, seni merak ettim.” diye sorunca, “Ana, mescitteydim. Yetmiş rekât namaz kıldım.” cevabını verir. Henüz bir çocukken, onun namaz karşısındaki bu iştiyakı annesini elbette çok sevindirmiştir. Ama merak da eder: “Ne namazı kıldın bu kadar?” Hocaefendi’nin cevabı, onun daha o yıllarda namaz konusunda nasıl bir şuura sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir: “Kaza namazı kıldım.” der. Bu hâl, sadece bir geceye mahsus da değildir. Zaman zaman tekrar edilir. Özellikle kandil gecelerinde eve gelişi hep geç vakitte olur. Annesi, “Baban

imam olduğu hâlde çoktan gelip yattı, sen nerde kaldın?” dedikçe onun cevabı hep aynı olacaktır: “Namaz kılıyordum.” Henüz çocuk yaştaiken, Cenab-ı Allah ona namaz kılmayı sevdirmiş, namaz aşığı olmayı nasip etmiştir. Müminin miracı olan namaz, onun hayatında hep belirleyici bir unsur olmuştur. Oturmasını, kalkmasını, konuşmasını, gündelik programını hâsılı hayatının tamamını namaza göre düzenlemiştir. Sonraki yıllarda, kıldığı namazları tekrar tekrar kılarak kaza etmiş; Cenab-ı Allah’a lâıyk bir namaz eda etmeyi kendine hedef edinmiştir.

Hocaefendi, Cenab-ı Allah’ın büyük bir nimeti olarak temiz bir ailede yetişmiş, iyi bir terbiye almıştır. Ancak onun dünyasında, aileden olmamakla beraber aile üyelerinden daha fazla tesiri olan bir isim daha vardır: Alvarlı Efe Hazretleri.

1868 yılında doğup 1956 yılında vefat eden Efe Hazretleri, sadece Erzurum’da değil çevre illerde de tanınır. Pasinler’e bağılı Alvar köyünde uzun yıllar imamlık yaptığından “Alvar İmamı” veya “Alvarlı Efe Hazretleri” olarak da anılmaktadır. Hocaefendi’nin annesi, babası, dayısı başta olmak üzere hemen hemen tüm akrabaları ona büyük bir sevgi ile bağlanmıştır.

“Talebem” diyerek kendisine verdiği değeri ve büyük sevgisini belli ettiği Hocaefendi, çocukluktan ilk gençliğe geçtiğinde kendisini Efe Hazretleri’nin yanında bulur. Ondaki sadece ilim tahsil etmekle kalmayarak İslamî idrakin şuurunu da onda görür. Efe Hazretleri, hâl ehli bir insandır ve Hocaefendi ile aralarında çok ayrı bir hoca-talebe ilişkisi vardır. Hocaefendi, Efe Hazretleri’nin kendi dünyasındaki ayrı yerini şöyle anlatır:

“Alvar İmamı’nın ağzından çıkan her kelime bana, başka bir âlemden akıp gelen ilhamlar şeklinde görünüyordu... O’nun ‘talebem’ sözünü çocukluğumun başına konmuş büyük bir iltifat sayardım. Aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen hâlâ onun ipekten ellerini kulaklarımda hissederim. ‘Kulaklarını biraz yumuşatayım da zekân açılsın.’ dediğini duyar gibi olurum. O, anlayabildiğim ölçüler içinde büyükçe yaşadı. Katıyen debdebeye düşmedi. Hakk’a yakınlık dairesinde dönüp durdu; fakat hiç mi hiç ihtişama ve alâıyşe yüz vermedi. Akıl gözünü doğru düşünce ile birleştirmeye muvaffak olmuş ve kalp-kafa izdivacı

gibi çok az talihlinin ulaşabildiği bir noktada Kutup insandı.”

O, üzerinde büyük tesiri olan Efe Hazretleri’nde kafa ile kalp bütünlüğünü görür. Sonraki yıllarda kendini sevenlere de insanların hep kafa ve kalp bütünlüğü içerisinde yetiştirilmesini tavsiye eder. Nedir, kafa ve kalp bütünlüğü? İnsanın bir yanıyla aklını tatmin edecek ilimlerle donatılması ama diğer yandan da kalbini tatmin edecek manevî ilimlerle yetiştirilmesidir. İnsanlara yaptığı bu tavsiyeyi, öncelikle kendi öğrencilik hayatında görürüz. Esasen onun öğrencilik hayatını belli yıllara sığdırmak da doğru değildir. Çünkü ilerleyen yaşlarda yüzlerce öğrenci yetiştirirken dahi hep yeni ilimler tahsil etme peşinde olan bir öğrenci merakı içerisindeydi. Kitaplarında fiziğin ince meselelerinin yanında edebiyatın, sanatın, hassas meselelerini de okuruz. Ama bütün bunlar Kur’ân ve sünnetin belirlediği bir çerçevede insanlara sunulur. Onun eğitim hayatını anlamamız, tavsiye ettiği eğitim biçimini anlamamıza da yardımcı olacağından dolayı önemlidir.

İlk Kur’ân eğitimini henüz dört yaşında iken annesinden alan Hocaefendi, 1951 yılında, 13 yaşında iken hafızlığını tamamlar. Hafızlığa çalışırken bir yandan da özellikle babasının büyük tutkuyla okuduğu sahabe efendilerimizin hayatlarıyla ilgili kitapları okur. Babasından Osmanlıca’yı öğrendiği için bu tür kitapları büyük bir rahatlıkla okuyabilmektedir. Osmanlıcayla beraber Arapça ve Farsçayı da ilk olarak, o dönemde Alvar köyünde imam olan babasından öğrenir. Kur’ân-ı Kerim’i kurallarına uygun şekilde okumayı sağlayan tecvit dersini ise Pasinler’de, Hacı Sıtkı Efendi isimli bir hocadan talim eder. Alvar ile Pasinler arası yaklaşık yedi kilometredir. Ulaşım imkânlarının çok kısıtlı olduğu o yıllarda her gün bu yolu yürüyerek gidip gelmek durumunda kalır.

Hocaefendi’yi tanıyan hemen herkesin ilk anda dikkatini çeken husus, ondaki hitabet gücüdür. Uzun yıllar camilerdeki vaazlarında, büyük salonlardaki konferanslarında insanlar üzerinde tesir uyandırmış, hak ve hakikati anlatmıştır. Elbette hitabet gücü hiçbir zaman insanları etkilemek için tek başına yeterli değildir. Tesirde asıl önemli olan, anlatılan şeyin önce anlatan kişi tarafından yaşanıyor olmasıdır.

İlk vaazını verdiğinde on dört yaşındadır. Babası Ramiz Efendi’nin Alvar

köyündeki imamlık vazifesi devam etmekte, teravîh öncesinde her akşam vaaz vermektedir. O akşam Ramîz Efendi biraz gecikir. Cemaatin bir kısmı gelmiştir. Hocaefendi de camiye erken gelenlerdendir. Köyün ileri gelenlerinden Kazım Efendi isminde bir zat vardır. Manevî yaşantısına dikkat eden bu zatla Hocaefendi bir an göz göze gelirler. Kazım Efendi, uzun zamandır duruşuyla, ilim aşkıyla, ahlakıyla yaşıtlarından çok farklı biri olarak gördüğü Hocaefendi'ye vaaz verdirmek düşüncesindedir. Yerinden kalkıp Ramîz Efendi'nin sarık ve cübbesini alarak camidekilerin şaşırmasına aldırmadan bu farklı delikanlıya giydirir. Yaşının küçüklüğüne rağmen büyüklerin yanında oturup kalkarak büyüklere mahsus edebî öğrenen Hocaefendi bu ani talep karşısında şaşırır. Cemaat de şaşkındır. Öyle ki ayakları kürsüye çıkmaya yetişmez; tutup çıkarırlar. Ancak bir çocuk olarak gördükleri on dört yaşındaki bu genç, konuştuğunda şaşkınlıkları hayrete dönüştürür. Konuya hâkimiyeti, hitabeti camideki herkesi büyük tesir altında bırakır. Ele aldığı konular, anlatış biçimi; ne yaşından beklenecek şeylerdir ne de daha önce alışkın oldukları bir durumdur. Herkeste hayranlık uyaran, bazılarını ise kendinden geçiren bu vaaz, ömrünü vaaz kürsülerinde hak ve hakikati anlatmaya feda edecek Hocaefendi'nin ilk tecrübesidir.

Alvarlı Efe Hazretleri de, çok farklı bir genç olarak gördüğü talebesinin mutlaka eğitime devam etmesini ister. Hocaefendi'nin bunun için Erzurum'a gitmesi gerekmektedir ve gider. Kalacak yer bulmanın bile çok zor olduğu bu ilk yıllarda zorlu bir öğrencilik dönemi geçirir. Ama dış şartların olumsuzluğu onun öğrenme aşkını etkilemez. Disiplinlidir, azimlidir. O yıllarda nasıl ders çalıştığını şöyle anlatır:

“Derslerime intizamlı çalışırdım. Çok az uyur, gecelerimi ders çalışarak geçirirdim. O sırada başka imkân olmadığından aydınlanma işini ancak mumla temin edebiliyordum. Hocam, hep farkında olmadan gelir, geceleri beni kontrol edermiş. Beni hep böyle ders başında görünce memnun olurmuş.”

Öğrencilik yıllarında, şartların zorluğuna bazı sevdiklerinin kaybı da eklenir; zorluk ve hüznün katlanır. İlk olarak 1954 yılında babaannesi Munise Hanım ve Dedesi Şamil Ağa'nın birer saat arayla vefatı onu çok üzer. Birbirini çok seven

bu iki insanın vefatının ardından Hocaefendi'nin gözyaşları dinmez. Günlerce ağlar. Tam bu üzüntünün acısı azalmaya yüz tutmuşken bir başka kayıp, hüznünü yeniden alevlendirir. 1956 yılının Mart ayında Efe Hazretleri de vefat eder. Bugün dahi hakkında, “Hâlâ sessiz ağlayışım devam etmektedir.” dediği hocasının vefatı, onda büyük bir yalnızlık duygusuna sebep olur. Dayanaklarından birini daha kaybetmiştir.

Dönemin medreseleri çok bakımsızdır. Beş-altı öğrencinin oldukça küçük bir odada kaldığı medresede, koşullar rahat bir eğitim almak için çok da elverişli değildir:

“Sandığımla, Kurşunlu Cami medresesine yerleştim. Orası, ahşap tavanlı, küçük bir mekândı. Aşağı yukarı iki kilim boyu kadar bir yerde, beş-altı insan kalırdık. Bir de sandıklarımızı düşünün. Bu küçücük odanın her santimetre karesi, bir değer ifade ediyordu. Bir gaz ocağımız vardı; yemeğimizi, yattığımız yerde kendimiz pişirirdik. Bu arada fırsat buldukça Kırk Çeşme hamamlarına gider, yıkanırđık. Bazı fakir öğrencilere, ihtiyaçlarını karşılamaları için fiş verirlerdi. Bu fişlerin bedeli, hayırsever zenginler tarafından karşılanırdı. Fiş kalmayınca, çok sıkıntı çekilirdi. Ben de, o sıkıntıyı çekenlerden biriyim. Fişimiz bitince, medrese tuvaletinde soğuk su altında yıkanmak zorunda kalırdım. Başka imkânımız yoktu. Abdest alırken ve yıkanırken buz gibi su, ayaklarımızı adeta taşa yapıştırırdı. Bir ayağımı yıkar, sonra onu yere koyar, diğerini de öyle yıkarđım. Başımđan aşağı döktüğüm soğuk suların hatırasını hiç unutmam. Ciddi mahrumiyet içindeydik.”

Hatıralarında bu şekilde anlattığı o günlerde de hassasiyet içerisinde bir hayat yaşamayı ihmal etmez Hocaefendi. İmkânsızlıktan dolayı, birkaç kişinin ricası üzerine okuduğı hatimler için para kabul etmek zorunda kalır. Mizacı bu tür durumlara alışkın değildir. Çocukluğundan itibaren minnet altında kalmayı sevmez. Mecbur kaldığı bu durum, onu hep rahatsız eder. Edirne'ye gidip maaş almaya başladığında yaptığı ilk işlerden biri, öğrencilik yıllarında Erzurum'da yardımını kabul etmek zorunda kaldığı insanlardan aldığı paraları iade etmek olur. Edirne'ye kendisini görmeye gelen kardeşi Hasbi Gülen'e tek tek kimlerden ne kadar aldığını söyleyerek tüm bu yardım paralarını iade etmesini

ister. Çünkü o, başkalarından para almayı bir mümine yakıştırmaz. Müslümanların en büyük imtihanlarından birinin para karşısındaki tavırları olduğuna inanır. Kehf Sûresi'nde, Ashab-ı Kehf'ten bahsedilirken onları, saklandıkları mağaradan çıktıklarında ele veren şeyin para olduğu aktarılır. Bu durum üzerinde Hocaefendi düşüncelerini açıklarken paranın bir müminin hayatında tutması gereken yeri şu şekilde dikkate sunar:

“Bu âyet-i kerimede dikkati çeken ikinci bir husus da paradır. Neticesi ne olursa olsun dünya ve dünyalık onları ele vermiştir. Bakın, Yemliha'yı -eğer o ise- şehir halkının fark etmesi para ile oluyor. Sonucun iyi olması bir lütuf; ama para yakalatıyor. Öyleyse mefkûre insanı ele geçmeyi, dost-düşman çevre tarafından yakalanmayı arzu etmiyorsa, kazanma değil, dünya zaafı bile olmamalıdır. Evet, öteden beri nice serv-i revan canlar, nice muktedir sultanlar hep bu gaddar-ı bîinsafın esiri olmuşlardır. İnsanın fitratındaki bu zayıf nokta kullanılarak nice milletler pâyimâl edilmiş ve nice toplumlar tarih olup gitmiştir. Ne var ki dinin intişar etmesi ve etraf-ı âlemde şehbal açması da yine paraya, yani maddî finansman gücüne bağlıdır. Dikkat edin, Ashab-ı Kehf o birkaç dirhemle dışarı çıkınca o toplumda din adına hemen ikinci bir patlama meydana gelmiştir. Bu itibarla işin bu yanı da ayrı bir önem arz etmektedir.”

Para, ancak din ve millet yolunda kullanılacaksa bir değer ifade etmelidir. Henüz yirmi yaşına gelmediği o yıllarda dahi, para ile arasında böylesine keskin bir sınır çizer o.

Hocaefendi, bir meseleyi anlatırken kendini öne çıkarmayı, gizli şirk sayar. O, her şeyin Cenab-ı Allah'ın lütfu olduğu inancıyla, hep O'nun anlatılmasını ister, tavsiye eder. Onun nasıl bir öğrenci olduğunu, ancak kendisiyle beraber öğrenim gören arkadaşlarının hatıralarında bulabiliriz. Erzurum'daki Kurşunlu Cami Medresesi'nde beraber ders okudukları Hafız Sadi Kayhan medrese arkadaşını şöyle anlatır:

“1953 yılında Kurşunlu Medresesi'ne gittim. Hocaefendi de orada talebeydi. Tanışmamız burada oldu. Ancak o devrelerde medreseler bakımsızdı. Talebeyi himaye eden hamiyet sahibi insan çok azdı. Onun için bizim medresede patatesten başka yemek pişmezdi. Her oda yemeğini kendi pişirir ve yemek

pişirme nöbetle yapılırdı. Ancak Hocaefendi'nin odasında yemekleri hep o yapardı. Yanındakilere, 'Ben sizin ananızım.' derdi. Her yemekten evvel iştahımı kabartır ve 'Size öyle bir yemek yaptım ki parmağınızı ısıracaksınız.' derdi. Biz de bugün başka bir yemek yiyeceğiz zannederdik. Hâlbuki yine önümüze patates yemeği gelirdi. Ancak Hocaefendi her defasında patatesin başka bir türlü yemeğini yapardı.

Kendi işini daima kendisi yapardı. Onu bir iş gördürmek için başkasına iş buyururken görmedim. Elinden geldiğince başkalarının işini görmeyi severdi ve severek yardımda bulunurdu.

Halkın kanaatine mal olmuş bazı yanlış düşünceleri hiç çekinmeden tenkit ederdi. Bu mevzuda pervasızdı. Bilhassa, mübalağalı anlatımların hep karşısında olmuştur. Halkın sevdiği ve okuyup dinlediği bazı kıssalar vardı. O bu kıssaların birer uydurma olduğunu söyler ve karşı çıkardı. Biz onun bu tür davranışlarını o gün için yadırgardık. Hâlbuki aradan seneler geçtikten sonra onun ne kadar haklı olduğunu anladık. İlmin izzetini muhafazada onun kadar hassas davrananı hatırlamıyorum. O günlerde bir cenaze olduğunda bizi götürürler, hatim okuturlar ve cebimize üç beş kuruş harçlık koyarlardı. Biz böyle bir günü dört gözle beklerdik. Çoğumuz itibariyle fakirdik, paraya ihtiyacımız vardı. Fakat Hocaefendi ne kadar ihtiyaç sahibi de olsa böyle yerlere gitmezdi. Hatta gidenlere de mani olmaya çalışırdı. Bu esnada kavgaya varan münakaşaları dahi olmuştur.

Çok temiz giyinirdi. Kendi eşyasını başkasına kullanırmazdı. Hatta üzerine oturduğu bir postu vardı. Bazen arkadaşlar ona oturmak isterdi. Hocaefendi latife yollu, 'Arkadaş, ben kolay kolay, kimseye post kaptırmam.' der ve postuna kimseyi oturtmazdı.

Eşyayla münasebeti çok derindendi. Bizi hiç ilgilendirmeyen şeylerle o çok yakından ilgilenirdi. Yeni gördüğü bir şey olursa muhakkak bütün tafsilatıyla onu öğrenmeye çalışırdı. İnsanları tanımada da hassas davranırdı. Bir arkadaşımızın ziyaretçisi gelse, onun kimliği hakkında muhakkak malumat edinirdi. Tabii ki bir daha da o şahsı unutmazdı. Biz onun bu huyuna hayret ederdik. Araştırmacı bir ruha sahipti, diyebilirim.

O bizim medresemizin maddî manevî çekip çevireni durumundaydı. Bu mevzuda kimse onunla boy ölçüşmeye kalkmazdı. Hepimiz bu durumu kabullenmiştik. Bize kendisinin kat'iyen böyle bir zorlaması yoktu. Ancak onda bir heybet vardı ki yanında bulunan herkese bu tesir eder ve ona karşı saygı duyardı. Haksızlığa tahammülü yoktu. Bu haksızlık kim tarafından yapılırsa yapılsın muhakkak ona karşı bir tavır koyar ve bizleri de böyle davranmaya teşvik ederdi.”

Arkadaşının bu anlattıklarını bir başka arkadaşı Hatem Hoca da tasdik eder. İki arkadaşının da Hocaefendi'yle ilgili hemen hemen aynı özellikleri öne çıkarması, onun nasıl bir öğrenci olduğu hakkında temiz bir portre çizer bize. Hatem Hoca da hatıralarında, Hocaefendi'nin ufuklu ve hassas bir öğrenci olduğunu anlatır:

“Hocaefendi, dikti. Cesurdu. Kimseye minnet etmezdi. Kimsenin himayesini kabul etmezdi. O devrede, biz, bütünüyle talebe arkadaşlar, cenazeye gider, hatim okur ve bunlardan para alırdık. Hâlbuki Hocaefendi hiçbir zaman böyle durumlarda bize iştirak etmedi.

Hocaefendi'yi bana babam tanıtmıştı. Daha Medreseye ilk geldiğim gün, işte Ramiz Hocaefendi'nin oğlu, o sana destek olur demiş ve adeta beni Hocaefendi'ye emanet edip gitmişti. Onun için de bütün derslere onunla beraber gidiyordum. Hocaefendi nereye gitse muhakkak bir gölge gibi ben de onu takip ediyordum.

Fakat Hocaefendi'nin bir medresede bütün bir sene kaldığı görülmüş şey değildi. Birinci sene değiştirdiği medreseleri saydım, tam sekiz medrese değiştirmişti. Bir gün baktım Mumcu Medresesi'ne gitmiş. Orada on veya on beş gün ya geçti ya geçmedi gidip geriye getirdik. Bir hafta kadar yanımızda kaldı. Yine durmadı. Esad Paşa Medresesi'ne gitti. Orada, Korucuklu Hoca'nın köylüsü bir Muhsin Efendi vardı. Bir iki ay kadar da onunla orada kaldılar.

Ancak Hocaefendi bu arada bizler gibi medresenin dört duvarı arasına sıkışmış ve dünyadan habersiz bir hâle gelmiş derviş kılıklı bir molla değildi. Erzurum'da olup bitenler onun dikkatinden hiç kaçmazdı. Daha o devrede Hocaefendi'nin ayrı bir hususiyeti daha vardı. Birisine bir kere baktı mı adam hakkında verdiği not hayat boyu onu yanıltmazdı. Feraset sahibiydi. Sonra çevresine karşı çok

duyarlıydı. Hatta bazen hiç çekinmeden -zaten korkusuzdu- bazı şahıslar hakkındaki kanaatini açıktan söylerdi. Ve hep dediği de çıkardı.

Talebeliğine ait benim bir unutamadığım özelliği de Hocaefendi'nin temizliğe olan dikkatiydi. Giydikleri her zaman temiz olurdu. Bunun yanında kaldığı yerin temizliğine de çok dikkat ederdi. O sıralarda medreselerin temizlik anlayışı çok kıttı. Fakat kaç kere görmüşümdür, Hocaefendi paçalarını sıvamış eline bir hortum almış ve medresenin tuvaletlerini temizliyordur. Medresenin içini dışını gül gibi temizlerdi. Hâlbuki kendisi küçük bir şeyden tiksinecek kadar hassas yapıydı. Bu hassasiyeti dahi onun tuvaletleri temizlemesine mani olmazdı.

Edirne'de yanına gitmişim. Bir süre ben de orada vazife yaptım. Hocaefendi o sıralarda riyazet yapıyordu. Ben sık sık ziyaretine giderdim. Fakat bir şey yediğini görmezdim. Bazen açlıktan kıvrandığım olurdu. Bana, şurada bir şeyler var, git ye derdi. Ben de beraber yemeyi teklif ederdim, fakat o her defasında kendisinin yemeyeceğini söylerdi. Bazen ben de ona uyar yemezdim. Fakat ekseriyetle, teklifini kabul eder ve onun torbasındaki nevaleyi bir güzel yerdim.

Bir gün Selimiye'nin bahçesinde dururken burnuna yağda pişirilen bir yumurtanın kokusu gelir. Birden Erzurum'u hatırlar. Annesinin, ona, tandır kenarında böyle pişirilmiş yumurta verdiğini, bu koku ona tedai ettirir. Tam o sırada, Hayriye Hanım adında yaşlı ve takva sahibi bir kadın evinde yumurta pişirir ve Hocaefendi'ye getirir. O esnada ben de orada bulunmaktaydım. Karnım da iyice acıkmıştı. Bekliyorum ki, Hocaefendi buyur etsin de şu yumurtaları yiyelim. Fakat aradan uzun bir müddet geçmesine rağmen böyle bir davet vuku bulmadı. Dayanamadım ve şu yumurtaları soğutmadan yesek, dedim. Bana sen birazını ye, fakat hepsini bitirme, o yumurta bana lazım, dedi. Israr etmeme rağmen gelip yemedi. Ben de bir miktar yedim, çekildim. Tam üç gün Hocaefendi bu yumurtayı ocağa koydu, ısıttı, yumurta kokmaya başlayınca bahçenin bir kenarına çekildi ve biraz sonra yumurtayı yerine koydu. Ve bu üç günlük zaman zarfında, ağzına tek lokma dahi almadı. Daha sonra anladım ki, yumurtayı ısıtıp koklamakla nefsinin terbiye ediyordu.

Her gün ikindi namazından sonra, Kur'ân-ı Kerim'den bir sayfa okur ve onun tefsirini yapardı. Bazen bana okutur ve tefsirini kendi yapardı. Edirne'de kaldığı

müddetçe bu âdetini terk etmedi.

Hocaefendi'nin hafızası çok kuvvetliydi. Hocanın anlattığı dersi yirmi dört saat sonra ona aynen tekrar ederdi. Başkasına vereceği dersi de çok rahat verirdi.”

Talebelik yıllarında, gerek maddî hayatında gerekse manevî hayatında sergilediği hassasiyeti anlamamızda yardımcı olması açısından, hatıralardan birini de kendi ağzından dinleyelim:

“Giyimime de çok dikkat ederdim. Tertemiz ve biraz da o güne göre lüks giyinirdim. Günlerce aç kaldığım olurdu da ütüsüz pantolon, boyasız ayakkabı giydiğim hiç görülmemiştir. Ütü bulamadığım zaman, pantolonumu yatağın altına koyar ve pantolon bu ağırlık altında ütülü gibi olurdu.

Bazen arkadaşlarım benim bu hâllerimi yadırgarlardı. Tekke ile bu kadar alakalı olmama rağmen, bu kadar cevval, hareketli dışa dönük ve giyimime bu kadar titiz davranmamı bir türlü birbiriyle bağdaştıramazlardı.

Hatta ütülü pantolon giydiğime kızan bir tekke arkadaşım bir gün bana unutamayacağım şu sözü söylemişti: ‘Arkadaş sen biraz takva olsana!’ Ben takva olmakla ütülü pantolon giymenin alakasını hâlâ anlayabilmiş değilimdir.”

Gerek arkadaşları gerek çevresindeki insanlar henüz bir medrese talebesi iken gösterdiği bu hassasiyeti anlayamıyorlardı. Oysa bu hassasiyet, Hocaefendi'nin kendi kendine ürettiği bir hassasiyet değildir. Efendimiz (s.a.s.) ve ashabının gündelik hayatı da giyim kuşamı da bu şekildedir. O, kendine rehber edindiği Peygamber Efendimiz (s.a.s.) gibi bir hayat yaşamak, onun sünnetine harfiyen uymak çabasıdır. Arkadaşlarına ve çevresindekilere garip gelen hassasiyetin kaynağına baktığımızda yine saadet asrını görürüz. Müddessir Sûresi'nde, Efendimiz'e (s.a.s.) dinin insanlara tebliği emredilirken hemen ardından temiz olması ihtarında bulunulur: “Ey örtüye bürünen! (İnziva arzu eden!) Ayağa kalk ve insanları uyar. Rabbinin büyüklüğünü an. Elbiseni tertemiz tut, maddî manevî kirlerden arın. Pis ve murdar olan her şeyden kaçın.” Âyet-i kerimelerde Cenab-ı Allah'ın emrettiği şekilde bir tebliğin şartlarından biri olarak zikredilen maddî ve manevî temizlik, insanlara en güzel şekilde örnek olma, Kur'ân'ın bir emri olarak Hocaefendi'nin hayatında yer alır. Nitekim Efendimiz (s.a.s.) bir hadis-i şeriflerinde, “Güzelce giyinip kuşanasınız. Kılık kıyafetinizi düzeltiniz. Ta ki

insanlar arasında siyah üzerindeki beyaz gibi seçkin görünesiniz.” buyurmaktadır.

Hocaefendi'nin bu hatıralarında öne çıkan önemli bir vasfı da, hem bu yıllarında hem sonraki yıllarda kişiliğinin temel özelliklerinden biri olarak göreceğimiz fedakârlığıdır. O, fedakârlığı, “ruhun terbiyesi ve kemali adına en önemli dinamiklerden biri” sayar ve şöyle der: “Bir ağacın boy atıp gelişmesi için kökleri ne ise, bir insanın da maddî ve manevî füyuzat hislerinden fedakârlığı aynı şeydir. Ağaç, köklerinin sağlamlığı nispetinde serpilip geliştiği gibi, insan da menfaat düşüncesinden, bencillikten sıyrılıp başkaları için yaşadığı sürece gelişir, yükselir ve başı bulutlara erer.” Küçük bir medrese odasında, önce kendi rahatını değil, arkadaşlarının daha iyi eğitim alması için onların rahatını düşünmesi, insanlara her zaman tavsiye ettiği fedakârlığı evvela kendinin yaşadığının önemli bir göstergesidir.

* * *

Hocaefendi'nin hayatını süsleyen hemen her özelliğın kaynağını araştırdığımızda, Efendimiz (s.a.s.) ve O'nun sevgili ashabı çıkacaktır karşımıza. Adeta ailesinin üyelerinden birisi gibi tanıdığı sahabi efendilerimizin fedakârlıkları, elbette Hocaefendi için canlı birer örnektir. Tebük seferinde Efendimiz (s.a.s.) ve ashabının gösterdiği fedakârlık, Hocaefendi'nin bir genç olarak etrafındaki herkese el uzatmasının manevî referans kaynaklarından sadece birisidir:

“Tebük hazırlıkları sırasında, Resûl-ü Ekrem (s.a.s.) Efendimiz'in teşvikleri üzerine tarihte eşine az rastlanabilecek fedakârlık örnekleri sergilenmişti. Zenginiyle fakiriyle topyekûn Ashab-ı Kiram orduya yardım için koşmuşlardı. ‘Aileme Allah'ı ve Resûlü'nü bıraktım.’ diyen Hazreti Ebû Bekir malının tamamını vermişti. Onu hayranlıkla seyreden Hazreti Ömer ve Abdurrahman b. Avf gibi önde gelenler mallarının yarısını verirken, diğer sahabiler de servetlerinin büyük bir bölümünü infak etmişlerdi.

Ordunun donatılmasında en büyük yardımı Hazreti Osman yapmıştı. O, üç yüz deve, yüz tane de at bağışlamış; sonra birer altın sarf ederek on bin askeri, su içtikleri kapların ağız bağlarına ve askı iplerine kadar donatmıştı. Bununla da

yetinmeyerek, ayrıca bin altını Resûlullah'ın kucığına dökünce, İnsanlığın İftihar Tablosu, 'Allah'ım, ben Osman'dan razıyım, Sen de razı ol!' diye dua etmiş ve sonrasında, 'Bundan sonra Osman'ın yaptığı ona zarar vermeyecektir; Allah onu günahattan koruyacaktır.' buyurmuştu.

Sadece erkekler değil, kadınlar da 'infak edenler' defterine kaydolmak için koşmuş ve onlar da imkânları ölçüsünde yardımda bulunmuşlardı. Sadaka ve himmetlerini Hazreti Âişe Validemiz'in evinde toplamış; bilezik, halhal, yüzük, küpe ve daha işe yarayacak ne varsa getirip yere serdikleri bir örtüye bırakıvermişlerdi. Kimisi birkaç tane bilezik verirken, kimisi de develerin ayağını bağlamaya yarayacak bir kayışı ancak bulabilmiş ve onunla da olsa yardım edenlerin arasına dâhil olmuştu.

Sahabenin bu himmeti sayesinde sefere katılacak müminlerin ekseriyeti donatılmıştı ama sayı çok fazla olduğu için yapılan yardımlar herkese yetişmemişti. Bundan dolayı, özellikle -bir kısım kaynaklarda 'ağlayanlar' olarak anılan- yedi tane sahabi, infak edecek ve sefer hazırlığı yapacak imkân bulamamanın hüznüyle Allah Resûlü'ne gelmiş, hazinede de bir şey kalmadığını öğrenince çaresizlikle ve gözyaşları içinde geri dönmüşlerdi. Daha sonra, bazı sahabiler son bir fedakârlık yapmış ve onların ihtiyaçlarını da gidermişlerdi.

O gün elinde hiç imkânı olmayan sahabiler bile, infakta bulunanların arasında yer alabilmek için adeta çırpınmışlardı; onlardan kimisi başındaki sarığını çıkarıp vermiş, kimisi sabaha kadar su çekerek kazanıp getirdiği bir avuç hurmayı tasadduk etmiş ve kimisi de evindeki tek su kırbasını himmet mallarının içine katarak umumî sevaba ortak olmuştu. Evet, o gün, gönülden inanmış her insana, hiçbir bahane ve mazeretin ardına saklanmadan, yüreğini ortaya koyup gücü ve kuvveti ölçüsünde infakta bulunmak düşüyordu; müminler işte bunu yapmışlardı.

Münafıklar ise; her meseleye nefsanîlik açısından yaklaşp her şeyi egoizmaya bağlı değerlendirdikleri için sürekli fenalığa sebebiyet verdikleri gibi, gerek Tebük gazvesi hazırlıklarında ve gerekse yolculuk sırasında fitne çıkarmaktan geri durmamışlardı. Müminlerin yüreklerine korku ve ümitsizlik salmaya çalışmışlar, 'Allah senin azıcık malına mı muhtaç!' diyerek himmet edenler

arasında yer almak isteyenleri alaya almışlardı. Münafıklardan yaklaşık seksen tanesi Tebük seferine katılmamak için Resûl-ü Ekrem'e bir sürü bahane saymış ve izin istemişlerdi. Onlardan bazıları da, ganimet alabilmek ümidiyle orduya katılmış ama yol boyunca bozgunculuk yapmaktan bir an geri durmamışlardır.

Mümin olduğu hâlde küçük bir ihmalden dolayı geride kalıp İslam ordusundan ayrı düşenler de mevcuttu. Bunlardan birisi de Ebû Hayseme el-Ensârî idi. Seferin başladığı zaman tam bağ bozumu mevsimiydi; dallardaki meyveler insanlara tebessüm ediyordu. Güneşin kavuruculuğuna karşılık gölgenin daha bir kıymetlendiği sıcak bir gündü. Ebû Hayseme'nin zevcesi bahçedeki ağaçları sulamış ve çardağa su serperek havayı iyice serinletmişti. Leziz yemekler hazırlamış, sofrayı serin su ve taze meyvelerle donatmıştı. Kendi kendine, 'Allah'ın elçisi güneşin altında, kızgın rüzgâr karşısında ve boğucu kum fırtınaları içinde harbe gitsin; Ebû Hayseme ise serin gölgede otursun, tatlı tatlı yemekler yesin ve eşinin yanında safa sürsün; bu reva mıdır, bir mümine hiç yakışır mı?' demişti. Hemen ayağa kalkmış, devesini semerlemiş ve ailesiyle vedalaşıp yola koyulmuştu.

O esnada, ashabıyla beraber bir su başında azıcık dinlenmekte olan Resûl-ü Ekrem (s.a.s.), Medine tarafından bir toz bulutunun yükseldiğini görünce, 'Keşke Ebû Hayseme olsan!..' demişti. Biraz sonra da beklediği ve tahmin ettiği insanı karşısında görünce büyük memnuniyet duymuştu. Telaşla ve canı dudağında kervana katılan Ebû Hayseme ise, kendisini Allah Resûlü'nün kucağına atarken sadece, 'Yâ Resûlullah, nerede ise helak oluyordum.' diyebilmişti. Zira o, müminlerden ayrılmanın ve mücahededen geri kalmanın ciddî bir günah olduğunu biliyordu ve işte böyle bir günahla helâk olmaktan çok korkmuştu. Geç de olsa her şeyi elinin tersiyle itip kabileye arkadan yetişmiş ve böylece Efendiler Efendisi'nin sancağı altına girerek o korkudan emin olmuştu."

Efendimiz'in (s.a.s.) buyurduğu gibi sahabe efendilerimiz bizim için gökteki yıldızlar gibiydiler. Hocaefendi, hayatı boyunca her yaptığını bu yıldızlara bakarak yapacaktır. O, bu çağda İslam'ı temsil etmenin, anlatmanın Efendimiz (s.a.s.) ile birlikte sefere katılmaktan farklı olmadığına inanarak fedakârlığı aynen sahabe efendilerimiz gibi hayatının merkezine koyar.

İşte bu şekilde; yiyecekten, kalacak yer meselesine kadar birçok sıkıntıyla uğraştığı Erzurum'daki öğrencilik yıllarına baktığımızda yine Kur'ân ve sünnetle dolu bir günlük programla karşılaşılıyor. Hocaefendi bir yandan medresede ilim tahsil ederken bir yandan da tekkeye devam etmektedir.

Osmanlı'nın özellikle belli bir döneminden sonra maalesef tekke ve medrese iki ayrı dünya imiş gibi düşünülmüştür. Medresede daha ziyade aklî ilimler tahsil edilmiş, tekkede ise başta tasavvuf olmak üzere, manevî ilimler tahsil edilmiştir. Bu bölünme, Osmanlı'da düşünce hayatının da gerilemesine yol açar. Oysa Hocaefendi daha o yıllarda bu ayrımın yanlış olduğunu fark etmiştir. Bir insanın hem çağını kavrayabilmesi hem de Cenab-ı Allah'la irtibatını sağlam tutabilmesi için böyle bir bölünme yaşamaması gerekir. Bu bölünmüşlük, Müslümanların geri kalmışlığının sebeplerinden de biridir. Hocaefendi, bir yandan medresede ilim tahsil ederken, başta Alvarlı Efe Hazretleri'nin rehberliğinde olmak üzere, tekke terbiyesinden geçmeyi de ihmal etmez. Daha o yıllarda şahsında tekke ile medrese bütünlüğünü sağlar. "İlk gözümü açtığım, ruhumu mayaladığım yer tekkedir. Bende tekke ve medresenin izleri hep aynı ritmi dokuyarak devam etmiştir." diyen Hocaefendi, aslında Müslümanların asırlardır çözemediği bir dertlerine parmak basmaktadır.

Erzurum'daki gündelik hayatına ilişkin dikkat çekici bir başka ayrıntı da maneviyat büyüklerine olan saygısıdır. Birçok gece Erzurum'un bütün türbelerini gezer ve geç vakte kadar oralarda yatan maneviyat büyüklerine Kur'ân-ı Kerim okur. Gecenin geç vakitlerinde türbeleri dolaşıp ardından medreseye gelmek, insanı hayli yormasının dışında tehlikelidir de. Bazı türbelerin yollarının bakımsızlıktan dolayı tehlikeli hâle gelmiş olmasına rağmen o, korkusuzca gidip gelir.

Onun henüz bu yıllardan kendini belli eden karakter özelliklerinden biri de cesaretidir. Bir karıncayı bile incitmemek için hassasiyet göstermesinin yanında, alabildiğine korkusuzdur, cesurdur.

Yine bu yıllarda yapmaktan zevk aldığı işlerden biri de minarenin şerefesine çıkarak etrafı seyretmektir. Kendi toplumu veya insanlık adına hayalleri olan insanlar için geniş ufuklar, düşüncelerini şekillendirecekleri bir yuva gibidir. Bu

sebeplerdir ki toplumunun hayatında yer edinmiş birçok insan, yüksekleri tercih etmiş; gökyüzünün genişliği içerisinde planlarını, projelerini yapıp hayallerini kurmuşlardır. Onun, on altı-on yedi yaşlarında olduğu bu dönemde kurduğu en büyük hayallerden biri, dünyayı değiştirmek; insana gerçek kıymetini veren yeni bir dünya kurmaktır. Kurşunlu medreselerinde tahsiline devam eden on altı-on yedi yaşındaki bu gencin ideallerine olan inancı, güveni ve imanından gelen cesareti, “Dünyayı başparmağıma taksalar da çevirsem.” cümlesinde kendisini gösterir.

* * *

Erzurum yıllarında meydana gelen, onun daha sonraki hayatını etkileyecek hadiselerden biri de Bediüzzaman Hazretleri'nin talebeleri ile karşılaşmasıdır.

Osmanlı'nın özellikle son yüzyılında İslamiyet'e karşı güven sarsılır. Birçok aydın, İslamiyet'i tam olarak tanımadan, Batı medeniyetinin çöküşümüze derman olacağını düşünür. Toplumsal ve siyasi alanda birçok insan, yaşananlardan dolayı, inancını kaybeder. Ancak Bediüzzaman Said Nursi, İslamiyet'i çok iyi bildiğinden ve Cenab-ı Allah'a hakkıyla iman edenlerin asla kaybetmeyeceklerine inandığından Batılı tesirlere karşı, imanını muhafaza ve müdafaa eder. Kirlenmemiş bir zihinle eserlerini kaleme alır. Çağın insanının derdine derman olacak şekilde kaleme aldığı Risale-i Nurlar, kısa zamanda binlerce insanın imanına vesile olur. Devrin idaresinin uygulamalarından dolayı birçok sıkıntıya maruz kalan Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri'nin talebeleri, bütün zorluklara rağmen iman hakikatlerini insanlara ulaştırmaya çabalar, bunun için şehir şehir dolaşırlar. Bu talebelere biri de Muzaffer Arslan'dır.

Bediüzzaman Hazretleri, bu talebesini, “Şark'ı dolaş gel!” diyerek Doğu vilayetlerine göndermiştir. Muzaffer Arslan, Erzurum'a gelince, medreseden arkadaşı olan Mehmed Kırkinci Hocaefendi, yapılacak Risale-i Nur dersine Hocaefendi'yi de davet eder. Gerek anlatılanlar, gerek oradaki insanların alçak gönüllülüğü, samimiyeti, içtenliği, azmi ve heyecanı Hocaefendi'yi çok etkiler. Hep hayalini kurduğu sahabe hayatının sadeliğini ve samimiyetini görmüştür bu insanlarda. Artık bu halkadan ayrılmak istemez. Üzerine bir de Bediüzzaman Hazretleri'nin, bir mektubunda kendisine selam göndermesi ise bambaşka bir

heyecan vesilesi olur onun için. Bir Regaip Kandili gecesinde, cemaat camiden ayrıldıktan sonra namaz kılmaya devam eder; ardından duaya durur. İçinde Risale-i Nurlara karşı büyük bir aşk uyanmıştır. O akşamın heyecanını daha sonraları şöyle aktarır:

“Namazdan sonra, içime bir arzu, bir iştihak ve bir ateş düştü ki tarifi mümkün değil. Yana yakıla yalvarıyorum. Allah’ım bahtına düştüm, beni de bu arkadaşların arasına kat. Onlardan biri olayım. Bu hizmetle bütünleşeyim. Dıştan gelip giden insan olmayayım. Kendimi bu hizmete vakfedeyim. O gün sabaha kadar yalvardım. Hayatımda böyle bir hâl içinde duaya ya bir ya da iki defa muvaffak olabilmişimdir. Çılgılık olup inledim. Sabaha kadar gözyaşı döktüm.”

İçten, samimi yapılan bu dua Cenab-ı Allah katında karşılığını bulmuştur. Hocaefendi’ye, duasının kabul olduğunun ilk işaretini arkadaşı Hatem Hoca getirecektir. Hatem Hoca, o kandil gecesinin sabahında bir müjde verme heyecanı ile Hocaefendi’nin yanına gelir ve “Bu gece rüyamda Üstad’ı gördüm. Sana Tarihçe-i Hayat’taki mektubu yollamıştı. Bir de sana bir güveç dolusu ceviz gönderdi.” der. Mânâ dolu bu rüya, Hocaefendi için en büyük armağan olur.

Edirne Dönemi

Hocaefendi yirmi yaşına gelmiştir. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra gerek Erzurum'da gerek çevre illerde vaazlar vermeye başlar. Babası Ramiz Efendi, yerinde duramayan, kendisinde önüne geçilmez bir aşk ve heyecan gördüğü oğluna Erzurum'un dar geleceğinin farkındadır. Bu sebeple Erzurum dışında bir yerde görev almasını ister. Ana yüreği, buna pek sıcak bakmaz. Çok sevdiği oğlundan ayrılmak zor gelir. Sonunda, Edirne'de imamlık yapan, anne tarafından yakın akrabaları Hüseyin Top Hoca akıllarına gelir.

Edirne'ye Hüseyin Top Hoca'nın yanına doğru yola çıkan Hocaefendi, önce Ankara'ya, oradan İstanbul'a ulaşır. Ardından Edirne'ye giderek Hüseyin Top Hoca'yı bulur. Ertesi gün Edirne müftüsünün yanına giderler. Müftü, Hocaefendi'ye bakınca onu hayli genç görür. Daha askerliğini yapmamış, kimliğine göre on sekiz yaşına yeni girmiş bir delikanlıdır karşısındaki. İmamlık başvurusunda bulunurlar. Müftü, genç görmesine rağmen imtihana kabul eder Hocaefendi'yi. Yaptığı imtihan sonucunda, bu genç adamın kendisini yetiştirmişliğine hayran kalır ve imamlık yapması için kabul eder.

O yıllarda Edirne'de "Ramazan Hocalığı" denilen bir uygulama vardır. Medrese talebeleri, Ramazan ayında çeşitli camilerde vaaz verir, imamlık yaparlar. Hocaefendi de bu kapsamda Yıldırım Mahallesi'ndeki Akmescit'te imamlık yapmakla görevlendirilir. Halkın da önce genç, tecrübesiz bir hoca olarak gördükleri Hocaefendi, gerek anlattıklarıyla gerekse yaşantısıyla herkeste hayranlık uyandırır. Kısa sürede cemaatin sayısı artar. Halk, çok memnundur. Ancak Ramazan'ın sonu gelmiş, görev süresi bitmiştir. Mahallenin ileri gelenleri toplanarak Hüseyin Top Hoca'ya gidip Hocaefendi'nin biraz daha görevine devam etmesi için ricada bulunurlar. Hocaefendi, kendisine ulaştırılan bu ricayı kabul eder. Yaptığı dersler, verdiği vaazlar kısa sürede bütün Edirne'de duyulur.

Artık herkesin bildiği biri hâline gelir. İnsanları en çok etkileyen anlatımındaki samimiyetidir. Çünkü o, yaşadığını anlatmanın gerektiğine inanmakta, bir insanın yaşamadığını anlatmasını ahlâkî bulmamaktadır. Bu samimiyet kısa sürede kalplerde tesir bulur.

O yıllarda imamların büyük kısmının maaşı, cami cemaati tarafından karşılanmakta, halk, imamlara sadaka ve zekâtlarıyla destek olmaktadır. Benzer teklifleri Hocaefendi'ye de yaparlar. Ama o, hiçbir teklifi kabul etmez; sadece vazifesini yapar. Bu samimiyet halkın ilgisini daha da artırır. Çünkü bu genç hoca, o güne kadar gördükleri hocalara benzememektedir.

Görevine devam ederken bir yandan da açılan vaizlik imtihanına girer Hocaefendi. Başarılı olur. Edirne'nin merkezindeki Üç Şerefeli Camii'ne ikinci imam olarak atanır. Vaazlara, sohbetlere şehrin ileri gelenleri de katılmaktadır burada.

Kaleiçi denilen mahallede bir ev kiralar. Ancak imamlığı sadece beş vakit namazı kıldırmakla sınırlı görmemektedir. Bundan dolayı, geceleri birkaç saat ancak eve uğrayabilir. Görünürdeki bu sebeple evden taşınmaya karar verir. Taşınmasındaki esas sebep ise, onun iffetine verdiği önemde yatmaktadır. Zira ev, çıkmaz sokaktadır. Sıcak yaz akşamlarında mahallenin hanımları geç vakte kadar kapı önlerinde oturmakta, sohbet etmektedirler. Gelip giderken kadınların yanından geçmek zorunda kalan Hocaefendi, utanır, sıkılır.

Çünkü o, âyet-i kerimede ifade edilen, “O, bilmiyor mu ki Allah olan biten herşeyi görür.”¹ mealindeki ilahî uyarının farkındadır. Her anını gören, gözetleyen bir ilahî gözün bulunduğunu ve yapıp ettiği her şeyin hesabını vereceğini bilir. “Şüphesiz Allah, sizin üzerinizde her şeyi görüp gözetendir.”² mealindeki ilahî beyanın gerektirdiği hassasiyeti, hayatına hayat kılar. Cenab-ı Allah'ın her an kendini gördüğü şuuruyla yaşamak, onda çocukluktan beri bir hassasiyet olarak varlığını sürdürmektedir. Hayânın imandan geldiğinin bilincindedir. Efendimiz (s.a.s.), “Hayâsız olduktan sonra istediğini yap.” buyurmaktadır. Hocaefendi, gençliğin nefsanî tazyikleri karşısında iffet ve hayâ hassasiyetiyle kendisine adeta bir zırh örer. Hazreti Yusuf'un da Hazreti Meryem'in de birer iffet abidesi olarak yükseldiklerinin, iffetleri sayesinde

Cenab-ı Allah'ın büyük imtihanını kazandıklarının farkındadır.

İffet, insanı meleklerden de ulvi makama çıkarma yolundaki en büyük basamaklardandır. Nitekim Hazreti Ömer'in (r.a.) gözünün nuru olan delikanlı da o iffet ufkunun temsilcilerindendir. O da bir tuzağa düşüp günaha karşı hafif bir temayül gösterecek gibi olunca birdenbire, "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara şeytandan bir dürtü ilişince, hemen düşünüp kendilerini toparlar, basiretlerine tam sahip olurlar."³ mealindeki âyeti hatırlamış; Cenab-ı Allah'tan hayâ etmiş, günah eşiğinden geri dönmüştür.. dönmüştür ama vicdanı o kadarcık bir meyli bile iffetine yakıştıramamış, gönlü Allah korkusundan hasıl olan heyecana dayanamamış ve genç oracığa yığılıp kalmıştır. Bedeni oracığa yığılıp kalsa da "iffet şehidi" ya da "ismet şehidi" denebilecek o yiğidin hatırası da bir yâd-ı cemil olarak günümüze kadar ulaşmıştır. İşte tüm bunları bilen ve bu bilmenin verdiği şuur ile hayatını düzenleyen Hocaefendi için, gençlik heveslerini terbiye etme, her zaman en çok hassasiyet gösterdiği konulardandır. İffet hususundaki hassasiyeti onu, bu tür durumları ortaya çıkmadan engellemeye iter. Bu yüzden, hayatını buna göre düzenler.

İffetiyle herkeste saygı uyandıran Hocaefendi, mahallelinin saygısını ve sevgisini kısa sürede kazanır. Hatta mahallenin bazı ileri gelenleri, onu evlendirmek isterler. Ne var ki onun idealleri ve hayalleri evlenmesine manidir. Evlenmeyi aklına bile getirmez. Bununla beraber insanlarda yanlış düşüncelere, dedikoduya yol açmamak için işi baştan sağlama alıp mahalleden taşınır. İffetini koruma uğruna, şeytanın kaydırabileceği bütün yolları kapatmaya çalışır. Yeni mekânı, askere gidinceye kadar iki buçuk yıl kalacağı, Üç Şerefeli Camii'nin bir penceresidir. İki metre eninde bir buçuk metre genişliğindeki bu pencere, onun küçük dünyasını kurduğu ilk mekânlardan biridir.

Bir genç olarak üzerinde çokça durduğu iffet ve hayâsını muhafaza hususu, onu bu uğurda her türlü mücadeleyi vermeye itmektir. Bunun için yeme içmesinden, sokağa çıkmasına kadar her şeye ayrı bir dikkat gösterir.

Yeme içme hususunda hassasiyeti elden bırakmayan Hocaefendi, sadece az yemekte yetinmez, yediklerinin helal olup olmamasına da çok dikkat eder. Edirne'ye geldiğinde yaptığı ilk işlerden biri, şehirde satılan etlerin besmele ile

kesilip kesilmediğini kontrol etmek olur. Besmele ile kesime tam mânâsıyla uyulmadığını görünce de burada hiç et yemez.

* * *

O, ilk zamanlardan beri, aldığı maaşı hayır işlerinde kullanmakta, insanlara hak ve hakikati anlatma yolunda harcamaktadır. Öyle zamanlar olur ki ekmek alacak parası kalmaz. Yine böyle parasızlıktan ekmek dahi alamadığı bir gün, abdest almaya giderken yerde beş lira bulur. Sahibini arar bulamaz. Namazdan sonra bu parayla bir şeyler alıp yer; bir süre geçimini sağlar. Maaşını aldığı anda bu beş liranın yanına beş lira daha koyarak bir fakire sadaka verir. Evet, açlık bu yıllarının değişmez gerçeğidir...

Bir bayram günü vaaza çıkacaktır. Nefsini terbiye adına uzun süre aç kaldığından, vaaza çıkmadan önce bir kaşık bal atar ağzına. Ancak aç karnına yediği bu bal, onu vaaz boyunca rahatsız eder.

İsteyerek katlandığı bütün bu sıkıntılar onu, ideallerinden vazgeçip rahat bir hayat sürmeye sevk etmez. Oysa istese çok rahat bir hayat sürme imkânına sahiptir. Aldığı maaş, bekâr bir fert olarak çok rahat bir hayat sürmesine yetecek kadardır. 200 lira olan maaşı, 30 liralık bir kesintiden sonra eline 170 lira olarak geçmektedir. Bu parayı ihtiyaçlarına harcarsa rahatlıkla yetecektir. Ama o, maaşını ya öğrencilere dağıtır ya da o dönemde İslam'ı savunan Büyük Doğu, Hür Adam gibi dergi ve gazeteleri almaya harcar. Bu dergi ve gazetelerden beşer onar alarak insanlara dağıtarak Hak ve hakikati görmeleri için fırsat kollar. Böyle olunca da kısa sürede maaşı büyük oranda tükenir, elde kalan az bir parayla kıt kanaat geçinir. Oysa şahsi masrafları fazla olan biri de değildir.

Çocukluğundan beri süregelen, hiç kimseden para kabul etmeme hassasiyetini burada da sürdürür. Hele milletin hakkı söz konusu olan meselelerde hassasiyeti daha da artar. Cami penceresinde kalırken, insanlara bir şeyler anlatmaktan arta kalan vaktinde kitap okur. Pencerede elektrik yoktur, özellikle karanlık vakitlerde mum ışığında kitap okumak hayli zordur. Bu durumu birkaç kere gören Hüseyin Top Hoca, pencereye bir lamba bağlamaları için camiye elektrikçileri gönderir. Elektrikçileri görünce şaşırın Hocaefendi, “Hafız Abi” dediği Hüseyin Top Hoca’ya dönerek, “Hafız Abi, bu camide yanan lambaların

elektrik parasını vakıflar ödüyor; vakıfların ödemediği lambanın ışığında ben oturmak istemem.” der. Günah karşısında, ancak bu ölçüde hassas olduğunda şeytanın alt edilebileceğine inanmakta ve bu şekilde yaşamaktadır.

Hocaefendi, dinin sadece anlatmakla insanlara sunulamayacağını, temsil edilmesinin de gerektiğini düşünür. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), insanlara İslam’ın tebliğ edilmesi vazifesini hakkıyla yerine getirmesinin yanında temsili ile de öndeydi. O, daha peygamberlik vazifesi gelmeden ahlakıyla, temsil ettiği kişilikle “emîn” sıfatını almıştı. Öylesine yüce bir ahlakı temsil ediyordu ki dışarıda kendisini öldürme planı yapan insanlar bile, birine bir emanet bırakacaklarında ilk akla gelen yine Peygamber Efendimiz (s.a.s.) oluyordu. Efendimiz’in (s.a.s.) gösterdiği bu hakikati Hocaefendi, hayatına rehber edinmişti.

* * *

Edirne, Osmanlı’ya uzun yıllar başkentlik yapmış bir yerdir. Ama özellikle Osmanlı’nın son yıllarıyla Cumhuriyet’in ilk yıllarında sınır boyu olmasından dolayı büyük sıkıntılar çekmiştir. Şimdi bu şehir Hocaefendi’yi ağırlamaktadır.

Edirne’de yaptığı sohbetler, vaazlar kısa sürede her kesimden insanın ilgisini çeker. Konuları önceden cami girişine yazarak insanların vaazlara zihnî olarak hazırlıklı olmalarını sağlar. Hem anlatım biçimi hem bilgisi hem de yaşantısı o güne kadarki hocalara pek benzememektedir. O yıllarda toplumda hocaların çok da saygın bir imajı yoktur. Hocaefendi, yapıp ettikleriyle bu imajı da yıkar. Hocaefendi, Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) tebliğ ve temsil metodunu esas alarak, anlatacağı şeyi önce kendisi yaşar ve bu yaşayışıyla herkeste hayranlık uyandırır. O, Efendimiz (s.a.s.) ve ashabından öğrendiği düsturla; hâl ile halledilmeyecek iş olmadığına inanır.

Ama onun bu samimi tavrından rahatsız olanlar da yok değildir. Asılsız ihbarlarla Hocaefendi’ye rahatsızlık vermeye çalışırlar ancak yapılan araştırmalarda hep Hocaefendi’nin suçsuz olduğu ortaya çıkar. Yirmi yaşında bir genç olmasına rağmen Edirne’nin önde gelen birçok insanıyla yakın temas içerisinde artık.

İhtilalin Gölgesinde

Türkiye'nin siyasî tarihinde büyük bir kırılma olan 27 Mayıs 1960 ihtilali Hocaefendi Edirne'de iken olur. İhtilal ortamı kısa sürede Hocaefendi'yi de etkilemeye başlar. Ancak Cenab-ı Allah, o günlerde ondaki samimiyeti fark eden birini gönderir yardımına: Yaşar Tunagür Hocaefendi, ihtilalin ardından Edirne'ye müftü olarak gelir. İslamî ilimlere hâkimiyeti ve yaşantısındaki hassasiyetinin yanı sıra nezaket ve nezahetiyle tam bir İstanbul beyefendisi kimliğiyle öne çıkan Tunagür Hocaefendi, kısa sürede bu genç adamda büyük bir cevher olduğunu anlar. Onu resmi makamlarda savunur. İlminden, ahlakından bahseder. Hocaefendi de ona büyük saygı duyar. Öyle ki kendisi Üç Şerefeli Camii'nde Cuma'dan önce vaaz verir. Vaazın hemen ardından namaz için Selimiye'ye yetişir. Çünkü Selimiye'de hutbeleri Yaşar Tunagür Hocaefendi okumaktadır. Edirne'de başlayan bu dostluk, ömür boyu sürer.

[1](#) Alak Sûresi, 14

[2](#) Bkz. Nisa Sûresi, 1

[3](#) A'raf Sûresi, 201

Askerlik Dönemi

1958'de Edirne'ye gelen Hocaefendi, iki üç yıl içerisinde geniş bir kesimde tanınır, bilinir olmuştur artık. 1961 yılı geldiğinde askere gitmesi gerekmektedir. Askerliğinin ilk evresini Ankara Mamak'ta tamamlar. Burada telsizci olarak görevlendirilir. Disiplini ile komutanlarının ve arkadaşlarının takdirini kazanır. Askerliğin çok kutsal bir vazife olduğu şuuruyla yapar askerliğini.

Bu dönem, Türkiye'nin sıkıntılı virajlarından biridir. 27 Mayıs İhtilali'nden yaklaşık iki yıl sonra bu sefer darbeden beklediğini bulamayan Albay Talat Aydemir harekete geçer. Kendi darbesini yapmak ister ama başarılı olamaz. Büyük karmaşanın yaşandığı o günlerde Ankara'da olayları yakından izleyen Hocaefendi, Türkiye'deki siyasî olaylarla ilgili önemli gözlemler yapar bu dönemde.

Darbe ortamından dolayı askerin dışarı çıkmasına izin verilmez. Hocaefendi bunu bir fırsat olarak değerlendirir. Dış şartların zorluğuna rağmen içine doğru derinleşmeye çalışır. Görevini bitirdikten sonra mescide gidip geç vakte kadar ibadetle meşgul olur. Ama yaşanan sıkıntılar unutulacak gibi değildir. O günleri şöyle anlatır hatıralarında:

“Askerlik deyince ilk dört ayı unutmam mümkün değildir. Çok sıkıntılı günlerdi o ilk dört ay... İlk gittiğim gün, daha önce Turan adında bir arkadaşla yan yana yatmıştık. Yatak yoktu. Herkese bir battaniye veriyorlardı. Ayakkabıları ayağımızdan çıkarmadan yatarlardık. Böylece donmaktan kurtulurduk. Bir de su gerektiği zaman işimiz bitikti. Bünyem çok kuvvetliydi. Tuvalette yıkanırardım. Buzlara basa basa, başımdan matarayla soğuk su döküp yıkandığım çok olmuştur. Banyolarda askerler dikkatsiz yıkanıyorlardı. Onun için onlarla yıkanmaya da giremiyordum. Çok defa tuvalette saklanır, başımı biraz ıslatarak sanki yıkanmış gibi yapar ve çıkardım.

Acemilik eğitimi yaklaşık sekiz ay sürer. Sıra usta birliği için kura çekimine gelir. İlk iki kurada Erzurum çıkar. Ama askerliğini memleketinde yapmasının söz konusu olmayacağı söylenerek kabul edilmez. Üçüncüsünde Diyarbakır çıkar. Bunu da komutanlar kabul etmez ve sonunda İskenderun çıkar. İskenderun, Ankara'ya göre nispeten daha rahat hareket edebildiği, dinî yaşantı adına daha geniş imkânlara sahip olduğu bir yerdir. Telsizci olduğundan Arap radyolarından Kur'ân-ı Kerim dinler; Cuma günleri ise namazdan önce vaaz verme imkânı verilir. Dış şartların rahatlığına rağmen hassas kişiliği, yeme içmede gösterdiği titizlik bünyesini zayıf düşürtür; hastalanır. Üç ay hava değişimi verilir. Bu izin sayesinde Erzurum'a gider. Annesi uzun zamandır görmediği oğlunu karşısında görünce şaşırır, "Sen Fethullah mısın?" diyerek boynuna sarılır.

İzne gelmiştir, dinlenmesi için verilmiştir bu izin. Ama onun karakteri evde oturmaya müsait değildir. Bir ayı da Ramazan'a denk gelen bu üç aylık süre zarfında vaazlarına devam eder. Üç aylık süreye bir ay da Erzurum Askerlik Şubesi ekler. Toplamda dört aylık sürenin son günlerinde bir Ramazan günü son vaazını verir. Ağzına kadar dolu olan camide cemaate, "Size bu kadar vaaz ettim, vazifemi yaptım mı?" diye sorar. Cemaatin şehadeti kubbeyi çınlatır: "Allah şahit ki sen vazifeni yaptın!"

Erzurum'daki hava değişiminin ardından görev yeri olan İskenderun'a döner. Vaazlarını burada da sürdürür. Ancak vaazları, halk üzerinde büyük tesir uyandırınca bazı insanlar rahatsızlık duymaya başlarlar. O güne kadar din ve dine ait hemen her şeyden rahatsız olan kesimler asılsız ihbarlarla şikâyete koyulurlar. Yine bir Cuma günüdür, vaazını verir, ardından hutbeyi de okur. Vaazda da hutbede de herhangi bir siyasî meseleye girmemiştir. Ama Allah'ın adının anılmasından ve hele insanların anlatılanlara sıcak bakmasından rahatsız olan kişiler için "Allah" denilmesi bile yeterli suç delilidir.

Namaz bitip cemaat dışarı çıkınca sanki bir eşkıyanın etrafı sarılmış gibi caminin etrafının sarıldığını görür. Hocaefendi hemen kendisine kurulan komployu fark eder. Askerlerden biri, "Vurun şu herifi!" diye bağırır. Amaç, Hocaefendi'yi vurmaktır, halkı galeyana getirmek ve iç karışıklık çıkarmaktır.

Ama cemaat buna izin vermez, Hocaefendi'ye sahip çıkar. Hocaefendi de komploculara pirim vermez ve hemen teslim olur. Nezarete atılır. Komutanlarının büyük kısmı, onun disiplinine, ahlakına ve vatan sevgisine şahitlik yaparlar. Hatta dinî yaşantıyla pek ilgisi olmayan, Hocaefendi'nin askerlere verilen cüzi maaşına bile el koyarak onunla içki alan komutanı dahi, "O, bu birlikte ahlakıyla temayüz etmiş tek insandır. Eşini göstermek mümkün değil." şahitliğinde bulunur. Bir süre sonra çıkar Hocaefendi. Henüz yirmili yaşlarının başında olmasına rağmen, nezaretten çıkışı, Türkiye çapında büyük bir ilgi uyandırır. O yıllarda ulusal bazda yayın yapan Yeni İstiklâl Gazetesi bu olayı "Fatih'in torunu Fethullah" başlığıyla haberleştirir.

Müslüman, her hareketiyle insanlara örnek olan insandır. Hocaefendi de bu şuurla hareket eder. Gerek nezarete bulunduğu günlerde gerek normal askerlik görevi esnasında arkadaşlarıyla kurduğu diyalog ve İslam'ı temsil etme biçimi ile dine alaka uyandırır. Nitekim askerî birliğin sinema salonu olarak kullanılan bölümü Cuma günleri namaz için kullanılır, hutbeyi de Hocaefendi okur. İlk gittiği günlerde namaz kılanların sayısı bir iki kişiyi geçmezken birkaç ay sonra, Cenab-ı Allah'ın izniyle, cemaat salonu dolduracak kadar artar.

Arkadaşları için alışılmadık biridir Hocaefendi. Şöyle ki; o günlerdeki arkadaşlarından Ahmet Bezirci'ye komutanı, birliğin içine dikilen ağaçlara bakma görevini verir. O da dikkatle ilgilenir. Bir gün komutan Ahmet Bezirci'yi yanına çağırarak yaptığından dolayı tebrik eder. Gerisini şöyle anlatır Ahmet Bezirci:

"Alay komutanı bana, 'Ağaçları güzel bakmışsınız, yetişmişler, güzel olmuş, tebrik ederim. Buraya senin ismini verelim, bir levhaya ismini ve memleketini yaz.' dedi. 'Emredersiniz komutanım!' diyerek dershaneye döndüm. Hocaefendi hâlâ orada oturmuş beni bekliyordu. Yanına geldiğimde yüzümdeki sevinç ifadesinden olacak ki, bir değişiklik olduğunu anladı ve tok sesiyle, 'Hayrola Ahmet Abi, bu sevincin sebebi nedir?' dedi. Ben de komutanın dediklerini ve durumu anlattım. Hocaefendi beni dinledikten sonra, 'Ahmet Abi, Ahmet Abi! İsimsiz kahraman olalım, isimsiz kahraman olalım.' diye üstüne bastıra bastıra konuştu. Bu davranış ve sözlerini hiç unutamıyorum. 'İsimsiz kahraman olmak!'

ne demekti... Uzun süre kendimce düşündüm...”

Hocaefendi'nin bütün bu yaptıklarından rahatsız olan ve fitne üretmekten geri durmayan insanlar eksik olmaz. Ama o, dini anlatma ve temsil etme gayretini yavaşlatmaz. Askerlik dönemi, birçok sıkıntıyla geçmesine rağmen hiç şikâyetçi olmaz. Aradan elli yıl geçmesine rağmen hâlâ askerliği büyük bir özlemle anmakta ve “Bugün beni askere çağırırsalar kalkıp giderim.” demektedir. O, asker ocağının peygamber ocağı olduğu ve oradaki din adına, vatan adına tutulacak bir saatlik nöbetin yıllara karşılık gelecek ibadet sevabına denk olduğu inancıyla hareket etmektedir. Efendimiz'in (s.a.s.), “İki göz vardır ki Cehennem ateşi görmez: Allah korkusundan ağlayan göz ve bir de harp meydanları ve cephelerde nöbet tutan askerin gözü.” mealindeki hadis-i şerifi askerliğin kutsallığını ortaya koyar. Hocaefendi de türlü sıkıntılar yaşamasına karşılık, askerliğe hep Efendimiz'in (s.a.s.) ortaya koyduğu bu bakış açısıyla bakmış ve ona göre kutsallık atfetmiştir.

Askerlik vazifesinin ardından Erzurum'a döner. Özellikle annesi hususi bir sevgi ile bağlandığı oğlunu yanında görmekten çok mutludur. Burada kalıp, görevine devam etmesini ister. Ne var ki büyük davaları omuzlamış insanların kaderlerinde sabit, büyük bir hakikat vardır: Hicret...

Hicret veya bir başka ifadeyle mukaddes göç, insanları Hak ve hakikate ulaştırma düşüncesinde olanların mutlaka uğradıkları bir duraktır. Hocaefendi bu konudaki düşüncelerini, 1985 yılında Sızıntı Dergisi'ne yazdığı başyazıda şöyle dile getirmektedir:

“Öteden beri her yeni düşünce, doğduğu muhitte hor karşılanıp, aleyhinde kampanyalar oluşturulmasına karşılık; o düşünce ve onu temsil eden şahısları çocukluk ve gençlikleriyle bilmeyen bir başka muhit, çok defa onlara kucak açmış ve destek olmuştur. Bu itibarla, her kutsinin kaderinde değişmez şu çizgiler, adeta bir fasl-ı müşterektir: Önce iman ve aşk, sonra yığınları saran yanlışlık ve inhirafılara karşı mücadele, sonra da gerekirse insanlığın mutluluk ve saadeti uğrunda, yurt-yuva her şeyi feda ederek, başka aşına gönüller aramak üzere yeniden yollara dökülme... Hemen her yeni dirilişte bu iki esas ve iki merhale çok önemlidir. Birinci merhale, ferдин şahsiyet kazanması, inançla

şahlanıp aşkla gerilmesi, nefis ve benliğini aşarak Hakk'ın âzâd kabul etmez kölesi olma merhalesidir. Bu merhalede verilen bu uğraş, bütün buudlarıyla nefsin dümenlerine karşı, benliği yenmeye müteveccih ve insanın kendisini yeniden inşa etmesiyle alakalıdır ki, En Doğru Sözlü'nün beyanında 'Cihad-ı Ekber' olarak tesmiye ve tasvir edilmiştir. İkinci merhâle ise, her gönülde bir kor, bir alev hâline gelen inancın aydınlık tufanı, artık çevreye çeşitli dalga boylarında şualar neşretmeye başlar. Çok defa bu safhanın tahakkukuyla beraber mukaddes göç de gelip kapıya dayanır.”

Efendimiz (s.a.s.), çok sevdiği Mekke'den bu mukaddes göçle ayrılır. Hz. Ebû Bekir Efendimiz ile Mekke'den ayrılırken doğduğu bu beldeye döner ve hüznle, “Ey Mekke! Sen Allah katında yeryüzünün en hayırlı ve bana en sevimli yerisin. Eğer çıkmak zorunda bırakılmasaydım, senden ayrılmazdım.” diye seslenir. Görünen sebepler açısından Mekkelilerin ettikleri zulüm, Müslümanlara hicretten başka seçenek bırakmamıştır ama esas itibariyle Hak ve hakikatin dünyaya yayılması için bu Hicret, şarttır. Nitekim, Efendimiz'den (s.a.s.) bunu gören sahabi efendilerimiz de dünyanın dört bir yanına hicret ederek Hak ve hakikati anlatma yoluna gitmişlerdir. Hocaefendi işte bu gerçeğin etrafında Erzurum'da kalmaktansa bir başka yerde vazife yapmasının din ve diyanet adına daha hayırlı olacağını düşünür. Yeniden Edirne'ye döner.

Edirne'ye İkinci Geliş

Askerliğini bitirdiğinde yirmili yaşlarının ortasında bir genç olmasına rağmen tanınan bilinen bir isimdir artık. Erzurum'dan ayrılmak söz konusu olduğunda nereye gidebileceğini düşünür. Yeniden Edirne'ye dönme fikri zihninde canlanır. Çünkü Edirne onun tohumu toprağa attığı yerdir. Küçük dünyasının ilk duvarlarını bu şehirdeki Üç Şerefeli Camii'nin küçük penceresinde örer. Kendisi Edirne'den bahsederken bu sevgi çok açık şekilde belli olur:

“Edirne'yi istememin sebeplerinden biri de Üç Şerefeli'ye olan aşırı sevgimdi. Orayı arzu ediyor ve tekrar orada vazife yapmak istiyordum. Mimar Hayreddin'in yaptığı bu cami bana Selimiye'den daha sevgili geliyordu. Bu alâka ve ilgi, daha önce orada vazife yapmış olduğumdan ve bu ulu mabedin beni bağına basıp üç seneye yakın barındırmasından olabileceği gibi, o gün için anlayamadığım saikler sebebiyle de olabilir. Üç Şerefeli ki, mimaride, Selimiye gibi medeniyet tarihimizin en büyük medar-ı iftiharının doğumuna analık yapmış ve mimarideki bu muhteşem zafere zemin hazırlamıştır. O'nun kaderi de, İslam adına kaydedilecek muhteşem zafere zemin hazırlayan Asrın Büyük Çilekeş'ine benzemektedir. Bu çizgide İkinci Murad ile de bir bütünlük vardır. Üç Şerefeli'yi sevmemde gayr-i şuurî de olsa böyle kuvvetli bir saik de mevcuttur.

Ancak, kaderin çerçevesi insanın arzu ve isteklerine göre tespit edilmemiştir. Evet, ben Üç Şerefeli'de imam olmak istemekteydim; fakat asıl olan Allah'ın dilemesidir. O günlerde Üç Şerefeli'ye imam olan zat esasen benden az da olsa okumuştur. O bir mertlik ifadesi olarak teklifte bulunmayınca ben de asıl arzu ve isteğimi söylemedim. Daha önceden vaizlik vesikam da olduğundan Kur'ân Kursu öğreticiliğine tayinim çıktı. Bir taraftan da vaazlara devam ediyordum.”

Edirne'de tanınan bilinen bir isim olması, askere gitmeden önce Hocaefendi'nin insanlara İslam'ı anlatmasından rahatsız olanları tekrar harekete

geçirir. Halkı, Hocaefendi'ye karşı kıskırtmaya çabalarlar. Bir yandan bunlarla uğraşmak zorunda kalırken bir yandan da dost olarak gördüğü bazı kimselerin, kendilerine göre yeni olan bazı uygulamalarından dolayı, eleştirileri ile uğraşmak zorunda kalır. Hocaefendi, Kur'ân Kursu'nda o güne kadarki yerleşik eğitim modelinden farklı metotlar denemektedir, ancak bu uygulamalar, eski sisteme alışmış olanları rahatsız eder. Her iki taraftan da gelen bu sıkıntılar, yine Edirne'de bulunan Darülhadis Camii'nin imamının rahatsızlanması sebebiyle Hocaefendi'nin onun yerine vekâleten atanmasıyla azalır.

Vaazlarının yanında Darülhadis Camii'nin imamlığını da yapan Hocaefendi'ye müftülük, diğer hocanın maaşının bir kısmını da verir. Hocaefendi kabul etmek istemez. Müftülük, diğer hocanın yerine görev yapmasından dolayı parayı hak ettiğini belirtir ama o yine, "O hoca yaşlı ve hasta, benden daha çok paraya ihtiyacı var." diyerek bu ödemeyi kabul etmez.

Türlü sıkıntılar içerisinde, temsil etmeye çalıştığı İslam'ı hakkıyla anlatma derdini yaşarken, şehre müftü olarak gelen Suat Yıldırım Bey, bir dost olarak büyük destekçisi olur. Küçük bir evi kiralayarak beraber kalmaya başlarlar. Hocaefendi, bir evi paylaştığı Suat Yıldırım Bey'de kısa sürede büyük bir hayranlık uyandırır:

"Değişik bir şahsiyeti olduğu her hâlden belli idi. Dini takva dairesinde, yiyecek içeceğine son derece dikkatli, çok temiz ve tertipli, evine olduğu gibi giyimine de dikkat eden bir kişi idi. Sadece, altı ay aynı evde kaldığımız hâlde bir kere bile pijamalı görmediğimi söylersem, onun kişiliği ve güzel alışkanlıkları hakkında yeterli bir fikir vereceğimi sanırım."

Otuz beş yıl Selimiye Camii'nde müezzinlik yapan Nadi Ersoy da Hocaefendi'nin o günlerinin yakın şahitlerindedir. Kendisine gelen, onunla beraber olursan zarar görürsün gibi telkinlere rağmen, Hocaefendi'de gördüğü farklı kişilikten dolayı yanından ayrılmamaya gayret eder. Onun Hocaefendi hakkındaki gözlemleri, Suat Yıldırım Bey'in gözlemlerini teyit eder niteliktedir:

"Ben Hocaefendi'den mi öğrendim ütü yapmasını ve düzenli olmayı bilemiyorum. Fakat hakikaten çok titiz ve düzgün giyinir, dışarıda milletin içinde çıkarken çok dikkatli olurdu. Gri bir pantolonu vardı. İki günde bir sıkça yıkardı

onu. Tuvalete girerken paçalarını yukarıya kadar sıvar, böyle çok titiz ve hassas davranırdı. Yine de sıçramış veya yürürken yolda bir pislik değmiş olabileceği endişesiyle pantolonunu sıkça yıkardı. Ütüsü yoktu ama ütülü dursun diye pantolonunu yatağın altına koyardı. Allah Allah! Bu hâle şaşıyor ve üzülüyordum. Ama yine de o pantolon yatağın altında gerçekten ütülü gibi çıkardı. Ayağına giydi mi gerçekten ütülü gibi dururdu. Bilemiyorum, kumaşından mıdır, kalitesinden midir nedir. Kırışik ve hoş görünmeyen şeylerden son derece çekinirdi. Onun bu dikkatli yaşayışı ve düzenli görünüşü bana da sirayet etti gibi geliyor bana. Onu devamlı temiz, titiz ve düzgün görüyordum.

Mesela bir şey aktarayım. Birisi ona fildişi renginde, iri örgülü bir takke hediye etmiş. Başına takmış, bir yakışıyor ki sormayın. Yahu dedim hocam, ‘Nerden buldunuz bu takkeyi, çok güzel yakışmış.’ Ben öyle deyince hemen başından çıkardı, ‘Al senin olsun.’ dedi. Yok dedim, ‘Hocam şimdi bu takke benim saçlarımı bastırır, görünüşünü bozar ama size o kadar güzel yakışıyor ki sizde kalsın.’ dedim. Onun cüssesi, yapısına çok uyuyordu, yakıştıyordu. Zaten ne alsa, ne giyse kendisine yakıştırmayı bilirdi.

Ben de o takkenin bir benzerini, saçlarımı bozmayacak şekilde naylondan bir takke yaptırđım. Kenarlarını da özel örgüyle kıvırttım terziye. Giydim baktım, artık Hocaefendi’ye şimdi benzedim dedim. Bakalım bu takkeyle beni görünce ne diyecek diye merak ediyorum. Çok fedakâr yanları dikkatimi çekiyordu. Hele, ‘Hocam şunu nereden aldın.’ demeye gör. Hemen alır size verir. Ben şahsen kendimi zorluyorum, böyle bir şey yapamam.”

O yıllarda hocalarla ilgili olumsuz imaj pompalaması yapılmaktadır. Şişman, kirli sakallı, giyim kuşamına dikkat etmeyen, parayı çok seven hoca imajı edebiyatta, gazetelerde sıklıkla işlenerek halkın nazarında imamlar ve genel mânâsıyla din adamlarının saygınlıkları yok edilmeye çalışılır. Hocaefendi ise bunu yıkmaya çalışır. Sadece üslubu ve anlattıklarıyla değil giyim kuşamı ile de örnek bir hoca profili ortaya koyar. O yıllarına şahit olanlardan Mehmet Çamlıöz, Hocaefendi’nin bu hassasiyetinin herkesin dikkatini çektiğini vurgular:

“Ramazanda geceleri teravih namazından sonra odasında toplanırdık, sohbet

ediyordu bize. Soruları cevaplandırıyor. Vakurdu, sinirlenmezdi, çok sakindi. Aynen bugünkü gibi gözlerimin önünde duruyor. Ramazan boyu hep aynı pantolonu, aynı ceketini giyerdi ama görsen sanki hiç giyilmemiş gibiydi. Artık gece mi temizlerdi, gündüz mü temizlerdi bilemem ama giyimi çok temizdi. Ona ‘Hocam nasıl yapıyorsun, ceketin, gömleğin, pantolonun hep ütülü’ derdik. Siz ona karışmayın derdi bize.”

Edirne’de Suat Yıldırım Bey’le kısa sürede yakın dostluk kuran Hocaefendi, bu dostlukta sergilediği tavırla vefanın ne olduğunu en canlı şekilde anlatır. Mânâsı çok derindir Hocaefendi’ye göre vefanın:

“Vefa, dost ikliminde yetişen güllerdendir. Onu düşmanlık atmosferinde görmek nadirattan ve hatta mümkün değildir. Vefa, duyguda, düşüncede, tasavvurda aynı şeyleri paylaşanların etrafında üfül üfül eser durur. Kinler, nefretler, kıskançlıklar ise onu bir lâhza iflah etmez öldürür. Evet o, sevginin, mürüvvetin bağrında boy atar, gelişir, düşmanlık ikliminde ise bir anda söner gider.”

Bir yere giderken altında oturup bir müddet dinlendiği ağaca, dönüşte yine uğramamayı vefasızlık sayan Hocaefendi için insan, vefasıyla insandır:

“Ferd, vefa duygusuyla itimada şayan olur, yükselir. Yuva, vefa duygusu üzerine kurulmuş ise devam eder ve canlı kalır. Millet, bu yüce duygu ile faziletlere erer. Devlet, kendi teb’asına karşı ancak bu duygu ile itibarını korur. Vefa düşüncesini yitirmiş bir ülkede, ne olgun fertten, ne emniyet va’deden yuvadan, ne de istikrarlı ve güvenilir devletten bahsetmek mümkündür. Böyle bir ülkede fertler birbirlerine karşı kuşkulu; yuva kendi içinde huzursuz, devlet teb’aya karşı uğursuzlardan uğursuz ve her şey birbirine karşı yabancısıdır.”

Bir kutsi hadiste Cenab-ı Allah, vefanın en büyük örneğini şöyle buyurur:

“Ben, kulumun Beni sandığı gibiyim. Kulum beni andığı zaman muhakkak onunla beraber olurum. O beni gönlünde gizlice zikrederse, Ben de onu bu şekilde anarım. Eğer o Beni bir topluluk içinde zikrederse Ben de onu o cemaatten daha hayırlı bir cemiyet içinde anarım. O kulum bana bir karış yaklaşırsa Ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Kulum Bana bir arşın yaklaşırsa Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse Ben ona koşarak

varırım.”Cenab-ı Allah, kendine vefa gösteren kuluna her zaman vefalı davranarak vefanın ilahî bir sıfat olduğunu hatırlatmaktadır.

Her davranışıyla insanlığa ufuk olan Efendimiz (s.a.s.), vefasıyla da ayrı bir ufuk gösterir. O, sadece insanlara karşı değil, taşta toprağa binalara karşı da büyük vefasını gösterir. Uhud dağının eteğinde yatan Uhud şehitlerini her perşembe ziyaret ederek onlara dualarda bulunur. Unutmaz arkadaşlarını. Sadece arkadaşlarını değil, Mekke’den Medine’ye gelirken kendisine kucak açan Kuba’ya da sık sık ziyarette bulunur. Efendimiz’in (s.a.s.) hayatında onlarca örnek bulmamız mümkün. Nitekim O (s.a.s.), vefasıyla sahabilerine de en büyük örnek idi.

Kendine bir ufuk olarak Efendimiz (s.a.s.) ve ashabını seçen Hocaefendi, bu vefa atmosferi içerisinde ilişkilerini sürdürür. Onu tanıyan insanlardan, onun vefasına ilişkin onlarca örnek dinlemek mümkün. Suat Yıldırım Bey’in anlattıkları ondaki vefayı görmemiz açısından önemlidir:

“Dostluğu da hep ölçülüydü. Samimiyeti hep belli bir seviyede tutmasını gayet iyi bilirdi. Diyebilirim ki, bugün kendisinde müşahede ettiğimiz, dengeli hareket, kendisinde o zaman da aynen vardı.

Dinî ilimlerdeki seviyesi, ayrıca genel kültürü, özellikle Hz. Peygamber’in (s.a.s.) siyer-i seniyyesine ve O’nun ashabının hayatına dair geniş vukufu, İslam ve özellikle Osmanlı tarihini iyi bilmesi, düzgün bir İstanbul Türkçesi ile konuşması, aklî muhakeme ve tahlil kabiliyeti, Risale-i Nur Külliyyatından istifade ederek Kur’ân’î tefekkürdeki derinliği ile dikkatimi çekmişti. Hocaefendi’ye ders okuma teklifi yaptıysam da kabul etmedi. Herhâlde benim müftü olmam, beni okutmasına mani olmuştu. Gayet mütevazıydı. Daha sonra, ders okuma şeklinde değil de karşılıklı müzakere şeklinde bazı kitapları mütalaa ettiğimizi hatırlıyorum.

İbadetine karşı çok dikkatliydi. Sabahları mutlaka camiye gider ve namazı camide kılardı. Edirne çok soğuk olduğu için dışarıda abdest almak oldukça zor olurdu. Ben bilhassa sabahları sıcak suyla abdest almaya çalışırdım. Tabî ki her zaman olmazdı. Fakat Hocaefendi gider camide abdest alırdı. Soğuğa karşı tahammüllüydü.

Askere gitmeden simsiyah olan saçları, askerden sonra büyük bir kısmıyla beyazlamıştı. Bunun askerde gördüğü sıkıntılardan olduğunu söylerdi. Bu ve benzeri hususiyetleriyle, sıradan bir insan olmadığı intibasını veriyordu. Birkaç aylık beraberliğimiz esnasında bunu ben de yakından gördüm. Kendi yaşından çok olgun davranıyordu ve sıradan bir hoca değildi.

Ben fakülteden yeni mezun olan tecrübesiz bir genç idim. Hocaefendi'yi idealize etmemekle, onu çok ileri derecede görmemekle beraber, kendisinden istifade edeceğim bir hoca olarak gördüm ve samimi bir surette bazı kitapları bana okutmasını, en azından beraber müzakere etmemizi teklif ettim. Fakat tevazu göstererek bunu asla kabule yanaşmadı. O da kendince benim seviyemi değerlendirmiş. Kendisinden öğrenmeye ihtiyacımın olmadığını söyledi. Aslında bu tevazuu sebebiyle, elde edeceğim büyük faydadan mahrum kaldığım bir gerçektir. Diğer Diyanet görevlileri, her yerde görülen ve pek normal olan bir davranış olarak, maaşlarını almak üzere müftülüğe geldikleri hâlde onun bir sefer bile maaş almak üzere geldiğini görmedim. Sonra öğrendim ki, kendisi gelmediğinden memurumuz Mehmet bey, götürüp kendisine vermiş.

Bir insanı anlayıp tanımada, beş altı ay gibi bir süre aynı yerde kalmak yeterlidir sanırım. Hocaefendi için de durum aynıdır. Ben gün geçtikçe ve onu yakından tanıma fırsatı buldukça, ihlâs, samimiyet, diğerkâmlık, hasbîlik ve mürüvvet gibi mümtaz vasıfları onda fazlasıyla gördüm. Ve kendi kendime, bu insanla ebedi dostluk yapılır dedim. Çünkü o, hakikaten, dikkat çekecek kadar terbiyeli ve nezaketli bir insandı. İyi bir aile terbiyesi gördüğü her hâlden belli oluyordu. Afif bir hayat yaşıyordu. Dünya malına ehemmiyet vermiyordu. Aldığı maaşın yarısını, okuttuğu bazı talebelere dağıtırdı. Onlara hediyeler alır ve gönüllerini kazanmaya gayret gösterirdi. Bütün bunları da sırf Allah için yapıyordu.

Çok defa büyük görünen insanlar, onlarla beraber olup mahremiyetlerine nüfuz edildikçe, onların zannedildiği kadar büyük olmadıkları ortaya çıkar ve birçokları bu durumlarda hayal kırıklığına uğrar. Hâlbuki hakiki büyük zatlarda durum tamamen aksi bir seyir takip eder. Onları tanıdikça büyüklükleri artar. Hocaefendi'nin bende bıraktığı intiba da öyle oldu. Onunla beraber kaldıkça

kendisine olan saygı ve güvenim arttı.

Hocaefendi'ye, ben orada bulunduğum sırada da benden önceki devrelerde de birçokları için cazip gelebilecek evlenme teklifleri yapılmıştı. Edirne'nin en zengin ve soylu ailelerinden teklifler geldi. O bunların hiçbirini kabul etmediği gibi, bazen bana da bu mevzuda dikkatli davranmamı söylerdi.

Askerliğim Tuzla Piyade Okulu'na çıkmıştı. Hocamızın vefası, beni Edirne'den yolcu etmeye müsaade etmedi. Bana refakat edip, birkaç aktarma yaptıktan sonra, Tuzla'ya gittik. Beraberce kışlaya girdik. Hocaefendi beni yeni muhitime alıştırarak kadar kaldıktan sonra mecburen ayrılıp Edirne'ye döndü.

Tuzla'dan sonra Eğirdir Dağ ve Komando Okulu'nda beş aylık kursa gittim. Onun biteceği gün Hocamız, İzmir'den kalkıp beni ziyarete geldi. Bu arada onun da tayini İzmir vaizliğine çıkıp oradaki Kestanepazarı Öğrenci Yurt Müdürlüğüne de yeni başlamıştı. Mevsim kış olup Şubat ayında idik. Beraberce Isparta ve Denizli'yi gezdikten sonra Ankara'ya gittik. Orada merhum Necip Fazıl'ın, "Mehmetçik Konferansı"nı beraberce izlemiştik. Böylece Ankara'ya kadar gelerek beni Hopa'ya uğurlayıp, oradan İzmir'e döndü. Hocaefendi'nin vefakârlığına sınır yoktur. Kırk sene öncesinin çok kıt imkânları ile 1966 yazında İzmir'den Hopa'ya, yani Türkiye'nin batısındaki en uzak yerden, en doğusundaki hudutta beni ziyarete geldi. Ben o zaman Hopa'nın Sarp köyünde, yani tam hudutta, takım komutanı olarak yirmi dört saat boyunca devamlı görevli sayıldığım bir konumda idim. Israrlarıma rağmen, şartlar müsait değil, askerliğin hassasiyeti var düşüncesiyle, hudut karakolundaki odamda misafir olmadı. Günlerce süren yolculuğuna, yorgunluğuna rağmen bir iki saat kalıp ayrıldı."

* * *

Hocaefendi'nin vaazları etkisini gösterdikçe asılsız ihbarlar ve takipler de artar. Ama sohbetler ve vaazlar eksik olmaz. Kapıda polis beklerken dahi sohbetlere devam edilir.

Namazını kıldırıp evine gitmeyen, insanlarla her ortamda temas kuran ve İslam'ın güzelliğini temsil etmeye çalışan bu insandan rahatsız olanlar, her fırsatı değerlendirerek onu engellemeye uğraşırlar. Hatta bir defasında inanan

insanların çektikleri sıkıntılara rağmen dinlerinden dönmedikleriyle ilgili bir âyet-i kerimenin yer aldığı bayram tebriği bastırması soruşturma konusu olur. Hatta vaaz esnasında cemaate, “Bana bakmayın, önünüze bakın.” demesi bile sorgu esnasında kendine suçlama olarak yöneltilir.

Dönemin Edirne valisi, Hocaefendi'nin vaazlarına son verme niyetindedir. Bu amaçla vaizlik belgesini elinden alır. Emrindeki memurlara ise devamlı olarak Hocaefendi'yi gözetim altında tutmaları emrini verir. Nitekim Edirne, Hocaefendi için yaşanmaz bir hâl alır ve tayinini Kırklareli'ne ister. 1965 yılının 31 Temmuz'unda tayini Kırklareli'ne çıkar.

* * *

Kırklareli'ne, Edirne'deki baskıdan kurtulmak için gelmiştir. Ama daha gelmeden yerel basın, Edirne'den tanıdıkları Hocaefendi hakkında karalama kampanyasına koyulur. Fakat halk Hocaefendi'yi tanıdıkça sever. Burada da aynen Edirne'de olduğu gibi halkla yakın temas kurar, esnafı ziyaret eder. İnsanların namaza, vaaza pek ilgi göstermediği bu şehirde kısa sürede cami dolmaya hatta dışarı taşmaya başlar. Hayatında namaza gitmemiş insanlar, önce çekinerek namaza girmeden cami bahçesinden, anlattıklarını dinlerler. Bu tesir neye bağlanabilir, diye düşündüğümüzde yine Hocaefendi'nin hassasiyeti karşımıza çıkıyor. O yılların şahitlerinden Nihat Akay, Kırklareli'nde Hocaefendi'nin yaptığı tesiri, samimiyetine bağlıyor:

“Hocaefendi cumaları mutlaka vaaz ederdi. Ramazan ayında ise her gece vaaz ederdi. Vaazları tesirli ve etkileyici idi. Bizim Kırklareli'nin değişik bir halkı var. Öyle kolay kolay vaaz dinlemez. Ama Hocaefendi'nin vaazlarını duyunca insanlar dinlemeye, kulak kabartmaya başladılar. Müthiş bir cami cemaati oluştu. Hatta namaz niyaz kılmayan sol kesimden insanlar bile ayakta dinlemeye gelirdi camiye.

Bir kere ben bunu onun imanına bağlıyorum. İmanı bu kadar güçlü olmasa tesirli olamazdı. İmanı neyse onu yansıtıyordu. Cenab-ı Peygamber Efendimiz öyle yapmamış mı? İnanmasaydı o kadar sahabi, o kadar insan onunla olur muydu? Peygamber Efendimiz nasıl davasına inanmışsa Hocaefendi de davasına tam inanmış ve o inancının verdiği güçle sesleniyordu bizlere. Vaazlarında ne

dediğini iyi biliyordu, anlattığı şeyle bütünleşmiş, olayı yaşıyormuş, olayın içindeymiş gibi anlatıyordu. İslamiyet'in ilk zamanlarındaki sahabe hayatından bahsediyordu, dini yaşamak ve yaşatmak için sahabilerin nasıl bir sıkıntı içinde olduğunu canlıymış gibi anlatıyordu. İslam'ın nasıl kısa zamanda büyük fedakârlıklarla yayıldığını anlatıyordu. Onu dinleyenin, anlattığı şeylerin etkisinde kalmaması düşünülemez. Siz de aynı sahabe gibi koşmak ve mücadele etmek istiyorsunuz. Çünkü İslam'ı yaşamıyorduk, etrafta kötülükler kol geziyordu. Din diyanet adına bir faaliyette bulunmak gericilikti ve suçtu. Hocaefendi'nin bu vaazları İslamî ve imanî hislerimizi harekete geçirdi.”

Hocaefendi, evinde akşamları sohbet yapar. Esnaftan insanlar gelerek dinlerler. Ama bir yandan da din adına yapılan bu faaliyetlerden rahatsız olanlar geri durmaz. Kırklareli günleri halka açık vaazların yanında, evlerde yapılan sohbetlerle de verimli bir dönem olur. Diğer yandan şehirde aleyhte büyük kampanyalar düzenlenir. Hocaefendi, bir yandan Kırklareli'ndeki vaaz ve sohbetle meşgulken bir yandan Edirne'de devam eden önceki davalarla da meşgul olmak zorunda kalır. Bunların yanında esas meşgul olduğu mesele ise, gençlerin Hak ve hakikat aşkını koruyarak kalmaları amacıyla Edirne'de açılan evle meşgul olmaktır. Maaşının büyük kısmını Edirne'deki bu öğrencilerin masrafiyle beraber Kırklareli'ndeki öğrencilerine verdiği harçlık ve burslara harcar. Öğrencilere sahip çıkma adına Edirne ile Kırklareli arasında adeta mekik dokur.

Aynen Edirne'de olduğu gibi Kırklareli'nde de sıkıntılı günler, bir “kâbus” gibi çöker. Hocaefendi bir süreliğine izin alır ve Türkiye turuna çıkar. Ankara'ya da uğrar. Ankara'da dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagür Hocaefendi'dir. Edirne'den yakından tanıdığı Hocaefendi'yi çok seven Tunagür Hocaefendi, onu İzmir'e göndermek ister. Kendisi Edirne'den sonra İzmir'e geçmiş; oradan Ankara'ya tayin edilmiştir. İzmir'den ayrılırken de “Size öyle birini göndereceğim ki beni unutacaksınız.” diye kendini seven İzmirli'lere söz vermiştir. Hocaefendi önce, “İzmir beni yutar.” diyerek bu talebi reddeder ama Tunagür Hocaefendi ısrarcıdır. Sonunda ısrarlara dayanamayan Hocaefendi'nin tayini 11 Mart 1966 tarihinde İzmir'e çıkar. İzmir İmam Hatip Lisesi

öğrencilerinin kaldığı Kestanepazarı Öğrenci Yurdu'na idareci olarak atanır. Artık tohumun bir ağaç olarak toprağın üstüne çıkıp meyvelerini vereceği İzmir Dönemi başlamıştır.

İzmir Dönemi

Kestanepazarı Yurdu, ağırlıklı olarak çevre vilayetlerden gelen İmam Hatip Okulu öğrencilerinin kaldığı bir yerdir. Edirne ve Kırklareli’nde iken zaten öğrencilerle hemhâl olan Hocaefendi için yurt ayrı bir dünyadır. Ne var ki yurda geldiğinde genel bir disiplinsizliğin olduğuna şahit olur. Öğrencilerin yurda giriş çıkışlarından hâl ve tavırlarına değin çeşitli problemler vardır. Bazı öğrencilerin tavır ve davranışları ise İmam Hatip Okulu öğrencisine yakışmayacak tarzdadır. İlk gözlemlerini şu şekilde aktarır Hocaefendi:

“İlk müşahedeme göre, devamlı olarak talebenin başında bulunmamda zaruret olduğu kanaatine vardım. 24 saat hiç uyumamam icap ediyordu. Talebenin umumi durumu bunu gerektiriyordu. Devamlı riyazetten bünyem iyice zayıf düşmüştü. Buna rağmen bir-iki saat uyku ile yetiniyordum. Bazen sabaha kadar beklediğim ve hiç uyumadığım olurdu. Geceleri birkaç defa banyoları, tuvaletleri ve yatakhaneleri dolaşır talebeyi kontrol ederdim. Bir taraftan talebe ile yakından ilgileniyor, diğer taraftan da gördüğüm gayr-i nizami durumları düzeltmeye çalışıyordum.”

Hocaefendi, daha Edirne’den itibaren hedefini insan yetiştirme üzerine kurmuştur. Gençliği, çağın hastalıklarından korumak ve İslam’la tanıştırmak en büyük idealidir. Bu sebeple yurt öğrencilerine ayrıca ehemmiyet verir. Muhtelif yerlerde verdiği vaazlardan arta kalan zamanını hep öğrencilerin zararlı alışkanlıklardan kurtulmaları ve disiplin altına alınmaları için harcar. Yaklaşık altı ay kadar, yurt binasında kendisine tahsis edilen odada kalır. Yurda kendince bir disiplin getirmesi, önceki sisteme alışmış bazı insanları rahatsız eder. Hatta Edirne’de devam eden bir davanın bayan hâkimine Hocaefendi’nin ağzından sahte imzayla hakaret mektubu dahi yazarlar. Ama hassas yaşantısı, bu insanlara aleyhinde kullanabilecekleri koz bırakmaz. Öyle ki birilerinin aleyhinde

konuştığı bir ortamda Kestanepazarı Camii İmamı İbrahim Efendi, Hocaefendi hakkında Yaşar Tunagür Hocaefendi'den tavsiye mektubu aldığını, kendisinin de yaptığı gözlemlerle, onun çok farklı bir insan olduğunu sezdiğini söyler. Hocaefendi yurttan kalmasına rağmen ne yurt yemeklerini yemekte ne yurdun suyunu kullanmakta ne de diğer imkânlarından faydalanmaktadır. Faydalandığı anda ise ücretini vermektedir. Abdest alırken kullandığı suyun veya sabunun parasını veren bu insanın hassasiyeti ve samimiyeti kendisinden rahatsız olan insanlara dahi faziletini tasdik ettirir. Zaten fazilet odur ki sizi sevmeyenler dahi tasdik etsin. Nitekim Hocaefendi'yi yakından tanıma fırsatı bulamadıklarından dolayı sevmeyenler dahi ondaki bu faziletleri inkâr edemez; tanıdıkça kendisine olan hayranlıkları artar.

Yurdun imkânlarını kullanmasının helal olup olmadığının kaygısını yaşayan Hocaefendi, İzmir'e geliştikten yaklaşık altı ay sonra, yurdun bahçesinde bir köşeye tahta bir kulübe yaptırır. İki metre boyunda, iki metre eninde, suyun bile bulunmadığı bu tahta kulübecik, onun dünyalara sığdıramadığı hayallerinin, ideallerinin yuvası olur. Hayatının her daim hasretle anacağı günlerini bu tahta kulübecikte geçirir. Bir iki insanın ancak sığabileceği bu tahta kulübeyi her zaman tatlı hatıralarla anacaktır:

“Kulübemi çok seviyordum. Küçük bir yerdi. Uzansam ayaklarım duvara değdi. Helâsı lavabosu yoktu. Ellerimi dışarıdaki bir bidondan yıkıyordum. Fakat bu küçük oda, beni doyuracak seviyede hizmet veren yerlerden biri oldu. Çok mütevazı ve sade bir yerdi. Fakat daha sonra meydana gelecek nice hizmetlere işte bu oda analık yapmıştı. Bir han gibi işlerdi orası.”

Hocaefendi, kul hakkına ve müstağni yaşamaya azami gayret gösterir. Ona göre: “Bir insan, hakkı olmayan bir yerde, başkasına ait seccade üzerinde izinsiz namaz bile kılamaz. Bir yurttan namaz kılmaktan dolayı halının tüyü yıpransa bunun hesabı sorulabilir.” Bu sebeple Hocaefendi, yurttan namaz kılacığı zaman halının üzerine kendi seccadesini serer ve öyle namaz kılar.

Onun bu hassasiyeti hayatının her anına sirayet etmiştir. Öyle ki, bir gün öğrencisi İsmail Büyükçelebi ve İzmir esnafından Yusuf Öztanzan'la birlikte bir köye giderler. Yaya olarak köyün üst tarafındaki çaya kadar çıkar, çayın

kenarında oturup yemek yer, namaz kılarlar. Dönüşte bir noktaya varıldığında artık derenin kenarında yürünecek yol olmadığından iki tarlanın içinden geçmek zorunda kalırlar. Bir tarladan diğerine geçerken Hocaefendi ayakkabılarını çıkarır. Yanındakiler büyük şaşkınlık içinde birbirlerine bakarlar. Durumu sezen Hocaefendi, “Niye hayretle bakıyorsunuz, bu tarlanın toprağı benim ayakkabımla diğer tarlaya geçse Allah bunu sormayacak mı sanıyorsunuz? Allah bir arpanın dörtte birinden bile hesap soracak.” diye izahta ve ikazda bulunur.

O sadece başkalarına ait eşyaların kullanımında bu titizliğı gözetmez. Kendi eşyalarının kullanımında da aynı tavrı sergiler. Cenab-ı Allah’ın insanlara verdiği her nimetin hesabını soracağı düşüncesiyle asla israfa girmez. Abdestten sonra ellerini ve ayaklarını kurulamak için kullandığı kâğıt mendilleri dahi hemen çöpe atmaz. Ellerini kuruladığını ayrı, ayaklarını kuruladığını ayrı yerde kurutur ve bu kâğıtları defalarca kullanır. Aynı şekilde gömlek vb. kıyafetlerin ambalajında yer alan kartonları da çöpe atmaz. Üzerlerine yazı yazar, notlar alır. Çünkü Efendimiz Aleyhisselam, ümmetine bir nehirden abdest alırken bile suyun israf edilmemesini, idareli kullanılmasını emretmiştir.

* * *

Kestanepzari’ndeki öğrencilerle birarada olmanın yanı sıra, İzmir başta olmak üzere çevre il ve ilçelerde vaazlara da devam eder. Bu vaazlar, aynen Edirne ve Kırklareli’nde olduğu gibi kısa sürede büyük ilgi uyandırır. Hatta Edirne ve Kırklareli’nden farklı olarak, vaazları teybe kaydedilerek elden ele dolaşmaya başlar. Vaazların kasete alınmasında büyük hizmeti olan Cahit Erdoğan, vaazları kayda alma çabasından ve kendisine gösterilen ilgiden Hocaefendi’nin ne kadar rahatsız olduğunu hatıralarında şöyle anlatır:

“1965 yılında mesleğimi bırakmak durumunda kaldım. Çiğli’de bir tuz fabrikam vardı. Ancak o gün için meşhur olan Tahir Büyükkörükçü ve Yaşar Tunagür gibi hocaların vaazlarını kaydedip, civar bölgelerde dinletmeyi kendime göre bir hizmet telakki ediyordum. Bilhassa Yaşar Tunagür Hocaefendi’nin vaazları bana daha heyecanlı geliyordu. Onun için Yaşar Hoca’nın vaazlarını mümkün merteye civara yaymaya çalışıyordum. Bir gün Yaşar Hoca’nın tayini Ankara’ya çıktı. Diyanette Reis Muavini olarak vazife yapacaktı. İzmir’in ileri

gelenleri bu tayinin durdurulması hususunda Yaşar Hoca'ya müracaat ediyorlardı. Bir gün toplu hâlde gelip müracaat ettiler. Aralarında ben de bulunuyordum. Bize, benim gitmeme üzülmeysin, ben size benden daha çok seveceğiniz birisini göndereceğim, dedi. Tabî ki orada bulunanların hepsi, bunu tahakkuku mümkün olmayacak bir teselli kabul ettik. Ve Yaşar Hoca gitti. Gelecek şahsı merakla bekliyorduk. Ancak ben, o günün bütün meşhur vaizlerini tanıdığım için, gelen vaizin pek öyle Yaşar Hocaefendi'nin dediği gibi çıkacağına inanmıyordum. Derken Hocaefendi geldi. Dinlemeye gittim. Tabî ki teybimi götürmeye lüzum görmemiştim. Fakat o gün vaazı dinlerken beni bir pişmanlık aldı. Keşke bu vaazı kaydetseydim, diyordum. Vaaz bitmiş ben de bitmiştim. Hayatımda dinlediğim en tesirli vaazdı. O gün karar verdim. Bu şahsın vaazlarını zayi etmeyecek hepsini kaydetmeye çalışacaktım. Rabbime hamd ederim ki beni bu kararımda muvaffak kıldı. Ben kendime bunu biricik bir vazife kabul ettim ve bu günlere kadar, Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle getirdim. Ömrüm oldukça da aynı vazifeyi yürütmeyi düşünüyorum. Rabbim muvaffak kılsın.

Hocaefendi vaazlarının teybe kaydedilmesine razı değildi. Hiçbir zaman da razı olmadı. Ancak biz ısrar ettik. Onun razı olmayışını göz ardı ettik, vaaz ve sohbetleri kayda muvaffak olduk.”

Cemaatin bu ilgisi, özellikle şahsına yöneldiği zaman Hocaefendi çok rahatsız olur. Çünkü hep Cenab-ı Allah'ı ve Efendimiz'i (s.a.s.) anlatmak davasıdır. Onun, insanların kendisini sevmesi, beğenmesi, alkışlaması gibi bir derdi yoktur. Onun derdi, tüm insanların Cenab-ı Allah'ı ve Efendimiz'i (s.a.s.) hak ettikleri gibi sevebilmesidir. O yıllarına şahitlik edenlerden Muharrem Kalyoncu'nun hatıraları ondaki hassasiyetin bir başka boyutunu gösterir bizlere:

“1966 yılının yedinci ayında Hocaefendi Kestanepazarı'na geldi. Hocaefendi, her yönüyle o güne kadar tanıdığımız vaiz ve hatiplerden çok farklıydı. Hem dış görünüş hem de konuşma tarzı itibariyle. Mesela, Kestanepazarı'nda vaaza çıkacağı zamandı. Herkes heyecanla O'nun kürsüye çıkmasını bekliyordu. Biz her zamanki gibi duvarda asılı olan Yaşar Hoca'nın cübbesini alacak ve öyle kürsüye çıkacak zannediyoruz. Fakat Hocaefendi bahçedeki küçük kulübesinden

kendi cübbesiyle beyazlar içinde çıktı. Cemaat onu görünce çok heyecanlandı. Herkes ayağa kalktı. Bizler heyecandan hazırladığımız teypleri bile çalıştıramadık. O günden sonra her Cuma sabahın erken saatlerinden itibaren onu dinlemek için camiye gelir olduk.

Hocaefendi'ye o kadar alışmıştık ki, iki üç gün görmesek, rahatsız olurduk. Cami cemaati birbirine çok bağlıydı. Birisi bir iki gün gelmezse, ortalıklarda görünmezse hemen sorup soruştururduk. Birinin bir ihtiyacı olsa, mesela su içecek olsa hemen gidip getirirdik. Öyle bir cemaattik.

O sıralar Mersinli'den üç arkadaş gece on ikide Hocaefendi'yi ziyarete Kestanepazarı'na gittik. Kapı kapalıydı ve açmaları da mümkün değildi. Biz kapıya yaklaşınca kapı kendiliğinden açıldı ve Hocaefendi bizi karşıladı. Selamlaştık. Sonra Hocaefendi hiç konuşmadan yürümeye başladı. Biz de arkasından takip ediyoruz. Hocaefendi ara sıra duruyor, tekrar devam ediyor, köşelerden dönerken ihtiyatlı davranıyoruz. Şimdiki Müftülük Camii'nin en üst katında o zaman talebeler vardı. Hocaefendi oraya girdi, biz de ardından girdik. Tabî biz şaşırдық, o zamana kadar böyle bir şey görmemiştik. Hocaefendi orada talebelerle meşgul oldu. Üstü açılanları örttü, kimisini elinden tutup tuvalete götürdü, onlarla yakinen ilgilendi. Sonra da işini bitirdikten sonra geldi ve köşeye oturdu, yüksek sesle hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Biz tabî ne olduğunu anlayamadık.

Kemalpaşa'yı geçince Parsa ilçesi vardır. Bir gün Hocaefendi oraya vaaza gidiyor. Ben de onunla beraber gittim. Otobüsle gidiyoruz. Parsa'ya gelince millet bekliyor orada. İkinci veya akşamdan sonra vaaz olacak. Tam otobüsten inerken belediye hoparlörlerinden ilan yapılıyor, 'Dikkat, dikkat! İzmir'in meşhur merkez vaizi Fethullah Gülen Hoca vaaz edecek.' diye. Bir aralık Hocaefendi kalabalığın arasından sıyrıldı ve hemen İzmir, İzmir diye bağırarak arabaların birine atladı. Biz de zar zor yetiştik. Tabî anlayamamıştık, bunun sebebini. Daha sonra anlıyoruz ki hoparlör ilanını duyunca çok sinirlenmiş bundan dolayı orayı terk etmiş. Tabî o gün vaaz olmadı. Buna benzer bir hadise Bursa'da da cereyan etmişti. Bir konferans esnasında, konuşmaya başladıktan sonra bir alkış furyası kopunca Hocaefendi ikaz etti. Bir daha oldu, bu sefer

Hocaefendi sert sert baktı ve devam etti. Üçüncü defa alkış olunca Hocaefendi, ‘Esselamu Aleyküm.’ dedi ve ayrıldı. Konferans bir sinemada oluyordu ve çok da kalabalık bir cemaat vardı.”

* * *

Hocaefendi, gece yarısında öğrencilerin sırtını örtecek, onları koruyup gözetecek bir anne gibidir. Bir yandan da insanların anlatılan dinî meselelere değil de kendine önem vermesinden rahatsızlık duyar. Hayatı boyunca kendisini dinleyen herkese yapılan işin Cenab-ı Allah’ın rızası için yapılmasını tavsiye eder. Cenab-ı Allah için yapılan bir işi, başkasının görmesini istemeyi şirk olarak değerlendirir. Bir başkasının görmesini istemek, hâşâ, Cenab-ı Allah’ın görmesinden memnun olmamak, O’nun görmesini yeterli bulmamak demektir. Oysa sık sık insanlara İslam adına yapılacak işlerin birinci düsturunun ihlâs olduğunu söylemektedir. İhlâs ise, yapılan her işi Cenab-ı Allah için yapmak, başka bir duyguyu işin içine katmamaktadır. Yapılan bir işte, Cenab-ı Allah’ın rızasını yeterli görmeyip başkalarından takdir beklemek ihlâsı yok edecektir. İhlâsın olmadığı bir işte ise uzun vadeli bir başarı mümkün değildir. Her işin başında Allah’a tam teslimiyet olunca ancak bu şekilde hayırlı bir başarı mümkün olacaktır. Müslümanlar her işe, “Bismillah” diyerek başlar. Her işlerini, “Bismillah” diyerek işler. “Bismillah” sadece, “Cenab-ı Allah’ın adıyla başlıyorum.” demek değildir. Aynı zamanda biz “Bismillah” dediğimizde yapacağımız işi sadece Cenab-ı Allah için yapacağımız sözünü de vermiş oluruz. Dolayısıyla yapılan işler karşılığında insanlardan takdir bekleyip Cenab-ı Allah’ın rızasını yeterli görmemek, daha işe başlarken O’na verdiğimiz sözden caymamız anlamına gelir. Bu da ihlâsın kaybıdır. İşte bu sebeple Hocaefendi, şahsına yönelik takdir cümlelerinden çok rahatsız olur. “Cenab-ı Allah’ın bilmesi yeter.” diyerek sadece O’nu şahit tutmak ister. Vaaz veya konferans vereceği yerlerde şahsına yönelik ilgiye hemen tepki gösterir. Kendisini yapılan hizmetlerde görevli herhangi bir insan olarak görmeyi şeref sayar. Her şeyi yapan Cenab-ı Allah’tır, biz değil. İşte onun bu samimiyeti, birçok inâyet-i İlahiye’ye de kapı aralar:

“Kendimin böyle bir hizmete layık olduğumu hiçbir zaman hayal dahi

etmedim. Ömrüm boyunca, ‘Demek ki Allah (c.c.) şahısların şahsi durumunu hesaba katmadan, istediğine istediği hizmeti gördürüyor.’ diye düşündüm. Eğer, Cenab-ı Hak, bu hizmeti başkalarına değil de bize yaptırmışsa, vazifemiz sadece şükürdür. Minnet âlemlerin Rabbi olan Allah’adır. Edirne’den gelirken dosyam dolu gelmişti. Takibe maruz idim. Peşimde daima bir sivil polis bulunuyordu. Fakat yine Cenab-ı Hakk’ın bir lütfu, bu polis İmam Hatip’in orta kısmından mezundu ve benim de hemşehrimdi. Erzurumluymdu. Geldi benimle birkaç defa görüştü. Temiz bir insandı. Bana ne yaptığını, benim için nasıl bir rapor hazırladığını hiç söylemedi. Fakat daha sonra hazırladığı raporun bir suretini Diyanet’te görmüştüm. Gayet müspet bir rapordu. Daha önceki dosyamda bana atfedilen faaliyetlerin hiçbirinin bende görülmediğini söylüyordu.”

Hocaefendi, vaaz ve sohbetlerinde ihlâsı birinci düstur olarak gözetmekle beraber, ihlâsın şartlarından en önemlilerinden birinin de “sadece yaşadığını anlatmak” olduğuna inanır. Nefsini ıslah edemeyen bir kişinin başkasını ıslah etmesi mümkün olmayacağından anlatacaklarını öncelikle kendi nefesine anlatır, önce kendisi yaşar.

Onun vaazları sahabi efendilerimizin destanlarıyla doludur. Sahabi efendilerimizin yaşadıklarını bugünün insanının önüne koyarak aslında aradaki zaman farkının, benzer bir yaşam biçimine engel olmadığını söyler. İstırabı çekilmemiş bir sözü vaaz kürsüsünde cemaate söylemekten utanır. “Eğer gece namazda bir kere esneyecek olsam, bir ay cemaate namazdan bahsetmem.” sözüyle bu hassasiyetini dile getirmektedir. Öğrencilerinin ve yakınında bulunan isimlerin hatıraları, ondaki ihlâs hassasiyetinin en canlı örnekleridir.

* * *

Müslüman, planlı yaşayan insandır. Hocaefendi, yurttta talebelerle meşgul olurken camide vaaz verir, evlerde sohbetlerde bulunur, esnafı gezerek dine sahip çıkmaları tavsiyesinde bulunur. Bunlara ilave olarak mahalle kahvelerine dahi giderek, halka dini anlatma gayreti sergiler. Elbette bu kadar yoğunluk planlı yaşamayı gerektirir. Planlı yaşar ama bu planda kendi şahsi hayatı adına pek bir şey görmeyiz. O yıllarda günlerinin nasıl geçtiğini kendisi bize şöyle aktarır:

“Bir taraftan da İzmir’in içinde iki-üç yerde vaaz veriyordum. Aynı zamanda gitmeye çalışıyordum. Zaten her cuma Kestanepazarı Camii’nde vaaz veriyordum. Bunun dışındaki vaazları mümkün mertebe cumartesi pazar günlerine sıkıştırmaya gayret ediyordum. Demek ki bünyem mukavemetli imiş, dayanabiliyormuşum. Mesela, cumartesi gidip bir yerde vaaz veriyordum. Geceyi yolda geçiriyor ve ertesi gün de bir başka yerde vaaz veriyor ve hiç dinlenmeden o akşamı da yolda geçiriyor, derken ertesi sabah derse yetişiyor talebeye ders veriyordum. Böyle sıkı bir program ve yüklü bir çalışma tempom vardı. Önceleri gidip-gelmeleri umuma ait vasıtalarla yapıyordum. Daha sonra, Yusuf Pekmezci ve Köse Mahmud’la tanıştık. Onların da arabaları yoktu. Ama onlar araba kiralar ve gideceğimiz yerlere öyle giderdik.”

Vuslat yahut İlk Hac

Daha çocukluk yıllarında babasından dinlediği hikâyelerle Efendimiz (s.a.s.) ve O’nun ashabının dünyasında yaşayan Hocaefendi’yi dünyada en çok mutlu eden hadiselerden biri bu dönemdedir. Sene 1968. Tam otuz yaşındadır. Ama dört-beş yaşından itibaren Peygamber aşkını yüreğinde duymaktadır. O’nun (s.a.s.) gezdiği yerleri görmek, O’nun evini, mescidini ziyaret etmek en büyük rüyasıdır. Kendisi bu hissiyatını ve ilk haccını hatıralarında şu şekilde anlatır:

“1968 senesinde, Kestanepazarı’nda bulunuyordum. Hacca gidememek, Ravza-i Tahire’ye yüz sürememek benim için hicranların en ızdırap vericisiydi. O güne kadar niceleri hacca giderken hep onları gıpta ile seyretmiş ve bazen de tanıdıklarımın eline bir name tutuşturup bunu parmaklıkların arasından içeriye atmasını söylemiştim. Çünkü dayanamayacağım ölçüde özlemiştim. Ama imkânım olmadığı için de gidemiyordum. İçim cayır cayır yanıyordu. Bazen kalbim duracak hâle geliyordu. Hasretimi bir iki satırlık mektupla dile getirmeye çalışıyor ve Allah Resûlü’nün hayatta olacağı mülâhazasıyla mektubumu ona gönderiyordum. Belki bana bir vesile eli uzanır ve beni de huzuruna kabul eder, diye ümitleniyordum. O sene, şimdi ismini hatırlayamayacağım talebelere biri (büyük ihtimalle İbrahim Çalışkan olabilir) bana, ‘Hocam hacca gitmeyi düşünmüyor musunuz?’ dedi. Yarama öyle bir tuz basmıştı ki dayanılacak gibi değildi. ‘Ben kim, oraları kim?’ dedim ve ağlayarak sınıfı terk ettim. Müdür

odasında başımı masaya dayadım ve duygularımı masanın camına döktüm. Zaten camın altında Ravza-i Tahire'ye ait çeşitli resimler bulunuyordu. Ben de hicranımı doğrudan oraya anlatıyordum. Aradan kaç saat geçti bilmiyorum. Bildiğim ve hatırladığım, gözyaşlarımın bir türlü dinmek bilmeyişiydi. Ben bu vaziyette otururken idareci arkadaşlardan biri içeriye girdi ve 'Hocam, sizi telefonda istiyorlar.' dedi. 'Kim?' diye sordum. 'Galiba Lütfi Doğan' cevabını verdi. Lütfi Doğan o sırada Diyanet İşleri Reis Muaviniydi. Reislğe o vekâlet ediyordu. Hemen telefona koştum. Karşıda hakikaten Lütfi Doğan vardı ve o tatlı, yumuşak sesiyle bana hitaben şöyle diyordu: 'Arkadaşlarla kararlaştırdık, bu sene, hacıların durumunu kontrol için Diyanet adına üç kişiyi hacca göndereceğiz. Biri Denizli Müftüsü İbrahim Değirmenci, İkincisi Eskişehir Müftüsü Ahmet Baltacı, üçüncüsü de siz.'

O sene Diyanet adına hacca gitme işi ilk defa oluyordu. Kendimi bir ara rüyada zannettim. Biraz evvelki hicranım neydi, şimdi neler duyuyordum.

Hemen Ankara'ya gidip muameleleri tamamladım. Orada anladım ki, bu mizansenî Yaşar Hocaefendi (Tunagür) hazırlamış. Ona da çok dua ettim.

Gittiğim bu ilk hac, benim için çok bereketli oldu. Tabî ki Cenab-ı Hakk'ın rızası ölçüsünü bilemem. Fakat iç âlemim itibariyle bu hacdan çok istifade ettim.

Kâbe'yi ve Ravza-i Tahire'yi ilk gördüğümde öyle bir ruh hâline büründüm ki tarifi, mümkün değildir. Hani, benim gibi birine olmaz ama farz-ı muhal, o anda Cennet'in bütün kapıları ardına kadar açılrsa ve Cennet'e davet edilseydim, herhâlde oralardan ayrılıp Cennet'e gitmeyi arzu etmezdim. Harem-i Şerif'te ve Ravza-i Tahire'de bulunmak bana öyle ledünnî bir haz ve lezzet vermişti... Kestanepazarı'ndaki talebelere hep ayrı bir gözle baktım. Hacca giderken onların isim listesini yanımda götürmüştüm. Hepsine orada teker teker dua ettim. Ayrıca tanıdığım birçok kimseye de ismen dua ettim.

Bir-iki defanın dışında Beytullah'tan hiç ayrılmadım. Gece gündüz orada kalıyor, sadece abdest almaya çıkıyordum. Açlığım dayanılamayacak dereceye varırsa hurma veya bisküvi gibi şeylerle açlığımı yatıştırıyor ve yine ibadetime devam ediyordum. Her gün üç umre yapıyordum. Tabî ki o sırada gençlik de var. Buna güç yetirebiliyordum.

Bu ilk hacda unutamadığım hatıralarımdan biri de şudur: Harem-i Şerif’te, bilhassa cemaatle namaz kılarken, renk renk çiçekleri andıran cemaatlerin topluca rükû ve secdeye varışlarını seyretmek bana apayrı duygular ilham ediyordu. Orada, her renkten insan, kendine has urba ve giysileri içinde renk renk açmış nadide çiçekler gibiydi. Harem-i Şerif bunlarla, bağrında her mevsimin çiçeğini bitiren bir çiçek bahçesine benziyordu. Bu manzarayı seyretmek için rükû ve secdelere biraz gecikerek gidiyordum. Ve kendimi böyle yapmaktan alıkoyamıyordum.”

* * *

Fethullah Gülen Hocaefendi, bu ilk haccından sonra iki kez daha hacca gider. Hac hatıralarını anlattığı bir başka yerde, toplamda üç kez kendisine nasip olan bu kutsal ziyaretlerini şöyle anlatır:

“Cenab-ı Hak hayatımda üç defa hacca gitmeyi nasip etti. -Ona binlerce hamd ve sena olsun- İlk defa 1968 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı, görevli olarak göndermişti...

İkincisinde, 1973 yılında kendisine hac farz olduğu hâlde gidemeyen çok yakın bir dostumuzun (Naci Şençekicer Bey) pederi namına gitmişim. Aslında bu şekilde bir hacca gitmeyi hiç istemezdim. Çünkü öyle birinin namına yapılacak bir hac, bana çok ağır gelirdi. Ama oraları özlemişim. Bu vesileyle de o dostla beraber ikinci kez o kutsi yolculuğa çıktık.

Üçüncüsü ise, medyada aleyhimize şiddetli bir kampanya başlatılmıştı. Buna karşı ruhumda duyup hissettiğim sıkıntılarla, yine özlemini çektiğim o kutsal mekânlara gidip, dua etme ve o arındırma muslukları altında yıkanma ihtiyacını duydum. Cenab-ı Hak imkân verdi ve 1986’da üçüncü kez yeniden hacca gitmek nasip oldu.”

Kamplar

Hocaefendi’nin bu yıllarda uyguladığı yeni metotlardan biri de yaz kamplarıdır. O güne değin eğitim tarihimizde karşılaşmadığımız bu yöntem, kısa sürede meyvesini verir. Hocaefendi, Haziran’dan Eylül’e kadar yaklaşık üç-dört aylık dönemde talebelerin eğitimden uzak kalmalarına razı olmaz. Kışın bin bir

zahmetle bir şeyler öğretilen talebe yaz tatilinde birçok şeyi unutabilmektedir. Ayrıca gençliğin tatillerde girebileceği muhtemel günahlardan korunması da gerekmektedir. Talebeyi aklî, kalbî, ruhî yönüyle disipline etmenin yanında, dinî düşünce adına da derinleştirme çabasında olan Hocaefendi, alışık olunmayan bir yöntem teklif eder: Tabiatın ortasında kamp.

Onun derdi, gençliğe sahip çıkmaktır. Ona göre genç, bir davası olan ve o davasının gerektirdiği donanıma sahip olan insandır. Bu sebeple gençleri hem fen ilimlerinde hem dinî ilimlerde hem de sporda geliştirecek bir program yapar.

Ancak insanlara yeni şeyleri kabul ettirmek kolay değildir. Nitekim kamp fikri de hemen kolayca kabul görmez. Ama Hocaefendi, ısrarla meselenin takipçisi olur ve bu fikrini belli bir çevreye kabul ettirir.

Kamp için birçok şeye ihtiyaç duyulmaktadır. Hocaefendi, sadece fikri ortaya koymakla kalmaz; yeri gelir aşçılık yapar, yeri gelir helâlâları temizler, yeri gelir jeneratörü tamir eder. Hâsılı kampın her kademesinde işleri omuzlar.

Bu yöntemle ilk sene 50-60 öğrenci ile şehir hayatından uzak, tabiatın ortasında maddî ve manevî ilimlerde dopdolu, bir kamp yapılır. Sonraki bir iki yıl içerisinde bu mütevazı sayı binlere ulaşır.

Sonraları, hep tatlı bir hülya olarak anlatır o günleri Hocaefendi:

“Kestanepazarı yıllarına ait en unutulmaz ve en bereketli faaliyetlerden birisi de hiç şüphesiz kamplardır. Üst üste üç sene, yaz aylarında gerçekleştirilen bu kamplar, yer olarak Buca ile Kaynaklar Köyü ortasında, etrafı tarlalarla çevrili küçük bir çamlıkta kurulmuştur. Kampın bulunduğu yerde, suyu daha sonraki yıllar kifayet etmemeye başlayan bir kuyu ve küçük bir de peynir imalathanesi vardı. Etrafta, kendi tarlalarındaki tütünleri işleyen köylülerin kaldıkları minik çardaklardan başka da meskûn saha yoktu. Sessiz, havadar ve o günkü imkânlar içinde güzel bir yerdi. Kamplarla, talebenin yaz günlerinin değerlendirilmesi hedeflenmişti. Yani talebe, köyüne, kentine gidip dağılmasın, derslerinden uzaklaşmasın; aklı, kalbi, ruhu disipline edilsin ve bu arada dini duygu, dini düşünce adına da derinleşsin istenmişti.

İlk kampta iki büyük çadır, bir de benim küçük çadırım vardı. Ayrıca mevcut bir binayı da mutfak olarak kullanıyorduk. Vasıtamız yoktu. Rahmetli Ali,

motosikletiyle gelir gider ve bazı işlerimizi görürdü. Şaban Hoca da Arapça okutmaya gelip-gidiyordu.

O sene imkânlar dardı. Bazı geceler fırtına çıkardı. Hasırları, gemici feneri gibi diker ve içinde kitap okumaya devam ederdik. Kitaplar gruplar hâlinde okunurdu. İlk kamp, tam gönlüme göre bir şey oldu. Herkes tesbihatı gürül gürül ezberledi. Talebenin bu hâlini gördükçe, kamplara olan ihtiyacı daha iyi hissettim; kamp düşüncemizin isabetine bir kat daha inandım.

Tesbihatın açıktan ve koro hâlinde yapılması o günlerden kalma bir adettir. Tabiatın bağrında ve tabiata karşı tesbihat cehrî, kalb ve gönle karşı da hafî ve gizli olmalıdır, diye istidlal ediyordum.

Üç ay kadar orada kaldık. Bir gün de Mustafa Birlik'in çocukları ile Münteha Bacı geldiler. Onlara dışarıda bir çardak kurduk. Bize yemek yaptılar. Hulusi Ağabey ile Sungur Ağabey de kampa gelenlerdendi.

Kamptaki bütün işler bana bakıyordu. Ders okuturdum. Sonra da kalkar yemeklere bakardım. Bazen sütlaç da yapıyordum. Dağıtımını da yine kendim yapıyordum. Onun bile kendince bir zevki vardı. Sandalyeye oturur, kepçeyi elime alır, herkes elindeki tasıyla gelir, sıraya geçer, ben de 'Bir kepçe halib, salli alel Habib.' derdim. Sütlacımı alan giderdi.

Kamplarda, ruh ve düşünce jimnastiğinin yanında, gece gündüz, müsait olduğu ölçüde kültür-fizik hareketleri yapılırdı. Bazen de derste onları 'U' şekline sokar ve anlatılacakları anlatırdım. İdeal bir nesil, hem fizik hem de kültür yönünden mükemmel olmalıdır, düşüncesiyle böyle yapıyordum.

İlk kamp benim için biraz sıkıntılı oldu. Çünkü hemen her şey üzerimdeydi. Çadır kurmadan yemek yapmaya, ondan bir şey bozulursa onu tamir etmeye kadar. Kuyunun pompası çok bozulurdu. Onu hep kendim tamir ederdim. O sene elektrik yoktu. Ertesi sene 3 kilovatlık küçük bir jeneratör bulduk. O da sık sık arıza yapardı. Tabî ki tamir işi yine bana bakıyordu.

Daha sonraları da çok kamp yaptık. Fakat bu ilk kamplar, ruhani zevk duyduğum ve derinlemesine bu hazzı yaşadığım en bereketli kamplar oldu. O kampları hiç unutamayacağım.

Hayalimden asla ayrılmayan düşüncem şu idi: Yetiştireceğimiz nesil, bir asker

gibi disiplinli olmalıdır. Ve kamplar da askerî kışlalara benzemelidirler. Fakat ruhani zevklere açık yönleri tıkanmamalıdır. Bu yönüyle de kamplar bir tekkeye benzemelidirler.

Tesbihat, Cevşen ve Evrad-ı Kudsiye'nin cehrî olarak okunması ayrı bir güzellik buudu teşkil ediyordu. Ancak, kalbin yanında kafanın da işlettirilmesi gerekiyordu ki, kamplarda okunan kitaplar ve Arapça tedrisat, orayı adeta bir medreseye çeviriyordu. Durum böyle olunca, kamplarda askeriye'nin disiplini, tekkenin edebi ve medresenin ilmi bütünleşiyor ve hayallerimizde renk ve çizgileri bütün güzellik ve netliği ile mevcut olan dünyaya ilk adım atılmış oluyordu.

İşin doğrusu, mecbur kalmadan kamptan ayrılıp şehre gelmeyi hiç düşünmüyordum. Sadece cuma günleri vaaz için İzmir'e geliyordum. Ertesi sene izin aldım ve kamptan hiç ayrılmadım. Üçüncü sene ise, yine vaaz için cuma günleri gelip gittim.

Geceleri kalkıp ibadet etme, o kısa gecelerde erkenden kalkıp sabah namazına hazırlanma, geceleri geç vakte kadar kitap okuma, hakikaten yeryüzünde olmayan bir hayat buuduydu. Ben, kamplardaki, bilhassa bu kamplardaki hissimi, bir manzumede çok seviyeli olmasa da yine de dile getirmeye çalışmıştım. Hislerimi olduğu gibi ifade ettim diyemem; fakat duyduğum ledünnî haz ve zevki anlatmaya gayret etmişim.

Bir inayet ve bir koruma altında olduğumuz apaçıktı. Umumi teveccüh ekseriyetteydi. Davanın içinde ayrılık gayrılık düşüncesi yoktu. Arkadaşlarımız, Türkiye'nin her tarafından istedikleri talebeleri gönderiyorlardı. Urfa'dan, Diyarbakır'dan bile talebe geliyordu. Komünizmin gemi azıya aldığı bir dönemde ona karşı, hem de böyle nizamî bir mücadele, geleceğin milliyetçi ve maneviyatçı tarihçilerini derin derin düşündürecektir..”

* * *

Kamplar, Hocaefendi'nin başka bir yönünü, öğretmenliğini daha yakından görmemizi sağlar. Nasıl bir öğretmenlikti onunki? Hocaefendi, her şeyden önce öğrencilerinin her derdiyle dertlenme çabasındadır. Öğrencinin her derdiyle dertlenmeden öğrenciye bir şeyler verilemeyeceğine inanır. O, öncelikle

öğrencileri yakından tanır. Daha gençken insanları tanıma yönünde gösterdiği hassasiyet, sonraki yıllarda artarak devam eder. Bir insanı çok iyi tanımadan ona hiçbir şeyin anlatılamayacağını sık sık vurgular. Öğrencide bir eksiklik varsa, suçu öncelikle öğretmende görür. Bir hatırası, onun öğretmenliğinin neden farklı olduğunun açık göstergesidir.

Bir gün öğrencileri, istemediği bir iş yaparlar. Çok üzülür. Öğrencileri hemen yanına çağırır. Öğrenciler, önce korkar. Bir disiplinsizlik yaptıklarından ağır bir ceza alacaklarını ve en azından iyi bir sopa yiyeceklerini düşünürler. Hepsi Hocaefendi'nin odasına gider. Sıraya dizilirler. Hocaefendi, elinde bir sopa ile karşılarında durmaktadır. Artık sopadan kurtulamayacaklarını düşünüp iyice korkmaya başlarlar. Ama bir anda hiç beklemedikleri bir şey olur. Hocaefendi sopayı bir öğrencinin eline verir, sırtını döner, gömleğini çıkarır ve "Sırayla sırtıma vurun!" der. Öğrenciler, manzara karşısında büyük şaşkınlık yaşarlar. Ne yapacaklarını bilmez, "Estağfurullah Hocam." derler. Ama Hocaefendi, sırtına sopa vurmaları için ısrarcıdır. "Vurun, çünkü eğer ben hocalık vazifemi tam yapsaydım siz bu disiplinsizliği yapmazdınız." der. Bu söz, öğrencileri sopa yemelerinden daha çok üzer. Yaptıklarından büyük pişmanlık duyar, bir daha yapmama sözü verirler.

* * *

Onun öğrencilerle yakından ilgilenmesi, kampların kısa sürede çok geniş kesimlerin ilgisine mazhar olması, Kestanepazarı'ndaki bazı insanları rahatsız eder. Başta kamplar olmak üzere pek çok konuda Hocaefendi'yi engellemeye çalışırlar. İstedikleri, sadece vaaz verip kendi işine bakmasıdır. Oysa sokaklardan günahın aktığı, gençliğin adeta uçuruma yuvarlanır gibi dinden uzaklaştığı bir çağda bir Müslüman'ın kendi kabuğuna çekilip kalması mümkün değildir. Nitekim o da kendine çizilen sınırlara mahkûm olmaz. Yine tek çaresi kalmıştır; kendine yeni bir yol çizmek. Büyük sevdıyla bağlandığı, dünyada Cennet'in günlerini yaşıyor gibi kendini huzurlu hissettiği tahta kulübeciğinden ayrılmak onu çok üzer. Ama başka çare yoktur:

"Beşinci senenin sonuna doğruydu ki, Kestanepazarı'ndaki idareciler bana karşı tavır koymaya başladılar. Belki istihbarat tarafından tazyik ediliyorlardı,

bilemiyorum. Fakat kulağıma böyle bir söylenti gelmişti. Benim üzerime idareci getirdiler. Bana, sen talebeye karışmayacaksın, sadece derslere girip çıkacaksın, dediler.

İstenen belliydi. Benim Kestanepazarı'nı terk etmem isteniyordu. Kalabileceğim bir ev aramaya başlamıştım. Esas istenen, talebeyi benden koparmaktı. Onun için de İmam Hatip Okulu'nun yanında yapılan binaya talebeyi taşımakta ısrar ediyorlardı. Talebe ihzari kısmını ben hiç düşünmeden reddettim. Çünkü son arzum, Kestanepazarı'nın bir yerinde gömülmek ve kabrimden talebelerin gürültüsünü dinlemektir. Evet, dünyada bütün arzu ve isteğim buydu.

Bazı hocaefendiler çoğu itibariyle, benim düşündüğüm hizmet şekline muhalifti. Orada kaldığım beş senelik zaman zarfında, her gün adeta ağızda kaktüs çiğniyor gibi olurdum. Bana taraftar olmalarını zaten beklemiyordum. Tek istediğim muhalefetlerindeki dozun biraz hafif olmasıydı. Ancak, yine de hep şiddetli bir muhalefetle karşı karşıya bulunuyordum. Buna rağmen, hizmet her şeyden önemliydi. Selden kurtarabildiğim kârdır, diyordum.”

Yaşanan hadiseler karşısında bir kenara çekilmeyi kabul etmeyen Hocaefendi, bir dava olarak kabul ettiği İslam'ın insanlara anlatılmasını gayretini sürdürür. Kestanepazarı'ndan ayrılmak durumunda kalsa da İzmir'de hemen her imkânı değerlendirerek hak ve hakikati anlatmaya devam eder. Zaten sadakat da bunu gerektirir. İlk peygamberden itibaren Hak ve hakikati temsil eden, tebliğ yolunun yolcularının çilesi eksik olmamıştır. Onlar bütün bu çileler karşısında hep davalarına sadakat gösterip Hak yolda yürümeye devam etmişlerdir. Efendimiz (s.a.s.), en yakınlarından kötü muamele görmüş ama sadakatinden dolayı vazgeçmeyi aklına bile getirmemişti. Kâbe'nin melikliğine, Mekke'nin efendiliğine, yüzlerce deveyi ve daha nice malı mülkü teklif etmişler ama o hep davasına sahip çıkmıştır. “Bir elime Güneş'i bir elime Ay'ı verseniz bu davadan vazgeçmem.” sözü, O'nun davasına sahip çıkacak herkes için yollarını aydınlatacak bir fenerdir. Hocaefendi de bu fenerin ışığında yol alır. Zira peygamberlerden sonra en büyük makam sadıklara verilmiştir:

“Her yüce dava ve hakikat, temsilcilerinin kararlılığı, sadakati ve onu

muhafaza hususunda gösterecekleri gayretle devamlılık kazanır ve âlemşümul bir hüviyete ulaşır. Aksine böyle bir dava, düşmanlarının sık sık saldırı ve tecavüzlerine karşılık, idrakli, sadık, vefalı dostlardan mahrum ise, er-geç yıkılmaya ve hafızalardan silinip gitmeye mahkûmdur.”

Cenab-ı Allah’ın, Peygamberimiz’e (s.a.s.) ilk dost olarak bir sıddık olan Hz. Ebû Bekir’i göndermesi elbette sadakate ait önemli bir hikmeti gösterir. İnsanı peygamberlikten hemen sonra gelen bir makama ulaştıran sadakat nasıl kazanılır peki? Elbette insanın inandığı davaya, bütün dış zorlamalara aldırmandan sahip çıkmasıyla. Mekkeliler, Hz. Ebû Bekir Efendimiz’e Peygamberimiz’e (s.a.s.) sahip çıkmamasını, tavsiye eder; hatta onu zorlarlar. Ama o bir dava adamıdır. Sadıktır.

Hz. Ebû Bekir Efendimiz de bu şuurla hareket eder ve Efendimiz’i (s.a.s.) en zor zamanlarında dahi yalnız bırakmaz. En büyük sıddık Ebû Bekir Efendimiz olmakla beraber diğer sahabe efendilerimizin hayatları da sadakat ve dava adamlığı örnekleriyle doludur. Hubeyb’in kahramanlığı, Resûl-i Ekrem’i her şeye tercih etmesi... Zeyd İbn-i Desinne’ye, “Sen şu anda idam edileceksin. Yerinde Muhammed’in bulunmasını, kendinin çoluk-çocuğuyla birlikte olmanı arzu eder miydin?” denildiğinde, kükreyip, “Ben bin defa ölsem bile Resûl-i Ekrem’in zülfünün dağılmasını istemem! Yerimde olmasını arzu etmem!” diyerek, idam edilip, parçalanırken bile sadakatini göstermesi... Zeyd İbni Sa’d’ın büyük bir kahramanlık nişanesi izhar ederek Yemame’de aynı sadakate Resûl-i Ekrem’in açtığı yol ve çağır için canını feda etmesi... Ve Sa’d İbni Rebi’ gibi, Abdullah bin Cahş gibi, Sümeyye Hatun gibi, Nesibe Hatun gibi daha binlerce sadık kahraman vardır.

Aslında, her biri birer ibret vesikası olan sahabe hayatlarından tek bir örnek dahi, vefa ve sadakatin asr-ı saadetteki yansımalarını sunması bakımından kâfidir:

“Ensardan genç bir çocuk olan Talha, Resûl-ü Ekrem’in huzuruna gelip, ‘Ben de dehalet ediyorum. Biat ediyorum.’ dedi. Nazar-ı gayb bînîsîyle O’nun kalbini yoklayıp, müşahede edip samimi olduğunu gören Allah Resûlü oradakilere de göstermek için ferman etti: ‘Eğer sen, bana hakikaten sadık bir biat edeceksen.

Git babanı öldür, gel.’ Talha kılıcı eline aldığı gibi koşunca Resûlullah, ‘Gel. Ben sıla-i rahimi kat’ (akrabaları ziyareti kesmek) için gönderilmiş bir insan değilim. Ben, Rahmetenlilaleminim. Rahmet için gönderildim. Fakat senin sadakatini görmek istedim.’ dedi. Belki maksad-ı nebevî başkalarına göstermek, bize de göstermekti.

Talha kısa zaman sonra yatağa düştü, ölümcül hasta oldu. Resûl-i Ekrem’i görmek istedi. Resûl-i Ekrem yanına gidip Talha’yı gördüğü zaman, ölümünün yakın olduğunu anladı: ‘Talha gidiyor.’ dedi. Her gün namazdan sonra yanına uğruyor, hatırını sorup gönlünü alıyordu. Vefat edeceği gün de, ‘Bir şey olursa çağırın, namazında bulunayım.’ demişti. Talha ise eli-ayağı soğuyup, canı boğazına geldiği zaman: ‘Bizim mahallemiz uzak bir mahalle. Ben vefat edersem Resûl-i Ekrem’i cenazeme çağırmayın. Korkarım ki, Yahudiler bir fenalık yaparlar, yılan, akrep, çıyan gibi haşereler zarar verirler. Ona bir fenalık gelmesin. Beni gömün, gündüz haber verirsiniz.’ diyordu. O çocuk, böyle şeyler düşünüyor ve söylüyordu. Vefat edince de dediği gibi yaptılar. Adet olduğu üzere gece, namazını kılıp, gömdüler. Sabah namazında da, ‘Ya Resûlullah Talha vefat etti ve gömdük.’ dediler. Resûlullah müteessir oldu. Mezarının başına gitti. Ellerini kaldırıp şöyle dua etti: ‘Allah’ım sen Talha’yı, o sana gülüyor, sen de ona gülüyor, öyle karşıla. Allah’ım rıza ve rıdvanınla karşıla. Huzuruna geldiği an mütebessim ol Allah’ım.’ O tebessüm-i mukaddes nasıldır bilemiyoruz. Ama Resûlullah Efendimiz, ‘Mukaddes bir tebessümle, sen onu öyle karşıla, o da seni öyle karşılasın.’ diyerek dua ediyorlardı.”

Efendimiz’in (s.a.s.) ve ashabının bu sadakati Hocaefendi için de rehberdir. O da İslam’a hizmet etmesinin önüne engeller çıkartıldığında, hizmet zemini elinden alındığında aynen sahabe asrında olduğu gibi yeni zeminler arar. İnsanları Hak ve hakikate çağurmaktan geri durmaz. Yine İzmir’de vazifesini yapmaya devam eder. Ama Kestanepazarı bir hasretin adı olarak hep hatıralarda varlığını sürdürür:

“Kestanepazarı’ndan ayrılınca Güzelyalı’da bir eve taşındım. Günler geçmek bilmiyordu. Sanki saniyeler sene olmuştu. Hâlbuki talebelerimin arasında bulunduğum günlerde; vaktin arkasından koşturuyor ve adeta zamanla

yarışıyordum. Yapacağım işler ve yapmam gerekenler günün yirmi dört saat olması gerçeğine karşı pervasız bir meydan okuyuş içindeydi. Başka türlü bu kadar işi bu kadar dar zamana sığdırmak nasıl mümkün olurdu ki? Hâlbuki şimdi vaktimin büyük kısmını okumaya ayırabiliyordum.”

12 Mart Muhtırası

O günlerde ülkeyi ayrı bir sıkıntı beklemektedir. 12 Mart 1971’de askerler bir muhtıra vererek yönetimi istedikleri gibi şekillendirirler. Kısa sürede dört bir yanda tutuklamalar başlar.

Ne verdiği vaazlarında ne sohbetlerinde siyasi herhangi bir meseleye yer vermeyen Hocaefendi, buna rağmen muhtıradan yaklaşık iki ay sonra 3 Mayıs 1971 tarihinde tutuklanır:

“Eve girdiğimde siyasî polislerin bütün eşyaları didik didik edip evin ortasına yığıdıklarını gördüm.. Ben içeriye girince polisler, ‘Hoş geldin.’ dediler. Aramaya devam ettiler.

Görevlilere, ‘Geç kalır mıyım? Bir şeyler yiyeyim mi?’ dedim. Gayem hem biraz açlığımı yatıştırmak hem de esas niyetlerini öğrenmekti. Bana, ‘Karnını doyur. Ne zaman döneceğin belli olmaz!’ dediler. Bir iki lokma pilavdan aldım. Biraz sonra Tepecik İnzibat Merkezi’ne götürülmek üzere yola çıktık.

Beni Tepecik İnzibat Merkezi’ne getirdiler. Saçımı bıyığımı kestiler. Ben kaşlarımı da traş ederler zannediyordum. Fakat yapmadılar. Sonra sağdan, soldan, arkadan ve önden fotoğraf çektiler. Götürecekleri yere götürmeden evvel, ‘Bana biraz su getiriniz, abdest alacağım.’ dedim. Şimdi ismini hatırlayamadığım başçavuş temiz mi kirli mi bilmiyorum ama bir teneke su getirdi. Abdest alarak dışarıda namazımı kıldım. Böylece yatsı namazımı eda etmişim. Hiç olmazsa sabaha kadar namaz kaçırma tehlikesi yoktu. Rahatlamışım. Beni alıp hücre gibi bir yere tıktılar. İçeriye girerken her şeyimi almışlardı. Kur’ân ve Cevşen yoktu. Kur’ân’ı ezberimden okuyordum da cevşeni ezbere okumam mümkün olmuyordu. Cevşeni ezberlemediğime ilk defa o kadar üzüldüğümü hatırlıyorum. Herhâlde, keşke onu da ezberleseydim, diye hayıflandım durdum.

Kaldığımız yerin sadece tavanda küçük bir penceresi vardı. Depo gibi yerd.

İçerdekilerin sayısı çoğalınca bizi yemekhane gibi bir yere çıkardılar. Artık burada kalacaktık. Buranın hiç olmazsa pencereleri vardı, hava alabiliyorduk.

Ben İsmail Büyükçelebi'ye el altından haber gönderdim. Cevşenimi getirmesini tembih ettim. O gün ikindiye doğru İsmail Hoca geldi. Cevşenimi de getirmişti. Hiç konuşmadan cevşenimi açtım, doya doya, ağlaya ağlaya okudum. Öyle zevkli cevşen ancak birkaç defa okumuşumdur. Daha sonraları okunacak başka kitaplar da getirtmiş olabiliriz, hatırlamıyorum.

Henüz tevkif edilmemiştik... Burada bir hayli zaman kaldık. Günler acı fakat ümit dolu, biraz buruksu fakat renkli geçiyordu. Askerlikten on sene sonra yeniden asker olmuştuk. Bir astsubay vardı. Kısa boylu bir şeydi. Gider gelir bize çatarı. Mustafa Birlik -ki onun babası yaşındaydı- O'na, 'Ulan sen askerlik yapmadın mı? Benimle nasıl yatarak konuşuyorsun?' derdi. Sonradan öğrendik ki dinden rahatsızmış ve bize olan düşmanlığı da ondanmış.

Yemekhanede yirmi gün kadar kaldık. Okuyor, ibadet ediyor ve kurtuluş yolları araştırıyorduk.”

Askerî yönetimin tutukladığı ve sonunun ne olacağına bilinmediği bir olayda Hocaefendi'nin tek kaygısı vardır: İbadetleri. O, nereye götürdükleri dahi belli değilken bunun korkusunu, kaygısını duymaz. Vakit çıkmadan namazını kılabilmenin derdindedir. Namazını kaçırma ihtimali kalktığı anda durumun sıkıntısı onu hiç de rahatsız etmez. Oysa şartlar hayli kötüdür.

Akşam saat 18.00'den sabah 06.00'ya kadar koğuşların kapıları kilitli tutulur ve açılmaz. İçeride tuvalet yoktur. Özellikle hasta olanlar için on iki saat tuvalete gidememek büyük sıkıntıdır. Hocaefendi, bir sıkıntıyla karşılaşmamak için belli bir saatten sonra hiçbir şey yemez; kendini böylece disipline eder. Sadece tuvalet değil banyo da büyük problemdir. Daha önce askerde diğer askerlerin mahremiyete hassasiyet göstermemesinden dolayı onların yaptığı yerde banyo yapmadığı gibi hapiste de yapmaz. Diğer mahpuslar, temizliğe ve mahremiyete dikkat etmezler. Hocaefendi, bundan çok rahatsız olur. Uygun bir yerin etrafını yatak çarşaflarıyla kapatır ve banyosunu orada yapar.

* * *

Hapishane, nice dava adamının bir müddet uğrak yeridir. Hz. Yusuf'un kuyuda

ve ardından hapishanede çektiği çilenin benzerini birçok İslam âlimi de çeker. Hapishane onlar için medrese-i Yusufiye olur. Hocaefendi de fikir olarak kendinden farklı düşünen insanlarla aynı yere konulduğunda, bir yandan ibadet ve okumalarıyla içe doğru derinleşmeye bir yandan da orada dinden habersiz insanlara dini anlatmaya gayret eder. Hapishane ona bir şeyi daha açıkça göstermiştir. Dışarıda dinden habersiz yaşayan birçok insanın esas suçlusu Müslümanlardır. Hapiste anası babası dindar, kendisi fıtraten temiz gençlerle tanışır. Ama bu gençler dinle tanışmadıklarından komünizm bataklığına saplanmışlardır. O yıllarda herkes, bu gençleri niye komünist oldunuz diye suçlarken Hocaefendi, bu gençlere niye sahip çıkamadık da komünist oldular, dinden uzaklaştılar diye sorar. Bu soru, o güne değin sergilenen tavırdan çok farklıdır. Hapisten çıktıktan sonra adeta her kapıya giderek gençliğe sahip çıkmak gerektiğini buradaki gençler vasıtasıyla bir kere daha görür.

Nitekim, zaman zaman akla mantığa sığmayacak suçlamalarla süren yargılamanın ardından tutuksuz yargılanmak üzere 9 Kasım 1971 tarihinde Hocaefendi tahliye edilir ve yedi aylık bu hapis dönemi sona erer.

Edremit - Manisa

Hapishane'den çıktıktan sonra yeniden Diyanet İşleri Başkanlığı'na başvurarak göreve başlamak ister. Ama bir türlü cevap verilmez. O da eline bavulunu alır ve altı yıl önce ayrıldığı Erzurum'a döner. Bir kaç ay Erzurum'da kalır. Vaazlar verir. Ama aklı İzmir'dedir. Çünkü öğrencileri ordadır. Orada başlattığı ve uyguladığı bir eğitim ve vaaz modeli vardır. Belli sayıda insana ulaşılabilmiştir. Altı yılda yapılan onca hizmetin öylece bırakılması da mümkün değildir. Bunun üzerine 1972 yılının kışında tekrar İzmir'e döner. Bazı camilerde vaazlar verir. Ardından 23 Şubat 1972 tarihinde Balıkesir'in Edremit ilçesinin merkez vaizliğine atanır. Yaklaşık iki buçuk yıl sürecek Edremit dönemi böylece başlayacaktır.

Hocaefendi, İzmir'den ayrılmak istemez. Ancak Edremit'ten gelenler yalvar yakar ısrarcı olurlar. Hacı Arif Çağan Bey gelenlerden biridir. İzmir'deki evinde Hocaefendi'ye Edremit'in verimli bir hizmet yeri olacağını söyleyerek gelmesi için adeta yalvarır. Çünkü Hocaefendi'yi kısa zaman önce tanımış ve çok farklı biri olduğunu fark etmiştir. Hocaefendi bu ısrarları kıramaz ve sonunda Edremit'te göreve başlar.

Edremit'te hemen hizmetlere başlanır. Sadece camiye gelenlere değil, camiye gelmeyenlere de ulaşmak için farklı yerlerde sohbet programları ayarlanır. Özellikle soru-cevap şeklindeki sohbetler büyük ilgi görür. Kısa sürede Edremit halkı, sorduğu soruya anında cevap alabildiği bu farklı hocaya büyük ilgi gösterir. Hocaefendi, sadece Edremit'le sınırlı kalmaz. İzmir'de başlatılan hizmetlerin takibi gerekmektedir. Bunun için Hocaefendi'nin bir ayağı da İzmir'dedir. Özellikle ulaşım imkânlarının çok zor olduğu, umumi otobüslerle seyahat edildiği o günlerde her hafta birkaç defa Edremit ile İzmir arasında gidip gelmek çok yorucu olur. Sadece Edremit İzmir hattında bir geliş gidiş olmaz.

Balıkesir, İzmir, Manisa çevresindeki birçok ilçeye giderek vaaz ve sohbetlere katılır. Bu sırada bir taraftan da Edremit'teki vaazlara gelip gidenleri misafir etmenin zorluğu ortaya çıkar:

“Gidip gelmeler de çok zor oluyordu. Daha önce de söylediğim gibi hem umumi vasıtalar seyrek, hem de yakın arkadaşlardan hiçbirinin arabası yoktu. Edremit'te vazife yaptığım sürece hep umumi vasıtalarla gidip geldim. Hususi araba ile ya bir ya da iki defa gidip-gelmiş olabilirim.

Edremit'e esasen istemeyerek gitmiştim. Hatta istifa edip, gitmemeyi bile düşünmüştüm. Bu isteksizliği, beşeri bir kısım boşluklarla izah daha uygun olur. Alıştığı yerden kopup başka bir yere gitmek insana cidden zor geliyor. Benim ise bütün dost ve arkadaşlarım İzmir'de idiler. Onlardan ayrılmak, onlardan uzakta kalmak bana dayanılması imkânsız bir hicran gibi geliyordu.. Fakat murad-ı İlahi başkaymış.. Edremit'e gittim ve üç seneye yakın orada vazife gördüm. Bu zaman zarfında kamp hizmetleri gözümü ve gönlümü doyuracak seviyeye yükseldi. Öyle ki, Edremit, kamplar vasıtasıyla, o gün için hizmet adına Türkiye'nin diğer yer ve yöreleriyle kıyas dahi kabul etmeyecek oranda bir talebe potansiyelini bağrında yetiştirdi, hizmete hazırladı. Evet, mübalağa etmeden söylüyorum, o gün ve hatta daha da sonra, bu çapta talebe hizmeti, ne İstanbul'da, ne Ankara'da, ne İzmir'de ne de bir başka yerde vardı. Allah (c.c.) bunu Edremit gibi küçük bir kasabaya nasip etti. Bununla beraber Edremit daha fazlasını kaldırabilecek bir yer değildi.

Vaazlara dıştan gelmeler çok oluyordu ve bunların misafir edilmeleri gerekiyordu. Hem çok uzak yerlerden gelmeler beni rahatsız ediyordu. Zira gelenler zaman açısından da maddî açıdan da fedakârlık yapıp geliyorlardı. Konuşmalarımın bu denli fedakârlıklara değeceğini kabul etmiyordum. Ama gelenlere de gelmeyin diyemezdim. Gelenler çoğunluk itibariyle İzmir ve çevresindendi. Aydın, Denizli gibi diğer komşu vilayetlerden de az da olsa gelen oluyordu. Vazifeyi daha merkezi bir yere nakletmek zaruret hâline gelmişti. Bu kararda şahsıma ait zorlukların bulunması da tesir etmiş olabilir. Zira üç senedir İzmir'den gelip gidiyordum ve yolculuğumu da hep umumi vasıtalarla yapıyordum. Bu da benim için cidden zor ve yorucu oluyordu. Yollar bugünkü

kadar düzgün, vasıtalar da bugünkü kadar rahat değildi. Bir de yolcuların birbirleriyle yarışarcasına sigara içmeleri buna eklenirse, yolculuk hakikaten çekilmez bir hâl alıyordu. Hâlbuki ben çeşnisi bu olan yolculuğu her hafta tatmak zorundaydım.”

Erdemit Kampları ve Ayrılış

Kamlara Edremit’te de devam edilir. Burada da üst üste yapılan kamplarda hem katılım çok iyidir hem de katılanları motive edici manevî bir atmosfer yaşanmaktadır.

“Kamplar ve bilhassa Edremit kampları benim için kurtarıcı simit gibiydiler.. İzmir’deki hadiseler demir pençe gibi gırtlığımı sıkar, beni boğulacak hâle getirirdi. Hâlbuki kamplara geldiğim zaman yeniden hayata kavuşmuş gibi olur içimdeki sıkıntıların hepsini karbondioksit boşaltırcasına dışarıya atar ve rahatlardım. Gerçi bazı rahatsızlıklar buralarda da oluyordu. Ancak kampın umumi havası baskın geliyor ve rahatsızlık verici faktörler hemen hemen bana hiç tesir etmiyordu. Kampların neşe ve süruru daima ızdırap ve çilesine galipti. Ben o iki-üç aylık zaman zarfında kamplarla öyle bütünleşiyordum ki, ayrılık vakti gelip de çadırlar sökülmeğe, eşyalar toparlanmaya başlayınca bir köşeye çekilip çocuk gibi ağlıyordum.. Bir bakıma şehrin eracifine dönmek bana ve bütün arkadaşlara Cehennem’e atılmak gibi geliyordu. His, duygu ve düşüncelerimizde öyle bir saffet, öyle bir duruluk hâsıl oluyordu.”

Edremit, özellikle gençliğe el uzatılması, kamplarda, o güne kadar görülmemiş bir eğitim modeli ile onlara sahip çıkılması bakımından çok verimli bir dönemdir. Ne var ki Edremit, oldukça küçük bir kasabadır. Hem ulaşım imkânları hem şehrin diğer imkânları, işlerin işleyişini zorlar. İki yıl dört aylık Edremit vazifesinin ardından 29 Haziran 1974 tarihinde Hocaefendi Manisa’ya tayin edilir.

Manisa, Edremit’e göre İzmir’e daha yakın ve daha büyük bir şehirdir. Ama başka zorlukları vardır. Özellikle Edremit’teki uygun ortam burada pek yoktur.

Hocaefendi, 1974 yılını adeta hüznün senesi sayar. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Hz. Hatice Validemiz başta olmak üzere o dönemde dayanağı

konumundaki insanları kaybettiği yıla hüznün senesi demişti. Hocaefendi de Efendimiz'in (s.a.s.) davasına sahip çıkma yolunda yalnızdı. Yakın dostu konumundaki birkaç kişinin desteği ve elbette anne babasının duası onun güç kaynağıydı. Manisa'ya tayininden kısa bir süre sonra Hocaefendi'nin "çok sevdiğim dostum" dediği Edremit'te ceza hâkimi olan Necmeddin Güvenli vefat eder. Hocaefendi o günlerde bir rüya görür. Rüyasında iki uçak ufukta bulutların arasında kaybolur. Bu hadise bir iki defa tekrarlanır. Rüya, iki yakın dostunu kaybetmesi şeklinde ortaya çıkar. Dostunu kaybının hüznü içerisindeyken, bir ay geçmeden ikinci bir hüznün gelip çarpar: Babası...

* * *

Manisa'ya tayin edildiğinde göreve başlamadan önce uzun zamandır görmediği anne babasını ziyaret eder. Bir süre kaldıktan sonra Manisa'ya dönme vakti gelmiştir. Ama babası biraz daha kalmasını istemektedir:

"Emri tebellüğ etme vaktim gelmişti. Bu durumu babama arz ederek elini öptüm ve 'Müsaade edersen gidip vazifeye başlayayım.' dedim. Bana, 'Gitme. Önümüzdeki perşembeden sonra gidersin.' dedi. Sonra daldı. Durdu, durdu ve 'Git, burada bir çift göz orada ise binlerce göz bekliyor.' dedi.

Ben İzmir'e döndüm. Bir hafta sonra babamın vefat haberi geldi. İzmir'den otobüs ile o gece yola çıktık. Yanımda Yusuf Pekmezci ve Köse Mahmut vardı. Mustafa Birlik de bizi garaja kadar uğurlamaya gelmişti. Vasıta yönüyle sıkıntı çekmedim. Ankara'dan uçağa bindim ve öğle vakti Erzurum'a yetiştik.

Son anlarında babamın yanında bulunamayışına üzülürüm. Hele onun kerametvâri, 'Bir hafta sonra gidersin.' demesini hemen kabul etmeyişim, içimde hep kanayan bir yara olarak kalmıştır. Öyle baba zor bulunur.

Onun bana tesir eden yönlerinden biri de asla bizlerle perdeyi yırtmaması; ister sevgisinde isterse öfkesinde hep bu perdeyi korumuş olmasıdır. Mesela beni çok severdi. Fakat bu sevgisini başkasının yanında izhar etmezdi. Eğer oturduğumuz odada bir başkası yoksa ben oturacağım zaman altına minder atar, eğer bir başkası varsa bunu göstermeden yapardı."

Babasının ve yakın dostunun vefatı Hocaefendi'yi çok üzse de o, hizmetlerin aksamaması için kısa süre sonra Manisa'ya gelip vazifeye başlar. Burada da

vaazlar, sohbetler devam eder. İzmir'e yakın olduğundan sık sık İzmir'e gelip gitme imkânı olur. 1966 yılında geldiği İzmir'de attığı tohumu, Hocaefendi hiç kendi hâline bırakmaz. Nereye giderse gitsin sık sık İzmir'e gelerek oradaki hizmetlere, arkadaşlarının çalışmalarına destek olur.

Manisa'da da yaklaşık iki yıl süren görev döneminden sonra 28 Eylül 1976 tarihinde İzmir'e tayin edilir. Yaklaşık beş yıl aradan sonra tekrar İzmir'de göreve başlar.

Yeniden İzmir

Kahvehane Sohbetleri

İzmir’de vaaz ve ev sohbetlerinin yanında o güne kadar hiç kimsenin denemediği bir yöntemi dener Hocaefendi. Kamplarda bambaşka bir eğitim modelini uygulamış ve kısa sürede binlerce öğrenciye ulaşan bir sonuç nasip olmuştur. Ancak Hocaefendi, insanların gelmesini beklemenin doğru olmadığını, eğer onlar gelmiyorsa onların ayağına gidilmesi gerektiğini düşünür.

O dönemde camilerde namaz kılan veya vaazlara gelen insan çok azdır. Hocaefendi’nin vaazlarında cami dolup taşsa da camiye yolu düşmeyen, vaktini kahvehanelerde geçiren milyonlarca insan vardır. Onlara da Hak ve hakikatin anlatılması gerekmektedir. İşte bu amaçla kahvehane sohbetleri başlar. Başlangıçta garipsenir. Oyun oynanan, insanların boşu boşuna vakitlerini öldürdükleri bir yerde dini içerikli bir sohbet tuhaf gelir. Ama Hocaefendi, el uzatmadığı bir gönlün kalmasını istemez. Herkesin ayağına gitmek, herkese Allah’ı anlatmak ister. Çünkü Efendimiz (s.a.s.) ve sahabileri de aynı yöntemi kullanmış, buldukları her fırsatta Allah’ın varlığını ve birliğini insanlara anlatmışlardır.

Kahvehane sohbetlerinin şahitlerinden biri olan Muharrem Kalyoncu, o zor günleri şöyle anlatır:

“İlk kahve sohbeti bizim muhitte (Mersinli) oldu. Hocaefendi cami cemaatiyle bu işin yürümeyeceğini anlamış olacak ki, genç insanlar istiyordu. Gençler de ekseriya kahvelerde toplanıyorlardı. Zaten camiye gelen belli insanlardı. Madem diğerleri camiye gelmiyorlar. O zaman biz onların yanına gidelim düşüncesiyle Hocaefendi ilk kahve sohbetine bizim muhitten başlamamızı istedi.

Mersinli’de ilk kahve sohbetinin yapıldığı kahveyi bin bir güçlkle ayarladık.

Tabiî Hocaefendi falan konuşacak demiyoruz adamlara. Burası çok özel bir kahve idi. Gençliğin ve talebelerin yoğun olduğu bir yerdi. Hatta tanıdığımız birkaç tane doçentin bile orada oyun oynadığını görüyorduk. Bu ilk kahve sohbeti şöyle cereyan etti:

Hocaefendi ayağa kalktı ve konuşmaya başladı. Daha evvel biz kendisini takdim edelim, bir giriş yapalım diye teklif ettik ama kabul etmedi. Tabiî olsun dedi. Bu işin buralarda olmayacağını (ifade ettikten sonra), ‘Fakat sizlerin camiye gelmeyişiniz bizi buraya getirdi. Siz çeşitli nedenlerle camiden ve cemaatten koparıldınız, ürkütüldünüz. Bu nedenle hakikatleri size camide anlatamıyoruz. Anlatamadığımız içindir ki biz buraya geldik...’ diye başladı ve devam etti.

Böyle bir şeye hazırlıklı olmayan cemaat yavaş yavaş homurdanmaya başladı. Yüksek sesle Hocaefendi’ye laf atıyorlar, küfür ediyorlar, kırıcı ithamlarda bulunuyorlardı. Tabiî Hocaefendi bunların hiçbirine aldırmıyor ve konuşmasına devam ediyordu. Bir saat kadar protestolu hava içinde konuşma devam etti. Sonra dışarıdan insanlar geldi. İçerisi epeyce kalabalık oldu. 2,5 saat sonra polisler geldi. ‘Hani belgeniz, kim bunu organize etti, neredeler, çıksınlar!’ diye bağurdılar. Tabiî biz hemen müdahale ettik vaziyeti ayarladık. Bu inkıtayla beraber toplam 3,5 saatlik bir sohbet oldu.

Bu kahve sohbeti mahkemelik oldu. Mahkememiz iki sene sürdü. O gün bizi karakola götürdüler. Sabaha kadar beklettiler.

Kahve sohbetlerinin müspet tesirleri mutlaka oluyordu. Buca’daki kahve sohbetlerinde solcular, ateistler soru soruyorlardı. Biz de halkın arasında hem soru soruyor hem de halkın nabzını yokluyorduk. Millet takdirle karşılıyor, hayretini ifade ediyordu. Hocaefendi’nin sorulara ikna edici cevaplar vermesi ve çok geniş kültürü dinleyenleri mest ediyordu.

Karşıyaka’daki istasyon kahvesinde de çok gerilimli bir sohbet olmuştu. Protesto etmişlerdi ama çoğu kimsenin hoşuna gitmişti. Biz burada da halkın arasında dolaşıp kritik yapıyoruz. Herkes beğeniyordu. ‘Yahu gericilerin arasında da böyle adamlar var mıydı?’ diyorlardı. Bunun içinde bir oyun olmasın falan gibi şeyler söylüyorlardı. İnanmakta güçlük çekiyorlardı.

Hocaefendi, kahve sohbetlerini ayakta yapardı. Oturarak konuşmayı sevmezdi zaten. Hatta Bornova'da vaaz ederken kürsüyü bozdurup ayakta duracak hâle getirmişti. Tabîî dışarıdan bakan onu oturuyor zannediyordu.

Kahve sohbetlerinin çoğu banda alınmadı. Fakat cami sohbetleri alınıyordu. Cami sohbetleri çok kalabalık oluyordu. Birçok solcu da gelip soru soruyorlardı. Cami sohbetleri soru-cevap şeklinde oluyordu. Sorulara ikna edici ve tatlı cevaplar veriyordu Hocaefendi. Hatta Karşıyakalı birisinin cinlerle ilgili bir sorusuna Hocaefendi cevap verdikten sonra soruyu soran arkadaş ayağa kalkarak, 'Vallahi çok tatlı, tatmin oldum, tatmin oldum.' diye sevincini ifade etmişti.

Türkiye'nin her tarafında okullar boykot ediliyordu. Hocaefendi, boykot yapılmasını istemiyordu. İslam Enstitüsü'nün çevresini bütün sivil halk sardı ve boykot yaptırmadık.

Hocaefendi, konuştuğu zaman herkes hayran kalıyordu. Mersinli'de kahvede konuşurken o zamanların sol görüşlülerinden, Marko Paşa Gazetesi'ni çıkaranlardan biri böyle gözlerini kapar ve pür dikkat Hocaefendi'yi dinlerdi. Arkadaşları ona takılırdı. Uyuyorsun diye. O da, 'Hadi ulan, kafasız, o adam konuşurken bir sivrisinek geçer de, dikkatim dağılır ve bir kelimenin yüzde birini dahi olsa kaçırırım diye gözlerimi kapatıyorum.' derdi. Hocaefendi'yi nasıl bulduğunu sorduğumuzda ise, 'Ummanlar ummanlar, başka tarifi yok bunun. Ne yazık ki, endişem ve üzüntüm odur ki böyle bir adamın solcu olmasını arzu ederdim.' demişti."

Kahvehanelerden Salonlara

Kahve sohbetlerinin yanında yine o güne değin pek alışılmayan bir yöntem daha uygulanır. Sinema salonlarında, konferans salonlarında konferanslar verilir. Esasen daha askerlik yıllarında iken Erzurum'da bir konferans vermiş ve hem bilgisiyle hem sunumuyla büyük beğeni toplamıştır. Yabancıları değildir konferansların. Ama konular ilginçtir. Bir vaizden pek duyulmamış konuları ele almaktadır. İlk konferans 1976 yılında İzmir Bornova'da bir sinema salonunda verilir. Konferans, "Modern İlim ve Kur'ân" başlığını taşır.

Osmanlı'nın son iki yüzyılından itibaren Kur'ân'ın, modern ilimlere ve fenne engel olduğu, hem batılılar tarafından hem de batılları takip eden Müslüman aydınlar tarafından tekrarlanı gelmiştir. Kimse de gerçek anlamda Kur'ân-ı Kerim'in bu konularda neler söylediğini etraflıca inceleme ihtiyacı duymamış, hep aynı dayanaksız iddialar tekrarlanagelmiştir.

Konferans, Bornova'da olduğundan dinleyiciler arasında üniversite öğrencileri, hatta hocaları da vardır. Bir kısmı, bir cami hocası modern ilim hakkında ne söyleyebilir ki diye gelmiştir. Ancak Hocaefendi konuştuğça şaşkınlıklar artar. Hocaefendi, aslında Kur'ân'ın fen ve tekniğe engel olmak bir yana, bugünkü fen ve teknikten daha ileri bilgileri içerdiğini, Müslümanları araştırmaya sevk ettiğini anlatır. Sinema salonu dolduğu gibi bir o kadar da dışarıda insan vardır. Bu büyük kalabalık, konferans boyunca oradan ayrılmaz ve büyük şaşkınlık ve hayranlıkla dinlerler anlatılanları. Sonraki konferanslarda ilginin artarak devam etmesi, dinleyenlerin kafalarının ve gönüllerinin tatmin olduğunun açık göstergesidir. Çünkü eğer Hocaefendi'nin anlattığını yetersiz veya yanlış bulsalar, bir dahaki konferansa gelmeyeceklerdir.

İkinci konferans o yılların etkili konusu Darwinizm üzerine olur. Hocaefendi, gençliğin zihnini bulandıran bu tutarsız teoriyi konferansında konu eder. İngiliz bilim adamı James Jeans'ın, "İnsan bilim yapar, uzayı öğrenir, derinlemesine insanın içine girer, sonra nasıl Allah'a inanmaz, hayret ediyorum." sözünün ortaya koyduğu hakikat, konferansta örneklerle anlatılır.

Önceleri bu konferansa, bir vaizin biyolojinin ince meselelerine ne kadar vakıf olabileceği şüphesiyle tereddütle yaklaşılır. Konferansa gelenlerden bir kısmı bu şüphe ve tereddüdü taşımaktadır. Ancak Hocaefendi konuşmaya başlayınca, fen bilimlerinin inceliklerinden, Kur'ân-ı Kerim'in konu hakkında ortaya koyduğu ilkelere değin öyle geniş bir sunum yapar ki herkes şaşırır.

"Evrim Anaforu ve Gerçek" başlığıyla sunduğu konferansta; bir atomun bile tesadüfen oluşma ihtimalinin olmadığını, bilimsel bir zeminde ele alınırsa bir insanın zamanla değişime uğramasının, tesadüflerle bugünkü hâlini almasının mümkün olmadığını biyoloji ilminin incelikleriyle ortaya koyar. Anlattıkları nice insanı, inkârın kıyısından tutar çıkarır. O konferanslara katılan ve iman ile inkâr

arasında gidip gelen bir genç konferansın kendinde nasıl bir dönüşüm meydana getirdiğini Sızıntı dergisine söyle yazacaktır:

“...İtibarının yüksek oluşu sebebiyle tıp fakültesine girme hevesi az bir puan farkıyla son bulunca, en yakın bölüm olarak biyolojinin tercihi, daha sonra her zaman şükrettiğim, Allah’ın çok büyük bir lütfu. Burada hayat ve canlılar hakkındaki harika ve mükemmel işleyen hâdiseleri öğreneceğiz; belki aradığım birçok soruya cevap bulabilirim.

Üniversite yıllarının ilk iki senesi yine futbolculuk ve cevaplanamayan sorularla geçiyor. Derslerde hep basitten mükemmele doğru bir gelişme fikri nazara veriliyor; bütün cümlelerin sonu “geliştirmiş, körelmiş, ilerlemiş, tesadüfen ortaya çıkmış, evrimleşmiş...” gibi kelimelerle bitiriliyor. Allah’tan bahseden bir tek Allah’ın kulu yok. Kendimi tatmin ve sorularıma cevap bulmak için arkadaşlarla tartışayım dedim, kimsenin bir şey bildiği yok. Herkes ayrı bir telden çalışıyor. Burası üniversite; her şey ilim ve fenle izah ediliyor. Daha önce aklımı kurcalayan soruların çoğu hurafe ve vehim; bir kısmının cevabı da teknik geliştiğinde ileride bulunacakmış, dolayısıyla düşünmeye gerek yok. Peki inandığım değerler ne olacak, Allah, Peygamber, her sene tuttuğum oruç, haftada bir gittiğim cami?!. Bu problemi çözmeliyim! Ya tamamen inanayım veya tamamen reddedeyim, böyle arada, şüpheler içinde insan huzursuz oluyor. Nasıl çözebilirim? En azılı inançsız olan şu Coşkun isimli sınıf arkadaşım ile tartışarak. Eğer o beni ikna ederse ben onun gibi olayım yahut ben ona, ‘Bu işleri yapan birisi var.’ dedirtirsem ben rahatlayayım.

Coşkun’la iki saate yakın madde, fizik ötesi ve biyoloji çerçevesinde bir tartışma. Fakat rakip çok zorlu ve kendisini çok iyi yetiştirmiş. Her şeyi madde ile materyalist anlayışla çok iyi izah ediyor, hakikaten işini iyi biliyor. Ben bir iki defa yumurtadan, hücreden, elektrik vs.den bahsedecek oluyorum, fakat o kadar usta ki... Ben onu Allah’a inandıramıyorum, ama o beni şüpheye düşürüyor. İçimde inkâr fırtınaları kabarıyor, o anda intiharı düşünüyorum. Bütün dünyam yıkılıyor. Her şey başıboş ve mânâsız. Peki kıldığım cumalar, tuttuğum oruçların lezzeti nerede? İşte hayatımın dönüm noktası! Az önceki tartışmamızı uzaktan takip eden İbrahim, Coşkun gittikten sonra yanıma yaklaşıyor; hâlimdeki

çöküntüyü fark etmiş. ‘Ne oldu?’, diye soruyor. Az önceki münakaşa mevzuundan ve beni zehirleyip giden Coşkun’un nasıl inkâr ve şüphelere boğduğundan bahsediyorum.

İbrahim’i iki yıldır tanıyorum. Kendisi matematik bölümünde. Sadece yabancı dil derslerinde birlikte oluyoruz, bazen karşılaştığımızda sohbet ediyoruz. İnsana rahatlık ve emniyet veriyor, fakat o güne kadar çok değişik bir şey anlatmamıştı. O gün ise cebinden küçük bir kitapçık çıkarıyor. Her kelimesi birer hayat verici iksir gibi ruhuma giren, az önceki inkâr tohumlarını ve şüphelerimi bıçak gibi kesip atan, çok güzel misallerle süslenmiş, usta bir tabib gibi bütün yaralarımı tedavi eden bu kitabı ve İbrahim’i oraya gönderen Rabbime nasıl şükredeceğimi bilemiyorum, sevinçten uçacak gibiyim. Kitap, bu kâinatın var olabilmesi için dört yol olduğunu, bunlardan üçünün (tesadüflerle, kendi kendine ve tabiatın yapması) ne kadar çürük ve esassız olduğunu birçok misallerle o kadar kolay izah ediyor ki, insan hayrete düşüyor. Eczanedeki kavanozların devrilip, kaynaşarak içinden harika bir ilaç çıkması, taşların kafa kafaya verip anlaşarak bir saray inşa etmeleri gibi muhaller, tabiatın bir sanat eseri olup, sanatkâr olmadığı, bir nakış olup nakkâş olmadığı gibi, şeytanı bile susturan ifadeler o kadar tesirli ve kati bir üslupla, ruhlara sindirerek Allah’ı anlatıyor ki, değil bir Coşkun, yüzlercesi bir araya gelse artık karşımda duramazlar. Bundan böyle İbrahim de yakasını benden kurtaramaz. Madem elinde böyle bir silah vardı, neden iki senedir göstermiyordu? Neyse, belki de zamanı gelmemişti, belki böyle müsait bir zamanı kolluyordu.

Fakülte üçüncü sınıfta iman ve inkâr-mücadelesi iyice kızışıyor. Meğer İbrahim’in arkadaşlarından bizim bölümün alt sınıflarında da varmış. Onlarla tanışıyoruz ve birkaç arkadaşı birlikte kiraladıkları eve davet ediyorlar. Aynı yazarın başka kitaplarını da okuyoruz, hepsi de ayrı bir yaraya merhem. Genetik ve Evolüsyon dersleri tamamen inkâr üzerine anlatılıyor. Allah’ın varlığı ve birliği üzerinde artık şüphem yok. Fakat bu Darwinizm fikri yine zihnimi kurcalıyor, çünkü evrim tesadüfî ve gelişigüzel bütün canlıların, ortaya çıktığını söylüyor. Derslerde tek taraflı olarak evrim anlatılıyor, reddedenler gerici olarak damgalanıyor ve alay mevzuu oluyorlar. Herhangi bir şey sormak isteyenler

hocanın ustaca kelime ve mantık oyunları ile susturuluyor. Bizler kurtuluşu Allah'ın evrimle yarattığına inanmakta buluyoruz. Karışık duygular içinde Allah ile evrim fikrini telif etmeye uğraşyoruz.

Derken bir gün bizim bölümdeki talebeler gelip bir konferansa davet ediyorlar. Darwinizm mevzuunda birisi konuşacakmış. İyi olur gidelim, diyoruz. Bütün bölümde herkesi ilgilendiren, hem mesleki, hem felsefi bir konu. Bazı kişiler, 'Konuşan cami imamıymış, bilimden biyolojiden ne anlarmış, profesörlerden çok mu biliyormuş?' gibi sözlerle bizi çevirmek istiyorlarsa da biz üç arkadaş o çay bahçesine gidiyoruz. Hoş bir akşam, hoş insanlar. Merakla beklediğimiz Hocaefendi geldiğinde daha konuşmaya başlamadan sanki içimde Darwin'in son çırpınışlarını duymaya başlıyorum.

Konferanstan çıkarken hayret ve sevinç karışımı hisler içinde yürürken şunları mırıldanıyorum: 'İşte Darwin efendi, senin de defterin dürüldü. Yüz senedir insanlığın başına belaydın, iki saatlik bir konferansta yıkıldın gittin. Başında Prof., Doç. gibi titrler bulunan bir sürü sözde ilim adamı da seni kurtaramadı ve sonunda biz, onların beğenmediği cami imamına inandık.' Hem de öylesine ki, onun her cuma vaaz ettiği caminin müdavimi olduk.

On beş sene sonra bütün bunları düşünürken kaderimin sürüklediği bu yolda bizleri daha nelerin beklediğini bilmiyorum. Ancak zaman zaman tüylerimi diken diken eden şu ihtimaller aklıma geliyor: Ya karşıma İbrahim çıkmasaydı, onun arkadaşlarıyla tanışmasaydım, ya beni o konferansa çağırmasalardı, ya o Hocaefendi ile karşılaşmasaydım..."

* * *

Hocaefendi, sadece konferanslarında çağın insanının zihnini meşgul eden soruları söz konusu etmez. Vaaz verdiği caminin girişine bir ilan asarak insanlardan akıllarına gelen her soruyu sormalarını ister. Akla takılan her ne soru varsa cevaplayacaktır. Nitekim gün içerisinde biriken soruları alır, vaaz kürsüsüne çıkar ve cevaplar. Öyle ki, "Allah'ı niçin görmüyoruz? Allah bilinebilir mi? Allah her şeyi yarattı, Allah'ı kim yarattı? Azrail bir tane olduğu hâlde nasıl bir anda yüzlerce binlerce insanın canını alabiliyor? Kur'an Peygamberimiz'in (s.a.s.) beyanı olamaz mı? Rızkın Allah'ın garantisi altında

olduğu söyleniyor ama bazı ülkelerde günde 50-60 tane insan açlıktan ölüyor? Abdülhamit Han'a Kızıl Sultan deniliyor doğru mudur?" gibi İslamiyet'ten tarihe, sosyolojiden sanata değin pek çok alanda onlarca soru sorulur. Hocaefendi bu sorulardan hiçbirini cevapsız bırakmaz. Bu cevaplar o dönemde kasete alındığı gibi daha sonra da Asrın Getirdiği Tereddütler adıyla kitap olarak yayımlanır.

Bir taraftan camideki soru-cevaplı sohbetler devam ederken, diğer bir taraftan da konferanslar devam eder. Bu dönemde verilen diğer bir konferans, "Altın Nesil" başlığını taşır. Hocaefendi'nin ideal gençlik anlayışını anlattığı konferans, İzmir'den Çorum'a, Diyarbakır'a birçok Anadolu vilayetinde tekrar tekrar verilir.

"Bir nesli altın yapan vasıflar vardır." diye başlayan Hocaefendi, Epiktetos'un bir sözünü aktarır: "At, et yemediği zaman talihsiz değildir. At sahibini zaferden zafere koşturamadığı zaman talihsizdir. Bir köpek de ot yiyemediği zaman talihsiz değildir. O sahibine sadakatle hizmet edemediği zaman talihsizdir." İnsan da yiyip içemediği, keyif süremediği zaman talihsiz değildir. İnsan, yaratılış amacını kavrayıp ona göre yaşamadığı zaman talihsizdir. Altın nesil tarihte karşımıza sahabe döneminde de çıkmaktadır. Sahabi efendilerimiz tam da ideal bir nesil olmanın şuuruyla Cenab-ı Allah'ın insanı yaratma amacına göre yaşamışlardır.

Hocaefendi, Altın neslin temel üç özelliğinden bahseder. Birinci vasfı: Muhabbettir. Altın nesil, her şeye sevgiyle bakar. Kâinatın temelinde sevgi olduğunu bilir. Her şeyi Cenab-ı Allah için sever. Bir şeye kızacaksa da Cenab-ı Allah için kızar. Dostuna karşı da düşmanına karşı da mürüvvetle davranır.

Altın neslin ikinci özelliği hamledir. O, başkalarının yaptıklarıyla yetinmez. Önce kendi nefsinı ıslah eder. Gönlünü, Cenab-ı Allah'ın davasına teslim eder. Sonra da başkalarının gönlünü Allah rızası için fethetmeye girişir. Altın nesil, aksiyon insanıdır. Durduğu zaman kokuşacağını bilir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ve ashabının İslam'la şereflendikleri andan itibaren bir dakikalarını bile boş geçirmeyerek çalıştıkları bilinciyle vaktini düzenler. Her anını Cenab-ı Allah için harcar.

Altın neslin üçüncü vasfı, murakabedir. Altın nesil, aldığı her nefesin hesabının Cenab-ı Allah tarafından sorulacağı bilinciyle hareket eder. Bu sebeptendir ki altın nesil, kendini sürekli sorgular ve her yaptığıının önce kendisi muhasebesini yapar. Hesap insanıdır. Yapıp ettiklerini plansız, programsız değil, ölçüp tartarak yapar. Ardından da yapıp ettiklerinden dolayı hesaba çekileceğinden dolayı hep Cenab-ı Allah'ın rızası istikametinde kendini sorgular.

* * *

İzmir'de bulunduğu yıllarda Hocaefendi'ye bir de siyasetten teklif gelir. Vaaz ve konferanslarıyla tüm Türkiye'de büyük yankı uyandıran Hocaefendi'nin etkisini kendi siyasi partileri için kullanmak isteyen siyaset adamları peşi sıra kapısını çalarlar. Bu siyasîlerden ilki o dönemde Milli Nizam Partisi ile siyaset dünyasına giren Necmettin Erbakan'dır. Erbakan daha 1969 yılında İzmir'deki ilk kamplardan birini ziyaret eder, Hocaefendi ile görüşerek, "Bu çocuklarla uğraşmayı bırakın. Ülkeye hizmet etmenin en iyi yolu siyasettir." der. Her şeyin başının insan olduğuna inanan ve ülkenin ancak iyi yetişmiş insanla yeniden ayağa kalkacağını düşünen Hocaefendi bu teklifi elbette nazikçe reddeder. Erbakan, sonraki yıllarda da farklı vesilelerle Hocaefendi'ye ulaşarak siyasete davet etmiş ancak hep aynı cevabı almıştır.

Erbakan'ın dışında, dönemin Adalet Partisi Genel Başkanı olan Süleyman Demirel ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş de görüşmek ve siyasete davet etmek isterler. Ama Hocaefendi, kendinin siyasetle işi olmadığını söyleyerek görüşme taleplerini reddeder.

O, ne 1970'lerde ne de hizmet hareketinin çok daha fazla büyüdüğü bugünlerde, hiçbir zaman, siyasete sıcak bakmaz. Öğrencilerine ve kendini seven insanlara, "Size başbakanlık, cumhurbaşkanlığı teklif etseler dahi kabul etmeyin." uyarısında bulunan Hocaefendi, bugüne kadar hiçbir siyasî partiyle ortak hareket etmez.

Hocaefendi'nin düşüncesinde oy, her insanın vicdani bir sorumluluğudur. Onun hayatı boyunca hiç onaylamadığı olgulardan biri, insanların vicdanlarına hükmedilmesine kalkışılmasıdır. Çünkü İslam, zorlama yoluyla imanı dahi kabul etmemiştir.

Hocaefendi ve onu sevenler, tarihinde hiçbir zaman, bir partiye angaje olmamıştır. Hocaefendi tarafından hiçbir surette, şu partiye oy verin gibi bir telkin olmaz. O, bu yöndeki her türlü dikteyi millete saygısızlık olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Kendi ifadesiyle, “Biz hâlâ her partiye karşı aynı mesafede duruyoruz. Hiç kimseye ‘Falan partiye girin; mitinglerinde boy gösterin; çarşıda pazarda alkışçısı olun!’ demedik. Mesafeli durmak, milletimizin kaderi adına isabetli bulduğumuz bir kısım meselelerde bazı kimselere oy vermemize mani değildir. Güzel şeyler sergileyen ve iyi işler yapan kim olursa olsun, bu millet onu desteklemiştir; desteklenen aslında şahıs ya da parti değil, icraattır...”

Hocaefendi, kendini sevenlere bir vasiyet olarak siyasetle uğraşmamalarını, her zaman insana yatırım yapmalarını söyler. Çünkü siyasete girildiği anda parti taraftarlığı söz konusu olmaktadır. Oysa Hocaefendi, “Hizmet İnsanı” tanımını yaparken renk, ırk, parti vs. ayrımı yapmadan herkese gönlünü açmaktan bahseder:

“Hizmet insanı, gönül verdiği dâvâ uğrunda kandan-irinden deryaları geçip gitmeye azimli ve kararlı; varıp hedefine ulaştığında da her şeyi sahibine verecek kadar olgun ve Yüce Yaratıcı’ya karşı edepli ve saygılı.. hizmet adına her ses ve soluğu zikir ve tespih, her ferdi mübeccel ve aziz bilip, muvaffakiyetlerinden ötürü alkışlayacağı kimseleri de, putlaştırmayacak kadar Rabbin iradesine inanmış ve dengeli.. ortada kalmış herhangi bir iş için herkesten evvel kendini mes’ûl ve vazifeli addedip, hakkı tutup kaldırmada, yardıma koşan herkese karşı hürmetkâr ve insafli.. müesseseleri yıkılıp plânları bozulduğu ve birliği dağılıp kuvvetleri târumâr olduğunda fevkalâde inançlı ve ümitli; yeniden kanatlanıp zirvelerde pervaz ettiği zaman da mütevazı ve müsamahalı.. bu yolun sarp ve yokuş olduğunu baştan kabul edecek kadar rasyonel ve basiretli; önünü kesen Cehennemden çukurlar dahi olsa, geçilebileceğine inanmış ve himmetli.. uğruna baş koyduğu dâvânın kara sevdalısı olarak, cânı-cânânı feda edecek kadar vefalı ve geçtiği bu şeylerin hiçbirini bir daha hatırına getirmeyecek kadar da gönül eri ve hasbî olmalıdır.”

Almanya Vaazları ve İmtihanlar

Almanya Yolculuğu

1977 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı, Almanya'daki Türk vatandaşlarının problemlerini incelemek üzere Almanya'ya görevliler gönderir. Görevlendirilen isimlerden biri de Hocaefendi'dir. Hocaefendi, oradaki vatandaşların meselelerini yerinde incelemenin yanında farklı şehirleri gezerek yine sohbet ve vaazlarına devam eder. Buradaki Türklerin büyük kısmının durumu, içler acısıdır. Zor şartlarda yaşamakta, dinî eğitim adına hemen hiçbir şey öğrenememektedirler. Hocaefendi'yi çok sever, "Bize sahip çıkın." diye ricada bulunurlar. Hatta Türklerden imkânı olanlardan bazıları bir Mercedes hediye etmek ister ama Hocaefendi, buradan hiçbir hediye kabul etmeden döner.

Evlilik ile İmtihanı

Bu yıllarda yakınları, Hocaefendi'nin artık evlenmesi gerektiğini düşünürler. Hiç evlenmeyen Hocaefendi, daha ilk gençlik döneminden itibaren iffeti mevzuunda çok büyük bir hassasiyet gösterir. Zaman zaman çevresinden evlendirilme teklifleri alır. Önce ailesi bu konuda ısrarcı olur. Askerliğini tamamlayıp döndükten sonra babası, annesi, ablası ve bir de Enver amcası tarafından ısrarla evlenmeye zorlanır. Onlara çok acı konuşur; İslam'ın fedakârlık beklediği bir asırda varlığını Kur'ân davasına adanmasını yeterli bulmazmış gibi kendisini dünyaya çağıran yakınlarına sitem eder. Bir gün merhume validesi, "Oğul, ben hayatta iken senin başını da bağlayalım!" deyince, Hocaefendi'nin cevabı şöyle olur: "Ana, benim ayaklarım Nurlarla bağlı, siz de başımı bağlayacak olursanız ben nasıl hareket ederim!"

Hocaefendi, öyle kat'î kararını bildirince ve diretince, Enver amcası ona, "Şimdi biz ısrar ettik ama evliliğe yanaşmadın. Unutma, bir de otuz yaşındayken

böyle ısrarlı bir teklif alacaksın; ondan sonra bir daha da aynı teklifi duyamayacaksın!..” der. Aradan yıllar geçer. Kestanepazarı’nda vazife yaptığı günlerin birinde, Yaşar Tunagür Hocaefendi kendisini ziyarete gelir ve yakından tanıdığı biriyle evlenmesi hususundaki isteğini ısrarla dile getirir. Hocaefendi, daha önceki kararından dönemeyeceğini söyleyince, Yaşar Hoca dostunun boynuna sarılır, “Sen de dinlemezsen, beni kim dinler?” deyip ağlar. İşte, o anda Hocaefendi, Enver amcasının seneler önceki kerametvâri sözünü hatırlar; zira yaş ibresi tam otuzu göstermektedir. Yaşar Hoca’nın bütün ısrarlarına rağmen teklifi kabul etmez.

* * *

Hocaefendi’yi evlilikten alıkoyan başlıca üç sebep vardır: Evvela, bir mümin için biricik hedef Allah’ın rızasını tahsildir. Evlenme, yurt-yuva sahibi olma, bir iş kurma, mal-mülk edinme ve belli payelere ulaşma gibi meseleler bu asıl gayeye yardımcı ve vesile olmaları nispetinde değer kazanırlar. Hocaefendi, ancak kendisini vakfetmek suretiyle vazifesini yapabileceğine ve Cenab-ı Hakk’ın hoşnutluğunu kazanabileceğine inanmıştır. Bilhassa ümmet-i Muhammed için bir felaket asrı saydığı şu hâzır zamanda, bazı kimseler kendilerini bütün bütün topluma feda etmezlerse, mevcudiyetlerini davaya adamazlarsa ve maddî-manevî füyûzat hislerinden fedakârlıkta bulunmazlarsa, müminlerin yüzlerinin gülemeyeceğine, Resûlullah’ın namının cihanın dört bir yanına götürülemeyeceğine ve insanlığa kurtuluşa giden yolların gösterilemeyeceğine kanaat getirmiştir. Dahası, kendi adına, dini ihya etme yolundaki gayretlerin, aileden gelecek mutluluğun üstünde bir saadet vereceğini ümit etmiştir.

“Fakat Allah Resûlü evlenmiştir.” diyerek, onun bu niyetine karşı çıkmak yersizdir. Zira Resûl-ü Ekrem’in bütün yapıp ettikleri bir yönüyle dindir. Bu itibarla da, O (s.a.s.), hem düne hem bugüne hem de yarına yani bütün zamanlara, hem Arap yarımadasına hem Asya’ya hem de bütün dünyaya yani topyekûn cihana hitap etmeli ve herkesi bağlayan objektif esaslar ortaya koymalıdır; en kuşatıcı ve en mükemmel rehber olmalıdır ki, Allah Resûlü de öyle yapmıştır. Başka hiçbir insanı O’nunla kıyaslamamak lazımdır.

Ayrıca, Hocaefendi'nin bu tercihi sünneti terk değil, farzı tercih kategorisinde değerlendirilmelidir. Evet, evliliğin mubah, mekruh, haram, sünnet, vacip ve farz olan çeşitlerinin bulunduğu dikate alınır, evlilik Hocaefendi için sünnettir. Zira İslam hukukçuları, şayet bir insan için nefsî ve şehvî arzularının peşine düşerek harama girme tehlikesi kat'î değilse, ama onun gönlünde evlenmeye karşı da tabii bir rağbet varsa, böyle birinin evlenmesinin sünnet olduğunu söylemişlerdir. Fakat i'lâ-yı kelimetullah vazifesi farzdır; hele bazı dönemlerde farz üstü farzdır. Sadece iki rekâtlık namaz kılacak kadar zaman kalmışsa sabahın sünnetinin terk edilip hemen farzının kılınması gibi, sünnet ile farzın çakıştığı yerlerde farzı seçmek esastır. İşte, davanın hakkını vermeye engel olabileceği düşüncesiyle bekârlığı seçmek bir manada farzı sünnete tercih etmek demektir. Ayrıca, hiç evlenmemiş âlimler manasına gelen “el-Ulemâü'l-Uzzâb” unvanlı kitaplara bakılırsa, Hocaefendi'nin bu seçiminde ve anlayışında yalnız olmadığı, tarih boyunca yüzlerce Hak dostunun bekâr kalmak suretiyle kendisini İslam'a vakfettiği görülecektir.

Hocaefendi'nin hayatını yakından bilenler, çocukluk dönemi hariç tutulursa, tam atmış senedir onun “Davam, davam...” diye inlediğini görenler ve gaye-i hayali uğrunda nasıl ızdıraplı bir ömür sürdüğüne şahitlik edenler, onun bu tercihindeki isabetini kabullenecek ve fedakârlığını alkışlayacaklardır. Hayatı maddeden ve cisimden ibaret görenlere ve evliliği bir oyun zannedenlere bu hakikati anlatmak ise mümkün olmasa gerektir.

İkinci olarak; Hocaefendi'nin fıkıh telakkisi içinde, bir insanın kendisi -başka geliri bulunmadığından dolayı- kat'î haram olmayan şüpheli şeyleri yese içse bile, ailesinin geçimini ona bağlaması doğru değildir. İnsan çoluk çocuğunu mutlaka helal rızıkla beslemelidir. Hocaefendi, irşad vazifesini kulluk borcu bilmiş; o işle uğraşmasına karşılık kendisine takdir edilen resmî ücreti şüpheli saymış ve ancak zaruret miktarınca ondan istifade etmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü fakirlik içinde geçirmiş, “haram lokma” korkusundan dolayı günlerce aç kalmıştır. Düşük gelirli bir memur olarak çalıştığı senelerde, çoğunu hizmet-i imaniye yolundaki seyahat ve gayretleri için harcadığı maaşını kendisine zor yetirebilmiştir. Gıdaya ayıracak parası olmadığı için aylarca sadece patates

haşlayıp onunla iktifa edecek kadar hassas yaşayan Hocaefendi'nin o dar imkânlarla bir başkasına bakması zordur; hele ailesinin rızkı için dahi olsa minnet altına girmesi imkânsızdır. Evliliği bir iki kez düşündüğü ilk dönemde, sürekli kendi kendine, “Acaba gayr-ı meşru bir kazanca başvurmak zorunda kalır mıyım? Esas vazifemi bırakıp dünyaya tâlip ve râgıp (istekli) olur muyum?” deyip ürpermiştir.

Üçüncü olarak; belirttiğimiz iki önemli sebebin yanı sıra, Hocaefendi'nin - kendi ifadesiyle- aşırı hassasiyeti ve fevkalâde titizliği de bekâr kalmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bir münasebetle bu hissini şöyle dile getirmiştir:

“Kimsenin hayatını zehir etmeme düşüncesinin de ciddi bir tesiri olduğunu söyleyebilirim. Çünkü özellikle bazı mevzularda oldukça hassasım; aynı duyarlılığı beklediğim insanlarda onu göremezsem kırıcı olabilirim. Bundan dolayı, ‘Acaba bir başkasının başına dert mi olurum?’ diye düşünmüş ve ‘Hakkım var mı benim bir insana zulmetmeye?’ gibi mülâhazalarla dolmuşumdur. Kendi ruh hâletim içinde beni tanımayanlar bu duygumu anlayamayabilirler. Fakat bazen belli bir seviyenin insanları gördüğüm en yakın arkadaşlarımda beklentilerimi bulamayınca, bunca zamanlık yalnızlığımın da verdiği hassasiyetle, onları biraz rencide ederim ama bu bana çok pahalıya patlar. Öyle ki, birini azıcık üzsem, kendim kederden perişan olurum; kaderim gibi olan bu insanların ellerini öpercesine onlardan özür dilerim, ‘Hakkınızı helal edin, canımı size vereyim!’ derim. Haklı olarak hassasiyetimin gereğini ortaya koymuş bulunsam da, bir insanın benden dolayı üzülmesine dayanamam; içimde kopan fırtınalarla bir çam devirsem, onu tamir edene kadar uyuyamam; muhataplarım haklarını helal etseler bile ben kendimi bir türlü bağışlayamam. İşte, bu hâlim, bir masumeye hayatı çekilmez kılma ve böylece kendimi de bir azabın içine atma endişelerimi hep canlı tutmuştur.”

* * *

1970'lerin özellikle sonları Türkiye'nin siyasî ve sosyal olarak birçok problem yaşadığı dönemdir. Gençler ‘sağ’ ve ‘sol’ diye ikiye bölünmüştür. Aynı mahallede büyüyen iki arkadaş, birbirine silah sıkarak hâle gelmiştir. Böyle bir dönemde Hocaefendi, vaazlarında gençlere sahip çıkılması çağrısında bulunur.

Özellikle varlıklı insanları harekete geçirmek ister. Yurt ve okul açılması için faaliyette bulunur.

Gençlere ancak onların kalbini ve kafalarını tatmin edecek bilgiler verildiğinde sahip çıkılabilecektir. Hocaefendi, zengin insanlara bu işin önemi anlatılınca insanların sahip çıkacağına inanmaktadır. Nitekim İzmir'deki ilk yurt da bu şekilde yapılmıştır. Nefi Yazıcı ve Zehra Yazıcı ailesi, Hocaefendi'nin gençliğe sahip çıkma adına söylediklerinin önemini fark eder ve Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu romanını da yazdığı köşkün arazisini yurt yapılması için vakfederler. Bu hayır halkası gittikçe artar. Yurtlar ve okullar peşi sıra gelir. Parası olan insanlar, yapılan işin doğruluğunu gördükçe ellerinde ne varsa bu yolda harcamak isterler. Dışarıdan bakan insanlar için zor gibi görünen bu durum, meselenin önemini kavrayanlar için çok basittir. İzmir'le başlayan bu hayır hareketi, kısa sürede diğer Anadolu vilayetlerine yayılır ve insanlar, ellerinde ne varsa sarf ederek Allah rızası için gençliğe sahip çıkma adına yurt yaptırır, okul yaptırırlar.

Hocaefendi, herkesin kamplaştığı o dönemde sağcı öğrencilere de solcu öğrencilere de sevgiyle yaklaşır. Onların İslam'ın büyük hakikatinden haberdar olmadıklarından yakıp yıktıklarını bilmektedir. O yakıp yıkmalardan da önce kendini sorumlu tutar. Çünkü eğer Müslümanlar İslam'ı çocuklarına hakkıyla öğretselerdi o gençler, dinî yok sayan ideolojilere sapmayacaklardır. Hocaefendi, hem kendi öğrencilerine hem kendini seven, vaazlarını dinleyen insanlara asla olaylara karışmamaları, herkese sevgiyle yaklaşmaları tavsiyesinde bulunur. Sokaklarda her gün onlarca insan, faili meçhul cinayete kurban gitmektedir. Tam bir kaos ortamı vardır. Hocaefendi'yi sevenler bu kaos ortamında ona da bir suikast düzenlenmesinden korkarlar ama o, "Ben hep o tehlikeyi bilerek ve onu bekleyerek hutbe için minbere çıkıyorum." der. Yine kendini seven, fikirlerine önem verenlerden, vaaz esnasında kendine bir şey yapsalar dahi bir kaosa yer vermemelerini ister: "Şayet bir gün beni kürsüde öldürürlerse, cesedimi bir kenara atın ve başınız önde asayişin, emniyetin temsilcileri olarak evlerinizin yolunu tutun. Eğer öyle bir anda kalkıp bana saldıranlara karşılık verirsiniz size hakkımı helal etmem. Allah'ın huzurunda iki elim yakanızda sizinle

hesaplaşırım.” Hocaefendi’nin bu çağrısı, bu tavrı birçok gencin gönlünü açmış ve adeta fikrî darlıklar içinde yuvarlanırken İslam’la tanışabilmişlerdir.

Hocaefendi’nin sevgiyle yaklaşması ve Cenab-ı Allah’ın nasip etmesiyle İslam’la tanışan diğer bir kesim, İzmir’in meşhur kabadayıları Eşrefpaşalılarıdır. İzmir’in Eşrefpaşa semtinden ismini alan kabadayı grubu; esrar, kumar gibi her türlü kötü alışkanlığa sahip insanlardır. Yıl 1973. Özcan Hasyiğit ve arkadaşları İzmir Konak’ta Yağhaneler (Atilla) Mahallesi olarak bilinen bölgede, bütün mağazasının sokağında “Münir’in Kahvesi” olarak bilinen yerde toplanmaktadırlar. Bu kahvehanenin özelliği bütün esrarkeşlerin buraya gelmesidir. Kahvenin hemen karşısı tarladır. Orası da onların mekânıdır. Eşrefpaşalı denildiğinde akla gelen şey, Konak’ın hemen üstündeki o mekânlarda insanlara bıçak çeken, esrar içen, adam vuran, her gün kafa çeken insanlardır.

Hocaefendi, bu kahvehaneye zaman zaman kendisi gelerek, zaman zaman da öğrencilerinden bazılarını göndererek bu insanlarla diyalog kurar; onları dinler. Onlara İslam’ı anlatır. Yine böyle bir gün, Hocaefendi’nin öğrencisi Ahmet Kara kahvehanede sohbet yapmaktadır. Polis zaten sık sık baskın yaptığı kahvehaneye yine bir baskın yapar. Polisler, Kara’ya, “Bu adamları biliyoruz. Bunlar esrarkeş. Sen parlak bir delikanlısın, senin burada ne işin var? Çık dışarı!” dediklerinde Özcan Hasyiğit ve arkadaşları, “O bizim hocamız.” derler. Polis memurları şaşırmıştır. “Ne hocası?” diye sorarlar. Eşrefpaşalıların cevabı hazırdır: “Yahu bize Allah’ı Peygamber’i anlatıyor. Biz de namaz kılıyoruz.” Daha da şaşırın polisler, “Kaldırın ellerinizi!” deyince, çoğunun cebinden esrar yerine namaz takkesi çıkar. Polis, Numan adındaki Eşrefpaşalı’ya, “Sende mi namaz kılıyorsun?” diye sorunca Numan, “Evet” cevabını verir. Polislerin Şefi, “Sabah namazı kaç rekâttir, söyle bir daha kahveyi basmayacağız.” deyince Numan’ın cevabı yine hazırdır: “Ben kaç rekât olduğunu bilmem. Biradere (hocaya) uyarım. O yatar ben yatarım, o selam verdi mi ben de selam veririm. Namaz bitmiş olur. Ben başka bir şeyden anlamam.” Polisler kumar da oynanan bu kahvehanedeki değişimi görüp, bu insanların kötü alışkanlıkları terk ettiklerine tanık olunca artık bu kahvehane baskınlarına son verirler.

Hocaefendi'nin bütün derdi, nesle sahip çıkmaktır. İslam'ın güneşi, karşısında her şeyin eriyeceği bir gerçek olduğundan, “Yeter ki biz İslam'ı o insanlara anlatabilelim.” der. 1979 yılının Şubat ayında yayımlanmaya başlayan Sızıntı dergisinin ilk sayısında kapakta Mehmet Akif Ersoy'un, “Merhametin yok diyelim nefsin / Merhamet etmez misin evladına” mısraları yer alır. Hocaefendi, Mehmet Akif'in bu mısralarıyla çağın insanının vicdanına seslenmektedir. Kaleme aldığı, “Bu Ağlamayı Dindirmek için Yavru” yazısında adeta sahip çıkılmayan gençlikten af diler ve onun için yola çıktıklarını söyler.

Hocaefendi ve öğrencilerinin gençliğe sahip çıkarak ülkeyi kaostan kurtarma adına çabalarının sürdüğü bu dönemde, dış güçler ve onların içteki planlayıcıların planları sonucunda ülke, bir askerî darbeye maruz kalır.

12 Eylül Dönemi

Hocaefendi, ihtilalden önceki son vaazını bir hafta önce, 5 Eylül 1980 tarihinde İzmir Bornova’da verir. Vaazı dinleyenler arasında o dönemde bürokrat olan Turgut Özal da vardır. Vaazın ardından Özal’la Hocaefendi, imam odasında bir süre baş başa görüşürler. Hocaefendi, gidişatın iyi olmadığını, darbenin adım adım yaklaştığını hissetmektedir:

“12 Eylül öncesinde cereyan eden hadiselerin bir darbe ve ihtilale davet mahiyetinde olduğunu anlamak için, zannedirim ne ferasete ne de kehanete ihtiyaç vardır. Hadiselerin dilinden en kaba çizgileriyle anlayanlar dahi gelmekte olan ihtilalin sesini kulak zarlari yırtılırcasına duymuşlardır. Meseleye bu zaviyeden bakacak olursak, olması muhtemel darbeyi ben de herkes kadar hissetmekteydim ve etrafıma söylediklerim de bu mahiyette şeylerdir.

Bence 12 Eylül’ün diğer ihtilallerden pek farklı bir yönü yoktu. Yine gençler silahlı ve sokakta.. yine dillerde Marks ve Lenin.. yine kin ve nefret.. yine yıkıcı siyaset ve meclis polemigi.. yine müdahaleye çağrı ve yine, ‘Hele bir yıkılım sonra oturur ne yapacağımızı düşünürüz.’ gibi geri kalmış ülkelerin psikolojisiyle hareket etme hastalığı sarmıştı bir baştan bir başa toplumu. Kimsenin kimseyi kabullenmediği, bir kesimin diğeri ile beraber yaşamaya tahammül edemediği ve en küçük farklılıkların kavga vesilesi yapıldığı böyle bir ortamda, müdahale için her şey tamamı. Ve yine suni sağ-sol hikâyesi hürriyet ve demokrasinin katliyle sonuçlanacaktı.”

Nitekim darbe yönetimi hemen ağırlığını hissettirir ve her kesimden insanlar tutuklanarak hapse atılmaya başlanır. Hocaefendi, hayatı boyunca emniyetin ve asayişin yanında bir insan olmasına rağmen darbe ortamında bir müddet gizlenmek durumunda kalır. Hayatı boyunca hukuktan hiç kaçmamış; aksine yardımcı olmuştur. Ama darbe ortamında bir hukuktan bahsetmek mümkün

değildir. İnsanlar suçsuz yere senelerce yatabilmektedir. Bu sebeple Hocaefendi, bir müddet teslim olmamayı uygun bulur.

İzmir'den Isparta'ya geçer. Birkaç gün burada kalır. Işıkların yanmadığı bir evde mum ışığında, kesekâğıdına “Son Karakol” başlıklı yazısını yazar. Sızıntı dergisinin 1980 yılının Ekim sayısında yayımlanan yazı, Anadolu'yu bir ümit tomurcuğu olarak takdim eder. Dünya üzerinde İslam'ın yere düşen bayrağını ayağa kaldıracak, onu eski ihtişamlı günlerine kavuşturacak sadece Anadolu kalmıştır. İhtilal sonrası arandığı dönemdeki bu yazıları ondaki inancı ve ümidi açık şekilde göstermektedir. Bir yandan aranmaktadır ama diğer yandan o, ümitle dolu yazılar kaleme almaya devam eder. Isparta'dan İstanbul'a geçer. Bir işadammının evinde kalırlar. İnsanlara yük olmaktan çok rahatsız olan bir mizaca sahip olan Hocaefendi, bu hâlden çok sıkılır. Bu sıkıntısı öyle seviyeye gelir ki teslim olmayı bile düşünür. Üç-dört gün İstanbul'da kaldıktan sonra tekrar İzmir'e gitmeye karar verir.

İzmir'e giderken bir gece Bursa'da kalırlar. O gece Bursa'nın Nilüfer mahallesinde bulunan Hocaefendi'nin kaldığı eve baskın yapılır. Aramaya gelen ekibin komutanı Yüzbaşı Cengiz Basmaz adlı kişidir. Ev didik didik aranır. Elbette dinî kitapların dışında bir şey bulunamaz. Ama dinî kitaplar da suç unsuru sayılır. Aramayı yapanlar bu kitapların içeriğinden bir şey anlamazlar. Bunun üzerine bir ilahiyat hocası çağırarak bilgi alalım derler. Hocaefendi, araya girerek yardımcı olur ve kitaplar hakkında bilgi verir. Evin yanı sıra dışarıda, Hocaefendi'yi İzmir'e götüren araba da fark edilir ve aranır. Aramayı yapan Yüzbaşı, Hocaefendi'nin Sızıntı dergisi için kaleme aldığı “Merhamet” başlıklı yazıyı fark eder. Alır, baştan sona okur: “Merhamet varlığın ilk mayasıdır. O'nsuz, her şey bir bulamaç ve kaostur. Her şey, merhametle var olmuş, merhametle varlığını sürdürmekte ve merhametle nizam içindedir. Gökler ötesinden gelen merhamet mesajlarıyla yer, düzene kavuşmuş; sema tesviye görmüştür. Makro âlemden mikro âleme kadar her şey, hayranlık uyaran bu ahenge ve çelik-çavak işleyişe onun sayesinde ermiştir.” cümleleriyle başlayan yazıdan çok etkilenir. Bu yazıyı kaleme alan insanın nasıl bir suç işlemiş olabileceğine kafasında cevap bulamaz. Adres tespiti yaptıktan sonra serbest

bırakılmalarını ister.

* * *

25 Kasım 1980 tarihinde Çanakkale Merkez Vaizliği'ne atanır. Ancak rahatsızlığından dolayı Çanakkale'de göreve başlayamaz.

İhtilalin ağır şartlarında bir yandan bir cani gibi aranırken diğer yandan bazı dostlarının vefasızlığı onu derinden yaralar. Şartların zorluğundan dolayı bazı insanların arayıp sormaması, hayatında herkese vefalı olmayı öğütleyen bu insanı çok üzer. Bunun üzerine, hep beklediği sahabi efendilerimizin izdüşümü olan o ideal gençliğe seslendiği ve “Nerdesin yıllarca hasretini çektiğimiz kahraman?” diye başladığı “Nerdesin?” yazısını kaleme alır. Hasreti duyulan gençliğin yetişmesi için, aranmasına rağmen Anadolu'yu karış karış dolaşmaktan geri durmaz Hocaefendi. Ancak darbe yönetimi, adeta aldığı nefesi dahi kontrol etmekte, vaaz ve konferanslarına izin vermemektedir. Bu şartlar altında vazifesini yapamayacağını anlayan Hocaefendi, 20 Mart 1981 tarihinde vaizlik görevinden istifa eder.

Resmi görevinden ayrılır ve şehir şehir, kasaba kasaba Anadolu'yu dolaşır. Aranmasına rağmen dolaşmaktadır. Çünkü bir yerde durup saklanmayı doğru bulmaz. İnsanların dine ve imana ihtiyaçları vardır. Bunu onlara ulaştırmayı kendine vazife sayar ve ona göre imkânlar dâhilinde her yeri dolaşmaya gayret eder. Darbeden üç yıl sonra, 1983'te, seçimler yapılır. Ama askerî yönetimin etkileri sürmektedir. Ülke hâlâ antidemokratik uygulamalara sahne olmaktadır. Bu sebeple Hocaefendi, askerî yönetime teslim olmaz. Anadolu'da sohbetlerini tedbirli bir şekilde yürütür.

Hocaefendi, aranıyor olsa da arkadaşlarına karşı vefasızlık etmez. 12 Ocak 1986 günü Burdur'da ve Isparta'da askerliğini yapan arkadaşlarını görmek için yola çıkar. Önce Burdur'daki arkadaşını ardından Isparta'daki arkadaşını alır. Beraber Antalya'ya giderler. Hocaefendi, takip edildiklerini fark eder. Dönüşte asker arkadaşlarını birliklerine teslim ettikten sonra Burdur yakınlarında trafik kazası süsü verilerek içinde buldukları araç durdurulur. Kontrol yapılır. Hocaefendi'yi tanırlar ve hemen arka koltuğa alırlar. Oldukça kaba davranmaktadırlar. Arka koltukta yanında oturan polislerden biri, namluyu

Hocaefendi'nin karnına dayayarak hareket etmesi hâlinde mermileri karnına dolduracağı tehdidinde bulunur. Bu şekilde Burdur Emniyet'ine götürürler. Kaba muamele burada da devam eder. Soğuk bir nezarethaneye atarlar Hocaefendi'yi. Bu esnada bir yandan da onu sevenler durumdan siyasîleri haberdar eder. Dönemin Başbakanı Turgut Özal'a da haber gönderilir. Özal, ülkede çoktan sıkıyönetim kalkmasına rağmen, sıkıyönetim uygulamalarıyla Hocaefendi'nin gözaltına alınmasına anlam veremez. Hukuka uygun şekilde yargılanmasını, suçu varsa belirtilmesini yoksa serbest bırakılmasını ister. Hocaefendi, Burdur'dan İzmir'e gönderilir. Kendisine isnat edilen herhangi bir suç bulunamamıştır. Sadece askerî darbe döneminden dolayı gözaltına alınmıştır. Bir suç olmadığı anlaşılınca serbest kalır. Kendisine niçin zamanında gelip teslim olmadığı sorulunca, askerî yönetimin uygulamalarına güvenini kaybettiğini, demokratik ve hukuki olmayan bir ortamda teslim olmayı doğru bulmadığını belirtir. Artık Hocaefendi'nin sohbet ve vaazlarının önünde hiçbir engel kalmamıştır. Uzun yıllardır özlediği kürsülere yeniden dönebilecektir.

Tarihler 6 Nisan 1986'yı göstermektedir. Miraç gecesidir. Çamlıca Camii'nin açılışı Müslümanlara namazın farz kılındığı bu geceye denk gelmiştir. Altı yıldır kürsülerden uzak kalan Hocaefendi, saatler öncesinden camiye dolduran cemaatten, verdiği bu zahmetten dolayı haklarını helal etmelerini ister. Ardından yine ümit ve aksiyon dolu bir vaaz verir. "Zaman durmadan deveran ediyor. Zaman müstakim bir hat gibi gitmiyor. Bugün birilerine bayram, yarın başkalarına. Bugün birileri derenin dibinde emekleyip duracak ama yarın onlar zirvelerde gezmeye namzet." cümleleriyle, kendini seven, fikirlerini, düşüncelerini uygulayan insanlara ümit aşıl原因 bir vaaz verir. Bu tarihten tam iki ay sonra hacca gider. Bu, hacca üçüncü gidişidir.

Askerî yönetimin hakkında çıkardığı yakalama emrinden kurtulduğundan dolayı rahatlayan Hocaefendi'yi birileri yine de rahat bırakmak istememektedir. Bornova'da vaaz verdiği camiiin imamı olan Mehmet Özyurt, Diyarbakır'da irtica suçlamasıyla tutuklanır. İrtica, o yılların moda suçlamasıdır. Dinden bahseden herhangi bir insan bile istenildiği takdirde bu suçla suçlanabilmekte, tutuklanabilmektedir. Mehmet Özyurt tutuklanınca ajandasında Hocaefendi'nin

isminin de yer aldığı görülür. Birileri için Hocaefendi'yi de bu davanın içine katmak için bundan daha güzel bir bahane olamaz. Nitekim Hocaefendi hakkında da suçlama yapılır, hatta dönemin ulusal gazetelerinde hakkında hiçbir hüküm yokken dahi suçlu ilan edilir. Hocaefendi, durumdan hacda iken haberdar olur. Türkiye'ye geldiği anda tutuklanacağını bilmektedir. Oysa daha hakkındaki suçlama bile belli değildir. Türkiye üç beş yıl öncesine göre nispeten rahatlamıştır ama 1986 yılında askerî darbenin izleri hâlâ güçlü şekilde sürmektedir. Bu amaçla yanında bulunan iki öğrencisini kendinden önce uçakla Türkiye'ye gönderir. Durum hakkında bilgi sahibi olur. Yanılmamıştır. Öğrencilerinin geldiği uçak indiği anda kimlik kontrolü yapılır. Bu kontrol şüphesiz Hocaefendi içindir. Öğrencileri, durum hakkında bilgi alır ve Hocaefendi'ye haber verirler. Bunun üzerine Hocaefendi, karayoluyla önce Şam'a gider, ardından Kilis üzerinden Türkiye'ye girer. Bu yolculuk mayınlı tarlalarda hayli zor şartlar altında gerçekleşecektir. Saatlerce dikenler içinde yürümek zorunda kalırlar. Kilis'ten Ankara'ya, oradan da İzmir'e geçer. Burada doğrudan İzmir Adliyesi'ne gider. Daha savcılar mesaiye başlamamıştır. Savcı, odasına geldiği anda karşısında Hocaefendi'yi görünce şaşırır. Hocaefendi, bir suçu olmadığını bilmektedir. Ama suçu olmadığı hâlde suçlanmayı da kabul etmez. Aklanmak ister. Bu sebeple ilk iş olarak savcılığa gelmiştir. Nitekim sorgulamanın sonunda hiçbir suç unsuru bulunamaz. Savcı, Hocaefendi'nin Atatürk hakkındaki fikrini merak eder. "Atatürk hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorar. Hocaefendi de "Askerî bir dehaydı." cevabını verir. Savcı, bu cevabı çok beğenir.

Bu suçlamadan da beraat eden Hocaefendi, kısa bir süre sonra vaazlarına yeniden başlar. Bir yandan da Anadolu'nun dört bir yanında insanlara sahip çıkmak için Anadolu insanını teşvik etmeye devam eder.

13 Ocak 1989 tarihinde Üsküdar Valide Sultan Camii'nde vaazlara başlar. Konu Efendimiz Aleyhisselam'dır. Daha sonra üç cilt hâlinde Sonsuz Nur adıyla kitap olarak yayımlanacak olan bu vaazlar tam 62 hafta devam eder.

Efendimiz (s.a.s.) hakkında bugüne kadar yüzlerce eser kaleme alınmış, O'nun şanı anlatılmaya çalışılmıştır. Siyer olarak kabul edilen bu eserlerde daha ziyade

kronolojik olarak Efendimiz'in (s.a.s.) hayatı anlatılmaktadır. Bu vaazlarda ise Hocaefendi, Efendimiz'in hayatını anlamaya çalışır. O'nun (s.a.s.) hayatının her safhasının bugüne bakan bir yönü olduğunu ve bugünkü Müslümanlar için O'nun hayatının hâlâ capcanlı bir örnek teşkil ettiğini ortaya koyar. Hocaefendi, Efendimiz'in (s.a.s.) zamanın belli bir diliminde yaşamış ve vefat etmiş bir Peygamber olarak değil, her an hepimiz için örnek bir hayat sunan bir Peygamber olarak görülmesini ister. Sahabi efendilerimizin geçmişte yaptığı fedakârlıklar bugün de pekâlâ yapılabilir. Efendimiz'i (s.a.s.) anlatırken Müslümanların bir peygamber ahlakı ile ahlaklanmaları gerektiği hedefini ortaya koyar. Verdiği misallerle aradaki on beş asrın adeta yok hükmünde olduğunu gösterir.

Hocaefendi, yine bu yıllarda Süleymaniye Camii, Fatih Camii, Sultanahmet Camii gibi büyük camilerde vaazlar verir. Diğer yandan Bakırköy, Pendik, Kartal gibi ilçelerde de vaazlar verir. Gerek cuma günü verilen vaazlara, gerekse pazar günü verilen vaazlara Anadolu'nun farklı yerlerinden binlerce insan akın eder. Artık öyle bir zaman gelir ki ne camiler ne de camilerin avluları gelen bu insanları alır. Nitekim son vaazını 16 Haziran 1991 tarihinde Süleymaniye Camii'nde verir ve kürsülere veda eder.

Hocaefendi bu son vaazlarında ne anlatıyordu diye baktığımızda, yine çağını çok iyi okuyan bir zihinle karşılaşırız. Vaaz kürsülerinde sadece ibadetle ilgili hususları anlatmaz. İlk vaazlarından son vaazlarına değin ibadete dair hükümlerin yanında bir Müslüman'ın gündelik hayatını ele alırken, bir yandan da toplumsal olayları nasıl algılaması gerektiğine dair konuları işler. Zaten din bir bütün olarak hayatın her alanını düzenler.

1980 öncesi vaazlarında insanları sokaklardaki anarşiden uzak tutmaya çalışırken son vaazlarında yıkılan Sovyetler Birliği'nin ardından Orta Asya'daki Türkî Cumhuriyetlere sahip çıkılması, oralarda yurt ve okul yapılması gerektiğini anlatır. 1970'lerde nasıl ki Türkiye'nin dört bir yanında okul ve yurt açılması için insanları teşvik ettiyse 1990'ların başına geldiğimizde bu sefer de başta Orta Asya olmak üzere dünyanın dört bir yanında okul ve yurt açılması için teşvikte bulunur. Önce Orta Asya'da birbirinin peşi sıra okullar açılır.

Sovyetler Birliği 1991'in sonunda dağıldığında bağımsızlığına kavuşan Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin çoğunda devlet daha elçilik dahi açmamıştır. Ancak Hocaefendi'nin tavsiyesine uyan gnlller, zorluklara aldırmadan oralara giderek imknsızlıklar içerisinde okul ve yurt amaya, soydaşına dindaşına sahip çıkmaya çalışır. Adeta ikinci bir hicret yaşanmaktadır.

Hocaefendi, Orta Asya'daki soydaşlarımıza ve dindaşlarımıza sahip çıkmak için adeta ırpınır. Can güvenliğinin olmadığı o yerlere sözünü dinleyen insanlar birer birer gider. Hocaefendi, o coğrafyayı öylesine sevmektedir ki, 1990 yılının ocak ayında Azerbaycan işgal edilince, o gün vereceği vaaza ancak iğne vurularak, ilaç desteğiyle çıkabilir. Vaaz esnasında bu zulmü söz konusu eder ve daha fazla dayanamayarak bayılır. Hocaefendi'nin bu hassasiyetini sevenleri de paylaşır.

Bugün dünyanın dört bir yanında sahabi efendilerimizin kabirleri ile karşılaşmaktayız. Asya'dan Avrupa'ya, Afrika'ya birçok bölgede sahabi efendilerimizin kabirleri bulunuyor. Demek ki o insanlar Cenab-ı Allah'ın ve Efendimiz'in (s.a.s.) adını insanlara duyurmak için o dönemin şartlarında bu bölgelere hicret etmişlerdi. Hocaefendi de ikinci kez yeni bir sahabi asrının yaşanabileceğini söyler ve insanlara hicreti tavsiye eder. Onun sözünü dinleyen insanlar haritada yerlerini dahi bilmedikleri ülkelere birer birer hicret edip tüm dünyaya sevgiyi ekmeye giderler. Türkiye'nin Boğaziçi, ODTÜ gibi en iyi üniversitelerinden mezun olan ve Türkiye'de çalışsa çok iyi maaş alabilecek insanlar, dünyaya sevgi sunma adına, yaşantılarını kıt kanaat devam ettirebilecekleri kadar cz bir maaş ile dünya üzerine yayılırlar. Üstelik gidenler sadece erkekler değildir.

Hocaefendi, kadının toplumda çok önemli bir yeri olduğuna inanmakta ve kadının ihmalinin mümkün olmadığını düşünmektedir. Hocaefendi'ye göre insan olma yönüyle kadın ve erkek eşit yarımlardır fakat hiçbir zaman biri diğerinin aynı değildir. Bunların fitratlarında, fizik donanımlarında, ruh dünyalarında ve psikolojik yapılarında bir kısım farklılıklar mevcuttur; ama ne erkek kadının biyolojik olarak daha olgunlaşmış bir şeklidir, ne de kadın erkeğin az gelişmiş bir tipidir. İki de müstakil birer insandır ve bunlar birbirine muhtaçtır... İşlam'a

göre, kadın ve erkek arasında bir kısım farklılıklar bulunsa da, bunlar pek çok fayda için planlanmış özel bir dizaynın neticesidir fakat aralarında varoluşsal bir farklılık kat'iyen söz konusu değildir. İşte onun kadına verdiği bu değerın bir yansıması olarak, hicret edenler içerisinde erkekler kadar kadınlar da büyük rol üstlenir.

Son vaazlar kadınıyla erkeğiyle bu yayılışın destansı hikâyesini konu alır. Hocaefendi, kendisini dinleyenleri, bir sahabi asrına gönderir bir bugüne getirir. İki dönem arasında mukayese yapar ve hiçbir fark olmadığını ortaya koyar.

* * *

Yurt dışında okulların ilk açıldığı yer olan Nahçıvan'daki okulun hikâyesi, sonraki yıllarda sayısı binlere ulaşacak hikâyelerin de başlangıcıdır:

“9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'yla birlikte Demirperde'nin de yıkılmasından hemen sonra, Türkiye'yi Gürcistan'a bağlayan Sarp Sınır Kapısı ve Nahçıvan'a açılan İğdır Dilucu Sınır Kapısı'nı geçen gönüllüler, Türk okullarına ve Türkçe mevsimine giden yoldaki ilk harçları karmaya başlamıştı. Dilucu'nda bulunan Hasret Köprüsü'nü geçerek Azeri kardeşleriyle asırlık hasreti dindiren Türk öğretmenler,yurt dışındaki ilk kolejleri deAzerbaycan'a bağlı bu özerk cumhuriyette açtı.

1992'de faaliyete geçen okulların artık 20 yıllık bir mazisi ve binlerce mezunu var. Sovyetler Birliği'nin yeni yıkıldığı, çöken komünizmle birlikte soğuk savaşın geride kaldığı o yıllarda, elbette hayat bugünkü gibi kolay değildi. Şimdi rahatça geçiş yaptığımız Dilucu ve Hasret Köprüsü'nün ötesinde acaba eğitim gönüllülerini neler bekliyordu? Sorunun cevabını o zaman kimse bilmiyordu ama adanmışlar için cevapların önemi yoktu. Hocaefendi'nin cami kürsülerinden yaptığı tavsiyeler, kardeşler arasındaki asırlık hasretin bitirilmesi ve kardeş toplumlara el uzatılmasına yöneliktir. Gönüllüler de bu hedefe kilitlenerek yollara düşer.

Önce bir grup esnaf gelir Nahçıvan'a... Berlin Duvarı'nın yıkılmasından birkaç ay sonra Mart 1990'da gerçekleşen ziyarette misafirleri karşılayan isim, Nahçıvan Meclisi'nde çalışan Nazım Ekberov'dur. Ekberov, neredeyse bir asır sonra Türkiye'den misafir ağırlamanın heyecanını yaşamaktadır. Esnaflardan

birinin adının Mustafa Duran olduğunu hatırlıyor Nazım Bey o günü anlatırken. Diğerlerinden de Aziz Abi ve Bayram Bey diye bahsediyor. Mustafa Duran ve beraberindekiler ikinci bir ziyaret daha yapar ve Nazım Bey'e burada bir okul açmak istediklerini iletirler; ancak ilk anda bir netice çıkmaz.

1991 sonbaharı Nahçıvan için önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü Azerbaycan'ın efsanevi lideri Haydar Aliyev, Meclis Başkanı olmuştur. Türk girişimcilerle ilk teması kuran Nazım Ekberov'u da Tahsil Nazırı (Eğitim Bakanı) olarak atamıştır. Bu gelişme okul açma umutlarını tekrar yeşertir. Aralık 1991'de Türkiye'den Muharrem Menekşe, Mustafa Nuri Atalay, İbrahim Avcı, Mümin Urk ve Üsame Gül, Ekberov'u ziyarete gelir. Ekberov misafirleriyle ilgilenir ve onlara Haydar Aliyev'den randevu alır. Randevu saati gece 11'dir. Aliyev'in makamına vardıklarında onu masasının başında mum ışığı ve paltosuyla çalışırken bulurlar. Ekberov, bu tablonun bile Nahçıvan'ın o dönem içinde bulunduğu şartları anlatmaya yeterli olduğunu vurguluyor.

Heyet, okul açma talebini iletir. Nazım Bey, öncesinde okul için yer bile belirlemiştir. Aliyev talebi kabul eder ancak bakanın önerdiği yeri beğenmez, yeni bir yer bulunmasını ister. O şartlar altında uygun yer bulmak çok zor olduğundan heyet konuyu Türkiye'ye iletir. Bunun üzerine Aliyev ile görüşmek için, dönemin Zaman Gazetesi Genel Müdürü İlhan İşbilen, Nahçıvan'a gelir. Aliyev ile İşbilen arasında sıcak bir diyalog gerçekleşir ve okul için Nahçıvan Türk Lisesi'nin şimdiki binası verilir. Aliyev, Ekberov ve İşbilen arasında bir protokol imzalanır. Toplantıda Aliyev, Zaman Gazetesi'ne de büro açılması için yer tahsis eder. Sürecin resmî boyutu böylece neticelendirildikten sonra sıra icraata gelmiştir. 1992 yılının sıcak bir Haziran günü bir grup esnaf Erzurum'da buluşur. Esnaflar İstanbul'dan gelmiştir ve amaçları Nahçıvan'da açılacak okula maddî destek sağlamaktır. İzmir Yamanlar Koleji'nde öğretmenlik yapan Necmi Aydın da gruba katılır. Kiralanan bir araçla Nahçıvan yolculuğu başlar. Türkiye'de terörün yoğun olduğu dönemdir ve sınır kapısı akşam üzeri 4'te kapanmaktadır. Ekip önce Iğdır'a, sonra Dilucu Sınır Kapısı'na ulaşır. Nahçıvan tarafında hâlâ Rus askerleri görev yapmaktadır. Buna rağmen sınır geçişinde fazla sorun yaşamazlar. Ertesi gün ilk işleri Aliyev'in emriyle tahsis edilen okul

binasına gitmek olur. Ekip ilk anda gördükleri manzara karşısında hayal kırıklığı yaşar. Çünkü bina Sovyetler'den kalma terk edilmiş bir yapıdır. Hemen kollar sıvanır. Okulu yeni eğitim yılına yetiştirmek için önlerinde sadece 3 ay vardır.

Necmi hoca, diğer öğretmenler ve esnafları da yanına alarak hummalı bir çalışmaya girişir. Ancak bina dışında önlerinde bir sorun daha vardır. Sıra, masa, dolap ve yurt için gerekli ranzaları Nahçıvan'da bulmak mümkün değildir. Zaten zorluklar ve yokluklarla mücadele eden bölgede insanlar karınlarını zor doyurmaktadır. Isınmak için gaz ve aydınlanmak için elektrik bile yoktur. Sınırdan Nahçıvan'a ilerlerken meyve ağaçlarının hep kesilmiş olduğunu gören Necmi Aydın, önce anlam veremediği bu durumun sebebini şehir merkezinde keşfedecektir. İnsanlar ısınmak için meyve ağaçlarını bile kesmek zorunda kalmıştır. Manzara bu kadar sıkıntılıdır. Buna rağmen Genel Müdür Necmi Bey ve öğretmenler işçi gibi çalışarak okulun bazı ihtiyaçlarını giderir. Nahçıvan'da bulunmayan malzemeler için görevse yine fedakâr Anadolu insanına düşmüştür. Bu sefer Erzurumlu esnaflar devreye girer, okul ve yurt için gerekli sıra, mobilya ve ranzalar temin edilir. Erzurum'dan bir tıra yüklenen malzemelerin Nahçıvan'a geldiği gün, sadece kendilerinin değil, Azerilerin de bayram ettiğini hatırlıyor Necmi Hoca. Sonuçta üç aylık hummalı bir çalışmayla Nahçıvan Türk Lisesi Eylül'e yetişir ve 82 öğrencinin kaydı yapılarak eğitime başlar.

1992'nin zor şartlarında Türkiye'den giden öğretmenlerin yaşadıkları aslında romanlara konu olacak cinsten. Bu durumun ilk elden şahitleri ise elbette ki Nahçıvanlılar. İlk günlerde Aliyev okul binası vermiştir ama onun dışında fazla kimseyle irtibat da yoktur. Öğretmenler önce kendilerine bir ev tutar. O dönem telefon etmek için postanede kuyruğa girmek gerekmektedir. Türk öğretmenlerden Muharrem Menekşe de ailesini aramak üzere postanede kuyruğa girenler arasındadır. Aynı kuyrukta bir de mimar Kadir Aliyev vardır. Kadir Bey, sırada bekleyen Muharrem Bey'i görür görmez onun dışarıdan gelen biri olduğunu anlar ve tanışmak ister. Selam verir ve tanışırlar. Muhabbet koyulaşınca Muharrem Bey onu eve davet eder. Kadir Bey, "Eve gittim, baktım, tek göz odalı bir yerde 5 kişi yaşıyor. Hepsi Türkiye'den yeni gelmişti, hemen kaynaştık ve onları köyüme davet ettim." diyor. Kadir Aliyev, Cehri köyünde

yaşamaktadır ve oğlu Bayram henüz bir yaşındadır. Muharrem Bey, Bayram'ı görünce, 'Oğlunuz ileride bizim açacağımız okulda okusun inşallah.' der. Henüz açılmamış okul için bu temenni o zaman biraz hayal gibi görünse de Bayram gerçekten de 6. sınıfta Nahçıvan Türk Lisesi'ni kazanır. Daha sonra Kafkas Üniversitesi'ni bitirir.

O tek odalı evin hikâyesi bu kadarla da bitmiyor tabî. Aradan birkaç gün geçer. Kadir Bey arkadaşlarını yanına toplar ve 'Türkler gelmiş.' diyerek onları da tek odalı eve getirir. Kadir Bey ve arkadaşları bu kez Türk öğretmenleri kendi köylerine davet eder. Köy halkı hazırlıklıdır ve Türk öğretmenlere bir yemek ziyafeti verir. Muharrem Menekşe, 'Şimdi insanlara anlamlı gelmeyebilir ama o zaman Türklerin gelmesi büyük bir olaydı. Çünkü asırlık hasret bitmişti. Onun için bize büyük ilgi gösteriliyordu.' diyor.

Muharrem Bey ilk günleri anlatırken çok ilginç bir anekdot aktarıyor: 'İlk günlerde Nahçıvan'da öyle insanlar tanıdım ki sırf çocuğu Sovyet terbiyesi almasın diye evlenmemişlerdi. Hatta onların bazıları Türk okulları açıldıktan sonra evlendi ve çocukları da Türk okullarında okudu.'

Türk öğretmenler Nahçıvan'a geldikten hemen sonra Ermeni saldırıları başlar. Kadir Aliyev, öğretmenlerin hiç düşünmeden, hayatlarını tehlikeye atarak yardıma koştuğunu söylemektedir. 'Nahçıvan'ın yanında kimse yokken onlar vardı.' diyen Aliyev, öğretmenlerin kışın en sert günlerinde, en ücra köylere kadar giderek yardım götürdüklerini anlatıyor. Onlar arasında unutamadığı isimlerden biri de Nahçıvan'daki ilk öğretmenlerden ve daha sonra Türkiye'de geçirdiği rahatsızlık sonucu vefat eden Mustafa Nuri Atalay. Onunla birlikte köylere götürdükleri yardımları anlatırken duygulanıyor. Şu anda Nahçıvan Devlet Üniversitesi Mimarlık Bölüm Başkanlığı görevini yürüten Doç. Dr. Kadir Aliyev, okulların ülkesine kazandırdıklarını da şöyle özetliyor: "Onlardan çok şey kazandık. Sadece benim değil, ülkemin de Bayram'larına sahip çıktılar. Dünyada ne var ne yok, Türk dünyası nedir, hepsini onlardan öğrendik. Çocuklarımızı iyi eğitmek kadar, onların iyi yetişmesinde de unutulmaz katkılar yaptılar." Kadir Bey halen kolunda merhum Mustafa Atalay'ın hediye ettiği saati taşıyor."⁴

* * *

Hocaefendi'nin hicret için teşvik ettiği insanların yazdığı bu destansı hikâyelerin ardında hep “bir daha geri dönmeme” düşüncesi vardır. Hocaefendi, hicret eden bu insanlara aynen sahabe efendilerimiz gibi gidip dönmemeyi tavsiye etmiştir zira:

“Sırf Allah rızası için dünyanın dört bir yanına göç edenlerin durumunu hafife alamaz ve basite ircâ edemeyiz; çünkü bu muhacirlerin herhangi bir maddî çıkarları ve menfaatleri yoktur. Türkiye'nin içinde ve dışında ve âlem-i İslam'ın sair yerlerinde, hicret eden kimseler, ‘Şüphesiz ameller, niyetlere göredir ve herkese niyet ettiği şey vardır.’ fehvasınca, niyetlerine göre mükâfat görecek ve ilk hicret edenlerin arkasında -inşallah- yerlerini alacaklardır.

Yani Allah, Muhacirleri Muhacirlerle, Ensarı da Ensarla haşredecektir. Bu itibarla da, “Muhacirler toplansın!” dendiğinde bu mukaddes göçün heyecanılla yollara düşmüş olanlar, Muhacirlerin arkasında yerlerini alacaklardır. Kim bilir günümüzde Allah rızası için hicret edenlerden herhangi birisinin önüne Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) mi, Hz. Ömer (radiyallâhu anh) mi, Hz. Osman (radiyallâhu anh) mı rastlayacak?! Bunları her an Rabbinin huzurunda hesap vereceğine inanan ve bir ayağının mezarda bulunduğunu his ve idrak eden bir insanın ağzından dinliyor gibi dinleyin; eğer bu mevzuda hilaf-ı vaki ve mübalağalı beyanda bulunuyorsam, Allah'a hesap vereceğim demektir...

Muhacir, hicret edeceği yere giderken, “bir daha geri dönmek” üzere gitmelidir. Kendi ülkesinin yemyeşil yamaçları, bağ ve bahçeleriyle diğer bütün güzellikleri aklına geldiğinde, Sahabe gibi, “Aman Allah göstermesin, buradan geriye dönmek mi!” duygusuyla tir tir titremelidir.

Evet, ideal muhacir, niyetini hâlisâne yaptıktan sonra gideceği yere gitmeli, “Senede bir defa olsun gelip ülkemi göreceğim.” gibi mülahazalara kapılmamalı, anne-baba, memleket sevgisini içine gömmeli ve bir daha geriye dönmeyi düşünmemelidir. Hatta o ilk garipler gibi yerlerini terk etmeyi düşünmemeli ve Allah rızası için hizmet ettikleri yerlerinden ayrılmamalıdır.

* * *

Hocaefendi bu yıllarda annesini kaybetmenin hüznünü de yaşar. İzmir'de

yaşayan annesi Refia Hanım, Hocaefendi için bir sığınaktır. Bu dayanak ve sığınağı 28 Haziran 1993 tarihinde vefat eder. 30 Haziran'da ise Hocaefendi, annesinin cenaze namazını bizzat kendisi, gözyaşları içinde kıldırır. Vefatının ardından yıllar geçmesine rağmen Hocaefendi hâlâ büyük sevgi ve özlemle hatırlar annesini.

[4](#) Bu yazı, Zafer Özcan'ın "Önden Giden Atlılar'ın İlk Durağı" adıyla 06.11.2012 tarihinde Aksiyon Dergisi'nde yayımlanan yazısından alınmıştır.

Farklı Kesimlerle Diyalog Süreci

1990'ların ortalarında gelindiğinde Hocaefendi artık tüm Türkiye'de bilinen bir isimdir. Onun teşvikiyle açılan okullar peş peşe dünya bilim olimpiyatlarında altın madalya kazandıkça farklı kesimler daha yakından tanımak ister Hocaefendi'yi. Kafalarındaki "Hoca" profiline pek uymayan bu ismi bilmek isterler. Dünya çapında başarı kazanan okulların bir "hoca"nın fikri olabileceği akıllarına yatmaz. 1985-1987 yılları arasında Jandarma Genel komutanlığı yapan Orgeneral Adnan Doğu, bir vesileyle İstanbul'da Fatih Kolejini ziyaret eder. Bu ziyareti esnasında Yakutistan'dan gelen ve orada açılan Türk okuluyla ilgili görüşmeler yapan bir heyetle karşılaşır. Bir anda şaşırır. Yakutistan nere, Türkiye nere, diye düşünür. Türkiye'ye 15.000 kilometre uzaklıktaki bir ülkede okul açılmasına çok şaşırır ve şöyle der: "Bana haritadan Yakutistan'ı göster deseniz gösteremem. Bütün bu okulların açılması fikri, bu hocanın kafasından mı çıktı? Onu görmek ve tanımak istiyorum."

Aslında Orgeneral Doğu'nun bu tepkisi o yıllarda birçok insan tarafından dillendirilir. Hocaefendi, herkesin kapısına gitme ve sesinin soluğunun ulaştığı herkese hakikati anlatma düşüncesindedir. İnsanların kendisine gelmesini beklemez. Önce biz gidelim der. Gitmeyince de üzülür. Hüseyin Gülerce Bey'in bir hatırasında naklettiğine göre Hocaefendi, Hürriyet gazetesine ziyarette bulunur. Gazetenin o dönemki genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök ile beraber Oktay Ekşi gibi yazarları hazır bulunur. Yaklaşık 30-35 kişilik Hürriyet ekibiyle bir yemek yenilir. Oktay Ekşi, o güne değin gazetelerde televizyonlarda pek yer almayan Hocaefendi'yi görünce çok şaşırır, "Fethullah Hoca siz misiniz?" diye sorar. Çünkü kafasında sakallı, cübbeli, bastonlu bir hoca tipi vardır. Bu şaşkınlığa Hocaefendi çok üzülür. Oradan ayrıldıktan hemen sonra Hüseyin Gülerce Bey'e dönerek, "Hüseyin Bey, gördünüz mü kabahat kimde? Bu

arkadaşlara hiç gelmemişiz.” diyerek aslında daha önce diyaloga geçilmesi gerektiğinin altını çizer.

İşte bu amaçla 1994 yılında Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı kurulur. Hocaefendi, Onursal Başkan seçilir. Sanat, siyaset ve iş dünyasının farklı kesimlerinden isimlerin katıldığı açılış programında insanlığın var olabilmesi için hoşgörü ve diyalogun bir zaruret olduğunu hatırlatır Hocaefendi. Sonraki günlerde farklı kesimlerle diyalog süreci başlatır. O güne kadar aynı ülkede yaşadığı hâlde, birbirini tanımayan, tanımadığı için düşmanlık eden insanlar arasında köprüler kurmaya gayret edilir.

Türkiye’de insanların, düşüncelerinden, inançlarından, dünya görüşlerinden veya siyasî tercihlerinden dolayı birbirleriyle ilişkilerini kestikleri bir dönemde Hocaefendi ısrarla “diyalog” der. Hem yurt içinde hem yurt dışında diyalogun hayati öneme sahip olduğunu söyler. “İnsanların birbirini sevdiği, kardeşçe bir arada yaşadığı, farklı inanç mensuplarının kendi konumunda kabul edip uzlaşarak, anlaşarak yaşadığı bir dünya özlüyorum.” diyen Hocaefendi, diyalogu çağın gereği olarak görür:

“Çağımız, medeniyet, ilim ve burhan çağıdır. Bu çağda, ikna, ilim ve müsbet hareket hükmeder. Bilhassa haberleşme ve ulaşım vasıtalarının alabildiğine gelişmesinin neticesinde dünya bir köy hâlini almış bulunmaktadır. Böyle bir dünyada düşmanlıklara ve çatışmalara yer olmamalı, insanlar insan olma ve aynı dünyayı, aynı hava ve atmosferi paylaşma gibi asgari müştereklerde birleşerek ve bu asgari müştereklerini artırarak barış içinde bir arada yaşamının yollarını bulmalı, bunun için de bir hoşgörü ve diyalog ortamı meydana gelmelidir. Çatışma, savaş, kirlenme ve acımasız rekabetten yorgun yaşlı dünyamızın -eğer ömrü tamamlanmamışsa- bu çizgiye geleceğine inanç ve ümidim tamdır.”

Hocaefendi, “Bütün insanları kucaklamak gerektiğine, ferdiyetçiliğin olabildiğince hâkim olduğu ve insanları birbirinden kopardığı bu maddeci dönemde, insanlar arasında hoşgörü, diyalog ve herkesi kendi konumunda, ne ise o şekilde kabul etmenin zaruretine inanmaktadır. Diyalog, hoşgörü ve herkesi olduğu gibi kabullenmenin; toplumda bölünmelerin ve kavganın önüne geçmek için de gerekli olduğuna inanır.” Ayrıca Hocaefendi, “Global bir köy hâlini alan

dünyada diyalogun mecburi bir süreç olduğu ve insanların mutlaka birbirleriyle yardımlaşma yolları aramaları gerektiği kanaatine vardığı ve diyalogu dinler arası ve medeniyetler arası çatışmalara karşı dalgakıran olarak gördüğü için ısrarla küresel çapta diyalogun tesisi üzerinde durmaktadır.”

Hocaefendi, 1994 yılının 30 Kasım’ında dönemin başbakanı Tansu Çiller ile görüşür. Ardından, düşüncelerini paylaşmak maksadıyla çeşitli gazetecilerle, siyaset adamlarıyla da görüşmeler yapar. Yerli ve yabancı birçok gazetecinin Hocaefendi ile röportaj yapmak için adeta sıraya girdiği bu dönemde, görüşmelerden biri de dönemin önemli siyasi aktörlerinden Bülent Ecevit ile olur. Hocaefendi, Bülent Ecevit’e görüşmek isteğini iletir. Ne Ecevit’le ne de başka bir siyasî isimle görüşmesinde herhangi bir kişisel talebi olmadığından rahattır. Bu görüşmelerde amacı, dünya çapına bir olaya dönüşen “Hizmet Hareketini” doğru şekilde insanlara anlatmak, Hak ve hakikatten onları da haberdar etmektir. Ecevit, görüşme talebini kabul eder ve o yıllarda İzmir’de bulunan Hocaefendi’ye, “İzmir’e gelince elbette görüşürüz.” der. Ancak Hocaefendi’nin terbiyesi buna müsaade etmez. Devlet büyüklerini ayağına çağırmak olmaz. Ben sizin ayağınıza gelirim, diyerek Bülent Ecevit’in evine gider. Ecevit, bu görüşmeden çok memnun kalır. Hatta görüşme esnasında mutfakta çay hazırlayan eşi Rahşan Hanım’a seslenerek, “Rahşan, duydun mu dünya çapında iki yüze yakın okulumuz varmış.” diyerek heyecanını dile getirir. Hocaefendi’yi tanıdıkça takdir eden Ecevit, görüşmeden çok memnun ayrılır: “Fethullah Hoca’yı ve onun çevresinde toplananları, demokrasinin gelişmesi açısından çok faydalı buluyorum.” der. Ecevit sonraki yıllarda, başbakanlık ve başbakan yardımcılığı yaptığı dönemlerde hep Hocaefendi’ye sahip çıkar. Bir keresinde dönemin kudretli isimlerinden Çevik Bir ve beraberindeki dört asker Başbakan Ecevit’e giderek Hocaefendi aleyhinde geniş bir brifing verirler. Anlatılanları dinleyen Ecevit, “Anlattıklarınızı dikkatle dinledim, ama ben hâlâ eskisi gibi düşünüyorum.” diyerek Hocaefendi’nin ülke için tehlike değil bir şans olduğunu söyler.

Acı Bir Veda

1997’nin Mart ayına geldiğimizde Hocaefendi, yakın dostu Hacı Kemal

Erimez'i kaybeder. Hacı Ata olarak da bilinen Hacı Kemal Erimez, Hocaefendi'yi daha İzmir'de iken tanımış ve Hocaefendi'ye karşı fevkalade bir sadakat göstermiştir. 13 Mart 1997'deki vefatı Hocaefendi'yi çok üzer. Onun dünyasında Hacı Ata'nın yeri ayrıdır çünkü:

“Aydınlı Hacı Kemal, zengindi, yedi sülalesine yetecek zeytinlikleri ve bir de elmas madeni vardı. Birkaç defa eğitimle alâkalı konuşmalarımı dinleyince dükkânlarını ve hatta evini bile sattı... Talebeye burs verme, okul açma gayretine girdi. Bir gün ona, ‘Hacı Kemal, seninle benim ev sahibi dahi olmamamız lazım. Gel, bir kulübeciğimiz bile olmadan yaşayalım bu dünyada. Bu hayırlı işleri dünyalık menfaatler için yapmadığımıza, Allah'ın rızasını aradığımıza hâlimiz şahit olsun.’ dedim. Ve bu fedakâr ve cömert insan hayatı boyunca kiralık bir evde, bir okulun mütevazı odasında yattı kalktı, dünya namına arkada bir şey bırakmadı... Herkesle muhatap olabilecek, konuşabilecek bir seviye kazanmış bir hâli vardı. Ben şahsen böyle buldum. Böyle bir arkadaşı bulduğuma da çok sevindim. 35 sene arkadaşlığımız, vefat edeceği ana kadar devam etti. Onun bana karşı, bilmem bir arpanın kaçta biri kadar dahi bir rencide olma hâlini müşahede etmediğimi, şu anda kafamın derinliklerine giriyorum, yokluyorum, kalbimin derinliklerinde dolaşıyorum, hayalimi zorluyorum ama rencide olduğumu hatırlamıyorum. Beni incitecek hiçbir şey söylemedi.

Her yerde yaptığı şeyler kendisi için bir göz ağrısı oldu, ara sıra gidip onları gezme lüzumunu duydu. Fakat son senelerde, vefatından evvel, üç-dört sene büyük ölçüde himmetini, kavganın, gürültünün bulunduğu, okulların basıldığı, insanların öldürüldüğü, şahsi hayatın pek güvenli olmadığı Tacikistan'a hasretti. O insanları, bakanları dahi Türkiye'ye getirdi, gezdirdi, görüştü. Kendi bir verdi, başkalarına da verdirdi. Orada 4-5 tane okul açtı. 2-3 milyonluk bir ülkede 4-5 tane okul, oraya Türk kültürünün götürülmesi, bizim tanıtılmamız, öyle lobiyle olacak şeyler değildi. Ülkemizin tanıtılması mevzuunda bile gelecekte devleti idare edecek bahtiyarlar, Hacı Kemal'in yaptığı hizmetler karşısında zannediyorum ona Nobel ödülleri takdim edeceklerdir. Dünyanın belli bir kesiminde, hususiyile Asya'da Türkiye'nin tanıtılması mevzuunda, şimdiye kadar ne bir bakan, ne bir hariciyecisi, ne bir harici misyon, onun kadar önemli, onun

kadar engin, onun kadar derin, onun kadar kalıcı hizmet vermemiştir. Bunu geleceğin bahtiyar tarihçileri yazacaklardır. Adeta bir okul hastası hâline gelmişti.

Hanımı öldüğü zaman, burada değildi. Kızı vefat ettiğinde de dıştan geldi, zor yetişti. Bu ıstıraplar da onu çökertmişti. Evvela annesi, sonra hanımı, sonra kızı, üst üste aileden üç insan vefat etmişti ama o ince, o şefkatli insan ayakta dimdik duruyordu. Yıkılmamıştı, yerindeydi. Fakat hayrettir, deli gibiydi, “ille okul” diyordu, Asya’ya gidiyordu. Çok az ve zor tutabiliyordum onu. İşte bir hafta evinde kal, falan dedim... Hastalanıp, hastaneye kaldırılması o benim zorlamamla kaldığı süreye rastlıyor. O sırada ciddi bir kalp krizi geldi. Enfarktüs geçirdi. Hastaneye kaldırdılar koma oldu. Ama olmasaydı o, öyle yarım koma yine gidecekti. Tacikistan’da ölecekti. Zannediyorum, orada gömülmesini isteyecekti. Çünkü bizim atalarımız gittikleri yerden geriye dönmemişler. Her birisi, bir tapu gibi vefat etmiş, oralarda mezar taşlarıyla kalmışlar.

Tacikistan’da ayrı saygı duyarlardı. Ben, bakanların ona karşı saygısına şahit oldum. Onların ruhuna nasıl girmişti, o devlet büyükleri, ona karşı tavırlarında arkadaş gibiydiler. Ne hacılığı, ne sakalı, ne de namazı, onunla öyle derince temasa mani değildi. O başkalarını da bu hâliyle rahatsız etmezdi. Asya açılmıştı, çoğu insan ne namaz, ne de oruç bilirdi. Fakat bu insandan hiç rahatsızlık duymazlardı. Bu durum, günümüzde bir kısım bağnazlıkların yaşanmasına karşılık, üzerinde durulması gerekli olan çok önemli bir husustur.”

Hacı Kemal Erimez’in hikâyesi, aslında dünya çapında yapılan hizmetler adına, “Değirmenin suyu nereden geliyor?” diyenler için tipik bir cevaptır. Hayatlarında bir liralарını bile başkaları için harcayamayanlar için evini, arabasını, bağını okul yapmak için, yurt açmak için vermek mantıklı gelmeyebilir. Ama Hacı Ata örneğinde olduğu gibi Hocaefendi’ye inanan insanlar, onun gösterdiği istikamette Cenab-ı Allah’ın rızasını kazanmak için bütün varlıklarını ortaya dökerler. Bunun da en güzel örneği yine sahabe efendilerimizde karşımıza çıkar.

Hız. Osman Efendimiz, varlıklı insanlardan biridir. Efendimiz (s.a.s.), İslam adına bir ihtiyaçtan bahsettiği anda yüzlerce devesini bir anda verebilmiştir. Aynı

tavru Hz. Ebû Bekir Efendimiz’de ve daha başka binlerce sahabi efendimizde görebiliriz. Hocaefendi’yi seven insanlar da, kendilerine sahabileri örnek aldıklarından din için, ellerinde ne varsa vermişlerdir. Dışarıdan bakan insanlara tuhaf gelen bu durum, aslında Hocaefendi’yi seven, fikrine önem verenler için normal bir hadisedir. “Değirmenin suyu nereden geliyor?” diyerek, yapılan hizmetlerin parasal kaynağını merak ettiğimizde bu fedakâr esnaflardan sadece birine bakmak bile bize yeterli cevabı verecektir.

Farklı Din Mensupları Arasında Diyalog Faaliyetleri

Hocaefendi, diyalog sürecini sadece ülke içindeki farklı kesimlerle sınırlı tutmaz. Bir dünya barışı için farklı kültürlerin, farklı medeniyetlerin de birbirleriyle diyalog içerisinde olmaları gerektiğine inanır. İnsanların konuşarak halledemeyecekleri hiçbir mesele yoktur. Bu gerçek ışığında Hocaefendi, herkese kapısını açar, kendisine kapı açan herkesin kapısına gider. 1996 ve 1997 yılında Türkiye’de ve yurt dışında farklı dinlerin temsilcileriyle buluşarak, insanlık adına çatışma değil barış ortamı için neler yapılabilir diye konuşur. Hocaefendi, herkesi kendi konumunda kabul etmeyi bir Peygamber (s.a.s.) ahlakı olarak görür. Nitekim Efendimiz (s.a.s.), kendini öldürmeye ant içmiş Mekkeli müşriklerle bile diyalog yolunu hiçbir şekilde kapamamıştır.

Hocaefendi bu doğrultuda, 9 Şubat 1998 tarihinde Papa II. Jean Paul ile görüşür. Bu görüşme büyük yankı uyandırır. İnsanların birbiriyle yakınlaşmasından kaygı duyan bazı art niyetli kişiler, Hocaefendi’ye çeşitli suçlamalarda bulunmaya başlarlar. Oysa Hocaefendi’nin Papa ile görüşmesine baktığımızda bütün bu hareketlerin yersiz kaldığı görülmektedir. Bu konu hakkında dile getirilen sorulara kısaca bakacak olursak:

Hocaefendi Neden Papa ile Görüştü?

Hocaefendi’ye göre dünya çapında evrensel barışın gerçekleşmesi öncelikle dünyada en fazla müntesibi olan iki din olan İslam ve Hıristiyan dindarlarının diyalogu ile mümkün olacaktır. Bu düşünceden hareketle karşılıklı diyalog imkân ve fırsatlarının değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi adına bir adım olarak 09.02.1998 tarihinde Vatikan’da dinler arası diyalog adına Katolik dünyasının

lideri Papa II. John Paul ile yaklaşık 30 dakika süren bir görüşme yapılır. Bu görüşmede Hocaefendi ile Papa arasında Vatikan'ın İstanbul temsilcisi monsenyör Georges Marovitch tercümanlık yapar. Ayrıca bazılarının aleyhte bir kampanyaya dönüştürüp iddia ettiği şekilde Hocaefendi, Papa'nın elini öpmemiştir. Aralarında yalnızca samimi bir tokalaşma ve görüşme olmuştur.

Hocaefendi, dünya çapında dinin öneminin fark edildiği ve dine dönüşün yaşandığı çağımızda ısrarla diyalog üzerinde duruyor. Çünkü o, evrensel barışa ulaşmanın farklı dinlerin müntesipleri arasındaki diyalog sayesinde mümkün olacağını öngörüyor.

“Papa ile görüşmenizin arkasında dünya Müslümanlığının lideri olma gibi bir arzunuz mu yatıyor?” sorusunu Hocaefendi, “Bu iddiayı ortaya atanlar, herhâlde Türkiye Müslümanlığını, hatta İslâm'ı İran Şiîliği ile aynı görüyorlar. İslâm'da dinî liderlik, Hıristiyanlıkta ve Şiilikte olduğu gibi din adamlığı müesseseleri veya makamları yoktur. Hele hele ben, herhangi bir liderlik, makam arzusu ve yarışından hep fersah fersah uzak kaldım.” şeklinde cevaplamıştır. Nitekim görüşme devlet erkanının bilgisi dahilinde yapılmıştır.

“Roma'ya gittiniz. Papayla görüştiniz. Ne konuştunuz?” sorusuna ise Hocaefendi şöyle cevap vermiştir:

“Üzerinde konuştuğumuz hususlar medyaya intikal etti. Papa yaşlı; bu bakımdan, her meseleyi rahat dinleyemeyebilir diye, kendisiyle konuşmak istediğimiz şeyleri bir mektup hâline getirip, kendisine sunduk. Önce bir buçuk saat kadar konsülde görüşme yaptık. Bakanları vardı, bakan yardımcıları vardı. Dünyanın değişik yerlerinden gelmiş Katolik temsilcileri vardı. Onlarla da görüştük. Gitmeden önce, burada Barthalemeos'la geçen yaz da Amerika'dayken Papa'nın temsilcisi Kardinal O'Connor'la görüşmemiz, buradaki bütün Hıristiyan ve diğer dinlerdeki ruhanîlerle çok iyi temasımızın olması, bizim için referans oldu. Vatikan'a gittiğimizde çok zorluk çekmedik. Esasen, o türlü kabullerdeki merasimi çok iyi bilemiyorum. Merasimin ne türlü alâkanın ifadesidir, onu da bilemiyorum. Fakat hem İstanbul'da Papalığı temsilen bulunan rahip Moravitch, hem başkaları Papa'nın gereğinden fazla alâka gösterdiğini söylediler. Kalkıp elimden tuttu, zor yürüyordu. Beraber işinin başına gittik.

Konsülde de çok alâka gösterdiler. Biri bize refakat etti ve daha sonra orada görüştüğümüz iki zat, burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kùltürler Arası Diyalog Sempozyumu'na iştirak ettiler, onlarla tekrar görüşme imkânı bulduk.

Genelde medeniyetler çatışması, dinler çatışması gibi teoriler üzerinde durduk. Ben, bu tür teorilerin yanlış anlama veya bazı maksatlardan kaynaklandığını sanıyorum. Ama böyle bir şey varsa, şayet muhtemelse, şimdiden buna karşı bir kısım dalgakıranlar koymakta yarar var. El ele verirse, inanan insanlar olarak işbirliği yaparsak, kitleler bizim gözümüzün içine bakacaktır. Dünyayı böyle muhtemel kavgalara karşı koruma adına önemli adımlar atmış oluruz. Bu türden düşüncelerimi ifade ettim. İkinci olarak, daha sık görüşmeyi teklif ettim. Karşılıklı yakınlaşmayı daha da arttırmak için, müşterek projeler sundum. Bu cümleden olarak, meselâ Harran'da bütün büyük dinlerin, bilhassa İbrahimî dinler olan İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudiliğin okutulacağı bir üniversite kurulsun teklifini yaptık. Bunların hepsini çok güzel karşıladılar. Ayrıca, faydalı olabileceğimiz mevzularda yardımcı olabileceğimizi, meselâ Filistin'e gitmek isterlerse, birlikte Kudüs seyahati yapabileceğimizi ilettik. Bu mülâhazalarımı Konsül'de de ifade ettim. Bunlar medyada yer aldı. Türkiye olarak, Avrupa Birliği'ne girme talebimize kadar tüm mülâhazalarımı orada ifade etmeye çalıştım.”

* * *

Hocaefendi'nin hoşgörü ve diyalogu İslam'ın ve Efendimiz'in (s.a.s.) sünnetinin gereği olarak değerlendirmesi, bazılarının saptırdığı gibi, “Papalık misyonuna bir kılıf olarak sonradan ileri sürülen yeni bir şey” değildir. Hocaefendi, 1998'de Papa ile görüşmeye kendini sevk eden hissiyatını ifade ederken şöyle der:

“Kur'ân-ı Kerim 14 asır önce, bu diğer din mensuplarına diyalog çağrısını yapmıştır. Fakat aradan geçen asırlar, zamanın ve şartların gereği olarak daha çok çatışma asırları olmuş. Bundan sonra ise, zihinlerin, kalplerin fethi, en azından karşılıklı saygı ve sevgiyle kaynaşma asırları olacaktır. Bu konuda, Hudeybiye öncesi ile Hudeybiye ve Mekke'nin fethi arasında geçen 2 yılın karşılaştırılması bize gerekli ipucunu verebilir. Kur'ân-ı Kerim, Mekke'nin fethi

için değil, Hudeybiye sulhu için fetih der. Hudeybiye ile kavga kapıları kapanmış, kalplerin kapısı açılmıştır. Gerçek fetih budur. Toprak elde etmek değildir. İşte, bu hissiyatla sayın Papa ile görüşmemiz tabî idi. Geçen seneden bu yana, Papalığın Türkiye temsilcileri gibi, Amerika’da görüştüğümüz temsilcileri de bu konuda bir hayli istekli davrandılar ve gerekli zeminin hazırlanmasıyla bu görüşme gerçekleşti. İnşallah hayırlara vesile olur.”

Ayrıca Hocaefendi hoşgörü ve diyalog hakkında, ilkten bugüne bu meseleyle ilgili bütün konuşma ve yazılarında sevgi, saygı, hoşgörü ve diyalog kavramlarını hep İslam’ın ve Hz. Muhammed’in (s.a.s.) yoluna uymanın gereği olarak anlatmıştır.

Hocaefendi’nin “Papalık misyonunun bir parçası olduğu” iddiasına cevap ararken Hocaefendi’nin başka vesilelerle ifade ettiği şu hissiyatını bilmek de gereği idrak için yardımcı olacaktır:

“Her Müslüman, Allah’ın tanıtılması, Allah Resûlü’nün (s.a.s.) adının cihana duyurulması meselesinde dertlidir. Ben kendim için ‘dertli’ diyemeyeceğim, şu arz ettiğim şeyleri bir fazilet olarak da söylemiyorum; fakat ümmet-i Muhammed’in çektikleri sineme bir hançer gibi saplanıyor. Dünyanın dört bir tarafında ezilen, horlanan, mazlum ve mağdur durumdaki insanların hayali gözümün önünden bir türlü gitmiyor. Onların ıstıraplı hâli yanında yüce dinimizi tanımayan insanların vaziyeti de içime dert oluyor. Belki her vakit gönlümden şu duyguları geçiriyorum: Herkes İslâm’ın nuruyla aydınlansın; her gün birkaç ihtidâ olsun; ihtidâ etmeyenler de, hiç olmazsa hoşgörüye, diyaloga açık yaşasınlar. Bunları arzu ediyorum ve bu işin kolay olmayacağını da biliyorum. İşin tabiatını bildiğim hâlde bu duygumun aksine cereyan eden hâdiseler beni hasta ediyor. Hatta bazen, ‘Benim en başta vereceğim bir canım var. Cenab-ı Hak insanları barış içinde, diyaloga açık, kendisine ve kullara karşı saygılı yapacaksa; bunun karşılığında da canımı alacaksa hemen alsın da o neticeyi hâsil etsin.’ diyorum.”

Bu ifadeleriyle derdini ve ızdırabını dile getiren ve yazılı, sözlü, fiilî bütün eserlerinin de şahadetiyle hayatını İslam’ın ve Müslümanların yüceltilmesine adanmış olan Hocaefendi’nin “Papalık misyonunun bir parçası olduğunu” iddia

etmenin zalimce bir iftira olduğunu insaf ve vicdan sahibi herkes açıkça teslim edecektir.

Kaldı ki Hocaefendi'nin diğer inanç mensuplarıyla diyalog kurma çabası ilk defa kendinin ortaya koyduğu bir durum değildir. O, Hak ve hakikati anlatma adına baş düşmanı Ebu Cehil'in kapısına bile defalarca giden bir Peygamber'in (s.a.s.) yolunu takip eder. Kur'ân-ı Kerim'e ve Efendimiz'in (s.a.s.) hayatına baktığımızda bu çabasının kaynaklarını görürüz. Dolayısıyla Hocaefendi, diğer bütün işlerinde Kur'ân-ı Kerim'i ve Efendimiz'in (s.a.s.) sünnetini esas aldığı gibi bu meselede de onları esas almıştır.

Kur'ân, bütün insanları muhatap olarak alır. İslâm, asla ayrıştırıcı ve bölücü değil, her bakımdan kucaklayıcıdır. Kur'ân, şerefin yegâne kaynağının Allah'a daha fazla yakınlık olduğunu açıkça beyan buyurur:

“Ey insanlar! Sizi bir erkek ile bir kadından yarattık ve (birbirinize karşı soy ve renginizle övünesiniz, birbirinize düşman olasınız diye değil, bilakis) birbirinizi (karakter ve kabiliyetlerinizle) tanıyıp kaynaşasınız (ve dostane münasebetler içinde yardımlaşasınız) diye ayrı kavimler ve kabileler hâline getirdik. Bilin ki Allah katında en şerefliiniz, takvada (O'na saygıda, iman ve itaatte) en ileri olanınızdır. Muhakkak ki Allah, her şeyi hakkıyla görür, her şeyden hakkıyla haberdardır.”⁵

Bütün insanları temelde bir ailenin fertleri gibi gören İslâm, bu fertler arasındaki münasebetlerin iyilik, lütufkârlık ve mürüvvet çerçevesinde olmasını, kötülüğün iyilikle savılmasını ve şahsımıza yapılan kötülükler karşısında mümkün olduğu sürece affedici olmayı emir ve tavsiye buyurur. Bu davranış şekilleri sadece Müslümanlara karşı değil, mütecaviz harbîler dışında herkese karşı geçerlidir:

“Allah, dininizden dolayı sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilikte bulunmak ve mümkün olduğunca âdil davranmaktan sizi men etmez. Şüphesiz ki Allah, hak ve adalet konusunda titiz olanları sever.”⁶

Bunların yanı sıra İslâm, dinde, yani dine girişte ve dinî ibadetleri yerine getirmedi zorlamayı yasaklar:

“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O hâlde kim tâğûtu reddedip Allah’a inanırsa, kopması asla mümkün olmayan en sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işiten ve hakkıyla bilendir.”⁷

Kur’ân’ın bilhassa kendilerine İlâhî Kitap verilmiş olduğu için Kitap Ehli olarak andığı Hıristiyanlara, Yahudilere, Sabîlere ve daha başkalarına karşı emrettiği davranış şekli çok dikkat çekicidir:

“İçlerinde, (saldırganlıkta ısrar ederek) zulme batmış olanlar dışında Kitap Ehli’yle ancak mümkün olan en güzel tarzda tartışın. Şöyle deyin onlara: “Biz, bize indirilen (Kur’ân’a da), size indirilen (kitaplara da) iman ettik. Bizim İlâhımız da sizin İlâhınız da bir ve aynı İlâh’tır ve biz, O’na gönülden teslim olmuşuz.”⁸

Bugün dünyanın çoğulculuğu aradığı, özellikle batı Avrupa ülkelerinin tarihlerinde tecrübeleri olmayan, başka dinlerin mensuplarıyla, bilhassa Müslümanlarla bir arada yaşamayı öğrenmeye çalıştığı bir dönemde İslâm, on dört asırlık çoğulculuk ve başka dinlerin mensuplarıyla kardeşçe bir arada yaşama tecrübesine sahiptir. Papalığın 1963’te Yahudilere ve Müslümanlara karşı başlattığı diyalog ve dinî hoşgörü hareketini İslâm on dört asır önce, daha ilk tebliğ edildiği günlerde bir hayat tarzı, herkesle bir arada yaşama şekli olarak yerleştirmiş ve on dört asır bunun en güzel örneklerini sunmuştur. Mekke’de Müslümanlar sadece Bir Allah’a ibadet ettikleri için her türlü işkenceye maruzlarken bile “vurana elsiz, sövene dilsiz” davranmayı İslâm’ın bir şiarı olarak benimseyip tatbik etmişler, Peygamber Efendimiz, Medine’ye hicret edince de ilk iş olarak orada yaşayan Yahudi ve müşrik Arap kabileleriyle çağdaş bazı âlimlerin yazılı anayasa olarak telâkki ettikleri bir arada barış ve kardeşlik içinde yaşama anlaşması yapmıştır. İslâm’ın bizzat öz karakterinde yatan diyalog, hoşgörü ve bir arada yaşama doktrin ve tecrübesinin on dört asrı dolduran misallerini zikretmek ciltler tutar.

Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) vefatından önce Medine’ye, Necran Hıristiyanlarından 60 kişilik bir heyet gelir. Bunlar İslâm ve Hıristiyanlıkla ilgili olarak Peygamber Efendimiz’le (s.a.s.) mübahesede bulunurlar ve kendi dinlerinde kalmakta ısrar ederler. Mescid-i Nebevî’de yatıp kalkmalarına ve

ibadetlerini de burada yapmalarına izin verilir. Nihayet kendileriyle bir anlaşma imzalanır. İslâm toprakları içinde kalan Necranlı Hıristiyanlarla yapılan bu anlaşmanın özünde yazan şudur:

“Onların mallarına, canlarına, dinî hayat ve tatbikatlarına, orada bulunanlarına, orada bulunmayanlarına, ailelerine, mabetlerine ve az olsun çok olsun mülkiyetleri altındaki her şeye şamil olmak üzere Allah’ın himayesi ve Resûlullah Muhammed’in koruması, Necranlılar ve onlara bağlı etraftakiler için bir haktır ve vecibedir. Hiçbir piskopos kendi dinî vazife mahalli dışına, hiçbir papaz kendi papazlık vazifesini gördüğü kilisenin dışına, hiçbir rahip, içinde yaşadığı manastırın dışında bir yere alınıp gönderilmeyecektir... Onlar, ne zulmedecekler ve ne de zulme maruz kalacaklardır. Onlar arasında hiç kimse, bir başkasının işlediği suç ve yaptığı haksızlıktan mesul tutulmayacaktır.”

“Kur’ân-ı Kerim, âlemlere rahmet olarak gönderilen Efendimiz’e (s.a.s.) evrensel risalet vazifesini yerine getirirken, daima hoşgörü ve diyalogu esas almasını emretmenin yanı sıra, şu âyet-i kerime ile de Ehl-i kitapla hangi ortak paydada buluşulması gerektiğine işaretle bulunur: ‘(Resûlüm!) de ki: Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah’tan başkasına ibadet etmeyelim; O’na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi rabler edinmeyelim...’⁹

Ve işte, sinesi inanç ve sevgiyle coşanlara, âhîret inancı olmayanlara bile af ve müsamaha ile davranıp onları sinelerine basmayı emreden, hükmü her zaman geçerli olan bir başka âyet-i kerime daha: “İman edenlere söyle: Allah’ın (ceza) günlerinin geleceğini ummayanları bağışlasınlar. Çünkü Allah her topluma yaptığının karşılığını verecektir.”¹⁰

Diğer inanç mensuplarıyla diyalog içinde olma, karma bir din meydana getirme çabası değildir. Dinler arası diyalog meselesinde karşıt tavır takınanların ortaya attıkları eleştiri argümanlarından biri de dinler arası diyalogun aslında dinler karması meydana getirmek için bir kılıf ve ön hazırlık olduğu şeklindedir. İslam haricindeki din mensuplarından diyalog yanlıları arasında böyle bir niyet taşıyan var mıdır bilemeyiz ancak İslam’a tavizsiz bir iman ve inkıyat ile bağlı olan Hocaefendi’nin böyle bir niyet taşıması imkânsızdır. Dinler karmasını

dinsizlik olarak gören Hocaefendi'ye göre diyalog başkadır, dinler karması başkadır:

“Değişik diyanet mensuplarıyla, kültürlerle, medeniyetlerle diyalog başkadır, onlara bağrını açmak, onlarla geçinme, paylaşma, uzlaşma başkadır fakat bir din karması, çorbası, dinler macunu yapma tamamen başka bir meseledir. Halt-ı edyan (dinler karması) dinsizlik demektir.”

Yine bir başka yerde Hocaefendi, bu konuyla alakalı olarak şunları söyleyecektir:

“Günümüzde bazıları, bütün dinlerin ortak noktalarını ortaya koyup bundan bir din meydana getirelim ve insanları onun etrafında toplayalım düşünce ve çabası içindeler. İlim dünyasının, hiç de yabancı olmadığı bu düşünce ve faaliyetlere karşı uyanık olunması gerektiği kanaatindeyim. Zira bu sözde düşünce, en azından ateizm kadar, özellikle İslâm dinine zarar verebilecek mahiyettedir. Bana göre bir anlamda orijinalite yapma, popülarite kazanma gibi saiklerle ortaya atılan bu düşüncelere isabetli cevap verebilme, İslâm'ın evrensel esaslarına göre hareket etmektir mümkün.”

Bugün özellikle Batı dünyasında yayılan ve gittikçe Müslümanlar için tehlikeli bir hâl alan İslamofobia, Hocaefendi'nin zamanında başlattığı diyalog çalışmalarının ne kadar gerekli olduğunu açıkça gösterir. İnsan, tanımadığı şeye düşmandır. Bugün Batı'da yaygınlaşan İslam düşmanlığını aşmanın tek yolu, elbette o insanlara İslam'ın güzelliğini anlatmaktır. Diyalog kurmadan da bunu anlatmanın imkânı zaten yoktur. Tarih göstermektedir ki bir insana zorla bir fikri kabul ettirmek imkânsızdır. Oysa diyalogla ve sevdirecek kendi fikrinizi pekâlâ savunabilirsiniz. Hocaefendi de modern dünyada ancak insanlarla konuşarak bir yere varılacağını düşünmekte ve diyalog faaliyetlerini tavsiye etmektedir. Bugün Batı dünyasında yüzlerce, binlerce insanın İslam'ı yanlış tanıdığını itiraf etmesi, elbette onlarla kurulan diyalog sayesinde olmuştur.

[5](#) Hucurât, 13

[6](#) Mümtehine, 8

[7](#) Bakara, 256

[8](#) Bkz. Ankebût, 46

[9](#) Âl-i İmrân, 64

[10](#) Câsiye, 14

En Uzun Şubat

İftiralar ve Gerçekler

Türkiye’de karanlık odaklar ve şer şebekelerinin tekrar sahne aldığı ve tarihe adının “28 Şubat Postmodern Darbesi” olarak geçeceği yeni bir darbe süreci yaşanmaktadır. Hocaefendi’nin aleyhinde durmadan çalışan insanlar bu atmosferi kendilerine fırsat bilerek yahut bu atmosferi kendileri için bir fırsat olarak inşa ederek büyük bir komploya imza atarlar. Hocaefendi’nin farklı zamanlarda yaptığı sohbet ve vaazlardan bazı yerleri seçerek montajlayıp sanki devleti ele geçirmek istiyormuş gibi bir hava oluştururlar.

18 Haziran 1999 tarihinde ATV televizyonunun akşam haberlerinde, montajlanarak bir suç unsuru hâline dönüştürülmüş bu kasetler peşi sıra yayınlanır. Ardından gazetelerde ve diğer televizyonlarda adeta bir bombardıman başlar. Amaç, halkın büyük bir sevgi duyduğu Hocaefendi’nin imajını kirletmek, halkın güvenini sarsmaktır. Bunun için akla mantığa uyuyor mu uymuyor mu diye bakmadan ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Kasetleri montajlayarak Hocaefendi’yi bir örgüt başı gibi göstermeye çalışırlar. Oysa bu insanın hayatı daha 20 yaşından itibaren göz önündedir. Neredeyse konuştuğu her şey kasetlere alınmıştır. Hakkında öncesinde birçok dava açılmasına rağmen hep suçsuz bulunmuştur. Ama hakkaniyet duygusunu kaybedenler için bunun bir anlamı yoktur. Amaç, Hocaefendi’yi halkın gözünde itibarsızlaştırmaktır ve bu amaca hizmet eden her yolu mubah görürler.

Plan, çok iyi yapılmıştır. Kasetlerin yayınlanmasından kısa bir müddet sonra, devlet güvenlik mahkemesi (DGM) savcısı Hocaefendi hakkında, devleti ele geçirmek suçlamasıyla dava açar. Oysa Hocaefendi’nin onlarca vaaz ve kitabında devleti ele geçireceği, İran gibi bir devlet kuracağı, askeriyede, emniyette kadrolaştığı gibi suçlamaların cevapları vardır. Bu dava sebebiyle

yaptığı savunma ve verdiği röportajlarda da bu ithamların cevabını verir. Ne ilginçtir ki Hocaefendi’yi, askeriyeyi ve emniyeti ele geçirmekle suçlayanlar, ömürleri boyunca defalarca askeriyeye emniyete illegal şekilde sızmaya çalışmaktan mahkum olmuş insanlardır. Hocaefendi, kendisinin de kendisini seven insanların da Anadolu insanı olduğunu, devletin bütün kurumlarının bu milletin malı olduğunu, dolayısıyla bir milletin kendi kurumlarına sızmayacağını, oraya girmenin onun hakkı olduğunu söyler:

“Milletin ikbalini kendileri için idbar kabul eden ve vazifeperver insanları kendi ikballeri açısından birer tehlike olarak gören bir azınlık, yer yer makam ve mevkilerinden ayrılma ve çıkarlarından olma telaşı yaşıyor, kaybettikleri koltukları tekrar elde edememe endişesiyle bunları yapıyorlar. Bohemce yaşayışlarını ve serâzat hayat tarzlarını çirkin bulacak kimselerin çoğalmasını rahatça davranmalarına ve keyiflerince yaşamalarına mâni görüyorlar. Daha sonra da şeytânî hislerine fikir libası giydirecek, ‘İrtica tehlikesi var; her yeri falanlar sardı.’ türünden yâvelerle ortalığı velveleye veriyorlar. Bu sözleri tekrarlaya tekrarlaya zamanla tam bir irticâ paranoyasına tutuluyor ve kendileri haricindeki herkesi rejim düşmanı ve ‘başka’ görme ruh hastalığına kapılıyorlar.

Saniyen; biz de bu devletin adamlarıyız. Ben öz be öz Anadolu insanıyım; kana, damara, kafatasına bağlı bir ırkçılığı asla tasvip etmedim; Turancı da değilim. Fakat, milletimi aşk derecesinde seviyorum. Bir insanın, kendi millet fertlerini yine kendi memleketindeki bazı müesseselere girmeleri için teşvik etmesine sızma denmez. Teşvik edilen insanlar da o müesseseler de bu ülkeye ait. Kastedilen manadaki sızmayı belli bir dönemde Türk milletinden olmayanlar yaptılar, hatta belli yerlere kadar da geldiler. Belki şimdiki endişelerinin altında da o sızıntılarının fark edilmiş olabileceği endişesi var. Ayrıca, bu iddiaların bir psikolojik savaşın parçası olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bazıları, “şucu, bucu” iftiralarını rical-i devlete tehdit, şantaj ve yıldırma malzemesi olarak kullanıyorlar. Faydalı işler yapabilecek kimseleri gericilikle suçlayıp sindiriyor ve onların önlerini kesiyorlar. Bu vesileyle hükümeti de sıkıştırmış ve bazı işlerini engellemiş oluyorlar. Evet, bir milletin ferdi, kendi milleti için var olan müesseselere sızmaz; hakkıdır, girer oraya; mülkiyeye de girer adliyeye de,

istihbarata da girer hariciyeye de. Unutulmamalıdır ki, kadrolaşma, sızma, çoğalma türünden iddiaları atanlar ve bunlarla vazifeperver insanları sindirmeye çalışanlar hemen her devirde bu iftiralarının arkasına saklanarak ve hedef şaşırtarak kendi felsefeleri adına belli yerlere sızmış, kadrolaşmış ve çoğalmışlardır.”

Hocaefendi’ye, kadrolaştığı iddiasında bulunanlara bakıldığında, bu milletin evladı olmadıkları hâlde bu milletin kurumlarına çöreklenmiş kişiler oldukları görülmektedir. Devleti ele geçirme iddiası da böylesine bir ithamdır.

Hocaefendi’nin fikriyatını ve hissiyatını bilmeyenler ve tanımayanlar arasından belki bu tür iftiralara inananlar çıkabilir. Oysaki Hocaefendi’ye göre devletin rejimini değiştirmekle veya gücü elde edip yukarıdan aşağıya insanlara baskı ve zorlama yaparak dayatmalarla hiçbir mesele halledilemez. Hele ki iman ve sair evrensel insanî değerler asla böyle güçle kuvvetle insanlara benimsetilemez. Din meselesinde baskı ve zorlama sadece ve sadece insanları münafık yapar.

Nitakim Hocaefendi, “Türkiye’de İran rejimi türü bir şekil istediğiniz yönünde iddialar ileri sürülüyor?” sorusu kendisine yöneltildiğinde şöyle cevaplamıştır: “İran rejimine taraftar olduğum iddiası, olsa olsa, gerçeği tam tersine çevirmenin eşi bulunmaz bir örneği olabilir.”

“Dünyada İranlılarla yıldızı barışmayan bir insan varsa, o da benimdir.” diyen Hocaefendi’nin farklı zamanlarda çeşitli vesilelerle bu konuda söyledikleri incelendiğinde bu cevabının haklılığı ortaya çıkmaktadır:

“İran’da insanlar inançlarına göre bir hayat tarzı içine çekilmediler. O ölçüde inanmadıkları bir hayat tarzının içine itildiler. Yani Humeyni idaresi gelinceye kadar orada sokaklar aynı Türkiye’deki gibiydi. Geline birden bire herkes çarşaf giyecek dediler yani Taliban’ın hareketi gibi. Herkes sakal bırakacak dediler, herkes şunu yapacak bunu yapacak dediler. Aslında bu tehlikeli bir şeydi, çünkü dine ait meseleler gönül rızasıyla yapılırsa, iradeyle yapılırsa sevabı vardır. Bunların tepelerine binerek bunları yaptırırsanız sevap olmaz orda, o meselede sevap olmaz. Ve o iş devam da etmez, bir yerde patlar aksi zuhur eder. O şiddettir, baskıdır. O açıdan insanların iradesine saygılı olunması lazım. İran’da idare tarafından ciddi bir hoyratlık yaşandı.”

“Kendi ülkelerinde inkılâp yapmış olabilirler, bir şey diyemezsiniz; İslam adına hareket etmeleri kötü oldu. Hadiseler öyle sevimsizce cereyan etti ki, dünyanın dört bir yanında Müslümanlığa karşı bir nefret uyandı. Hüsnüniyetle dine hizmet eden kimselerin hareket ve faaliyet alanlarının daralmasına sebebiyet verdiler. Şimdi dünyanın neresinde din ve diyanet adına bir ses yükselse, ‘Bize ferdî planda, ailevi planda dinimizi yaşama imkânı verin.’ dense problem oluyor. Kaldı ki, İslam dininin sosyal hayatı alakadar eden yanları da vardır ve bunlar çok güzel şeylerdir; bunlar aynı zamanda devleti, devletin kurallarını da rahatsız etmez. Ama bir taraftan fırsat kollayanlar, diğer taraftan da gerçekten devletin yapısıyla alakalı endişe taşıyanlar, -sadece bizde değil- en küçük İslamî kıpırdanışa ikinci İran nazarıyla bakmaya başladılar. Tabî o hareketin içinde bulunan insanlara da mollalar demeye başladılar, belki bazılarına Humeynilik yakıştırdılar. İran’daki hareketin halkına faydası ne oldu bilemem, ama diğer Müslümanları töhmet altında bıraktılar. Şimdi bütün Müslümanlar, ‘Acaba böyle bir emelleri var mı?’ diye tüm dünyada mercek altına alınır oldu. 11 Eylül’le vehim daha da gelişti. Paranoya yaşanıyor. Müslümanlık adına İran’daki hareket zararlı olmuştur...”

“İran, tarihi boyunca İslam için hep hastalıklı bir uzuv olarak kalmıştır. O kadar ki, Farslar bazı dönemlerde Sünnîlerden daha çok, Allah, Peygamber tanımaz Nusayrîlere yakın olmuşlar ve bütün mücadelelerini, dıştan ziyâde, İslam dünyası içinde Sünnîlere karşı yöneltmişlerdir. Bugünkü İran yönetimi, Şah dönemine nispetle Sünnî dünyaya daha ılımlı bir yaklaşım içinde midir, değil midir Allah bilir.. Ancak, birtakım İslami alâmet ve şeaire nispeten yer verdikleri için, Şah dönemini aşmış gibi bir görünüm sergilemekte. Öte yandan, şurası unutulmamalıdır ki, İran ihtilâli bütün dünyada Müslümanları zor durumda bırakmıştır. Oysaki İran, hiçbir İslam ülkesi tarafından öncü kabûl edilmemiştir. İkinci olarak, hiçbir Sünnî İslam ülkesi, onları taklit etmez. Üçüncü olarak, Farslar tarihte sürekli Sünnîliğe karşı bir tavır aldıklarından İran’ın, sahabi anlayışı yerine farklı bir düşünceyi ön plâna çıkarması kaçınılmaz olmuştur. Batı, İran ihtilâlini bu yönleriyle istismar ettiği gibi, çıkarttığı karışıklıklarla, bu ihtilâli belli bir mecrâyâ çekmiş ve onun şahsında İslam’ı bir şiddet dini gibi gösterme yoluna girmiştir. Ayrıca, İran’ın ihtilâl ihracı

arzusundan faydalanarak, bölge devletlerini korkutmuş ve İslam dünyasındaki bütün İslami hareketleri ciddî şekilde kontrol altına almıştır. Meseleye bu yönleriyle bakıldığında, İran ihtilâlinin Batı'nın bilgisi haricinde yapıldığını kabûl etmek zor olsa gerek.”

* * *

Devleti ele geçirip veya devlete hâkim olup tepeden dayatmalarla bir şeyleri insanlara kabul ettirmeye çalışmak gibi hedefler Hocaefendi felsefesine terstir. Hocaefendi, devleti, idareyi ele geçirmekle meselelerin halledileceğini zannedenler için ise şöyle der:

“Dar düşünceli, idareyle her meselenin halledileceğini zanneden, insanlığın probleminin ne olduğunu bilmeden ezbere konuşan kişiler bunlar.”

“Halk içinde Hak ile beraber olmak” ve “Halka hizmet Hakk'a hizmettir.” düsturlarını benimseyen Hocaefendi ve gönüldaşları, halk içinde bulunup halka hizmet edip insanlardan bir insan olarak bütün insanlara gönlünde yer açıp herkesle konuşup uzlaşıp diyalog kurup, karşılıklı değerler paylaşımıyla dünyanın sevgi ve barış ikliminin soluklandığı bir güzellik diyarına dönüşmesine vesile olmak amacıyla gayret ve himmette bulunurlar. Hocaefendi'ye göre; bu gönüllüler hareketi hiçbir zaman kendine ait bir devlet gayesi gütmemeli ve daima her yerde herkesle beraber bulunup ruhlarının ilhamlarını paylaşmalıdırlar:

“Bugün bu hizmeti götürenler gelecekte on milyonlara ulaşırsalar ve hepsi birer dinamik güç olsa, fikirleriyle, düşünce hayatlarıyla, dünya görüşleriyle, müktesebatlarıyla, donanımlarıyla parmakla gösterilen insan olsalar, insanları kendilerine baktıracak hâle gelseler, fakat yine de dünyanın çok küçük bir yerinde kendilerine göre bir dünya kursalar, dünya çapındaki bu harekete bir kerte vurmuş ve ihanet etmiş olurlar. Bu mübarek harekete, bu açılıma, çok geniş alanlı kendilerini anlatma açılımına bir kerte vurur ve ihanet etmiş olurlar. ‘Ha demek ki bunların maksatları yine dünyeviymiş, bunlar da birer seküler insanmış.’ falan dedirtmek bugüne kadar samimiyet ile vefa ile sadakat ile götürülen bu meseleye karşı en büyük ihanet olur. Bunun rüyası bile görülmemeli bence, çünkü talip olunan mesele, düşünülen o küçük meselelerden

çok büyüktür. Burada Allah rızası vardır ve nam-ı celil-i İlahi adına doğru yolda yürüyüp onun nam-ı celilini doğru tanıtmaya meselesi vardır. Bundan daha büyük bir mesele yoktur.”

Gönüllüler hareketini davası bilmiş gönül erlerine bu son derece hayatî ikazlarda bulunan Hocaefendi, kendisiyle alakalı ileri sürülen yakışıksız isnatlardan da oldukça rahatsız olur. Esasında bu isnatların apaçık birer iftira, bühtan olduğunu en iyi bilenler, bizzat bu iftiraları dillendirenlerdir. Ancak Allah korkusu yürekleri titretmiyor; akıl, mantık ve vicdan da iflas etmişse ne gelir elden. Hocaefendi'nin asıl ızdırabı, bulandırılan temiz Müslüman zihinlerdir. Söyleyecekleri de yine bu insaf sahibi, bütün bütün vicdanını yitirmemişlerdir:

“Bazıları hâlâ siyaset sahnesinde rol alma, devleti ele geçirme ve idareye hâkim olma sevdası gibi isnatlarda bulunuyorlar. Oysa ben, ‘kullardan bir kul’ olarak Allah’ın rızasını kazanmaktan başka her türlü düşüncenin ve hele fâikiyet (üstünlük) mülâhazasına bağlı olarak idarî, siyasî bir pâyeye devşirmenin karşısında olduğumu defalarca ifade ettim. Daha 25 yaşımdayken o fırsatın ayağıma kadar geldiğini ama onu elimden tersiyle ittiğimi kaç kere söyledim. Değil parlamenterlik, çok küçük bir idarecilik bile istemediğimi belirttim. Aslında, kanımın delice aktığı o gençlik dönemimde dahi bu ölçüde bir istiğna sergilemiş olmam, genel karakterimi ortaya koyma açısından yeterli görülmeliydi.. o tavır ve tutumum neye tâlip olduğumu, ne istediğimi ve neyin arkasında koştüğümü merak eden ehl-i vicdana kâfi gelmeliydi. Neylersiniz ki, yüzlerce defa bu duygumu ikrar etmeme rağmen, bir kesim hâlâ duymazlıktan geliyor ya da duymak, anlamak istemiyor. Belki de o kesimin literatüründe rızayı ilahî ve ebedî saadet gibi kavramlar bulunmadığından dolayı, söylediklerimi anlayamıyorlar. Fakat onlar anlamasalar da, ben bir kere daha şu mülâhazamı seslendirerek mevzuyu noktalayacağım: Teşvikçisi olduğum hizmetlerde dünyevî hiçbir hedefim yoktur; Türkiye’yi bütün zenginliğiyle ve imkânlarıyla getirip bana teslim etseler de, onu, küçük tahta kulübemdeki hayatıma tercih etmeyi ve makama-mansıba, mala-mülke temayülde bulunmayı döneklik sayarım. Göz ucuyla da olsa, dönüp ona bakmayı Rabbime karşı vefasızlık ve davama da ihanet kabul ederim. Evet, benim de iki elim var, şayet yüz elim de

olsaydı, onları i'lâ-yı kelimetullahtan başka bir gaye için kullanmayı asla düşünmezdim. Muhal farz, öyle bir düşünce bir bulut hâlinde zihnime aksa, hemen seccademin başına geçer, tevbe eder ve İbrahim Edhem gibi, 'Allahım, ya canımı al ya da Senin muhabbetine perde olan mülâhazaları gönlümden söküp at!' diye dua ederdim.”

Bir yandan Hocaefendi'nin şahsına yönelik iftiralarda bulunanlar, bir başka yandan da kendisini de içerisine dâhil ederek topyekûn bir hizmet camiasına, Allah korkusu taşıyan kalpleri tir tir titretecek isnatlarda bulunmaya devam ederler. O raddeye varır ki iftira ve isnatların boyutu, koca bir hizmet camiası devlete paralel bir yapıymışçasına yaftalanmaya çalışılır. Genciyle yaşlısıyla, zenginiyle fakiriyle Allah rızası istikametinde koşturmaktan başka gayesi olmayan bu insanlara atılan iftiraların sahipleri, elbette ki tarihin en büyük müfterileri arasında hak ettikleri yeri alacaklardır. Onlara hak ettikleri cevabı er ya da geç ma'şeri vicdan verecektir. Ancak Hocaefendi, bu konuda da yine sadece vicdan ve insaf sahiplerine seslenmektedir:

“Devlete alternatif olma meselesi, samimiyetle kendini devletine adayan, milletine hizmet eden bu insanların rüyalarına bile girmez. Karşımda şimdi beş-on insan değil, bunların yerinde bin tane insan olsaydı, Süleymaniye Camiî'nde olduğu gibi, onlara sorardım, 'Hiçbiriniz böyle bir şeyin rüyasını gördünüz mü?' 'Hayır.' diyeceklerdi. Freud'a göre de, rüyalar büyük ölçüde şuuraltı müktesebatın dışı vurmasıdır. Büyük ölçüde de öyledir. Şayet bir insan bir şeyin rüyasını bile görmüyorsa, bugüne kadar da görmemişse, o mevzuda hiçbir şey demiyorsa, onun o şeyle alakası yok demektir. Ama siz, bu insanlara, kimin elinde büyürse büyüsün, Türkiye'nin büyümesini sorsanız, 'Siz Türk milletinin sıçrayıp devletler muvazenesinde muhteşem yerini almasıyla alakalı hiç rüya gördünüz mü?' deseniz, bin tane adam parmak kaldırır. Gelecekte biz olmasak bile, gelecek nesiller şanı çok yüce, uranyum gibi olan bu milleti gerçek konumuna ulaştıracaklardır. Onun rüyasını görmüşlerdir. Ama devlet, idare, siyaset.. bunlara gelince, biz onların rüyasını bile görmedik. Öyle bir rüya görsem ben, şahsım itibarıyla, kalkarım, seccademi sererim, iki rekât tevbe namazı kılarım, derim ki, 'Allah'ım ben bu mevzuda ne türlü bir hata yaptım ki

bana benim hayal dünyamı, tasavvur dünyamı, taakkul dünyamı kirletebilecek bir şeyi gönderdin?’ derim. Ve ben bunları söylerken burada mevcut bulunan arkadaşlarımızın hissiyatına tercüman olma konumunda konuşuyorum. ‘Benimle bu recada müttefiktir cümle ihvanım!’ diyorum. ‘Aynı duygu, aynı düşünceyi benimle paylaşıyorlar bu arkadaşlarım!’ diyorum.”

“Bir devlet, herkese kendi dinini yaşama fırsatı veriyor ve onları kendileri gibi düşünme, öğrenme ve uygulamada destekliyorsa böyle bir sistem Kur’ânî öğretilere zıd sayılmaz ve ortada böyle bir devlet varsa, alternatif bir devlet düşüncesine gidilmez. Şayet insanî hak ve hürriyetler tamam değilse - günümüzde hep gelişme vetiresi yaşayan demokrasilerde olduğu gibi- sistem yeniden yasama ve yürütme organlarınca gözden geçirilir, evrensel hukuk normlarına göre tashih, tecdid ve tanzime gidilir ve daha da mükemmelleştirilme şeklinde ele alınır. Böyle bir nizama tam teşriî denmese de onun zıdd-ı beyyini olduğu da söylenemez. Burada şu hususu belirtmekte de yarar var: Bazıları şeriatı sadece dinî kurallara göre kurulmuş bir devlet olarak düşünmekte ve kelimenin gerçek mânâ ve muhtevasına bakmadan ona karşı düşmanca bir tavır almaktadırlar. Oysaki şeriat, din kelimesinin bir mânâda müradifi ve Allah’ın emirleri, Peygamber Efendimiz’in sözleri, tavırları ve icma-ı ümmet esaslarıyla müeyyed bir dinî hayattır; bunun için de devlet idaresiyle alakalı kuralların sayısı ancak yüzde beş nisbetindedir. Bunun yüzde doksan beşini ise iman esaslarından, İslâmî disiplinlere, ondan da ahlakî kaidelere kadar diğer hususlar teşkil etmektedir.”

“Eğer İslâm bir inanç, ibadet ve ahlâk dini ise, demokratik ülkelerde hiç kimse böyle bir sisteme itiraz edemez. Fakat bu sistemi göz ardı etmek ve İslâm’ı sadece halkı yönetim ve idare etme tarzı olarak anlamak ve bu şekilde birtakım siyasî mevkilere aday olmak ve teşebbüslere girişmek, İslâm’ın yanlış yorumlanmasından başka bir şey değildir.”

“Mevcut devlete alternatif bir örgüt teşkili bir fitnecilik, bozgunculuk demektir. Böylesi bozgunculuk ve fitneden en çok kaçınan ve istikrarı en fazla müdafaa eden birisi olduğumu, beni uzaktan ve yakından tanıyan herkes bilir.”

“Biz ne yapıyorsak hepsini milletimiz adına yapıyoruz, hepsi devletimiz

içindir.”

“Devleti ele geçirme, bir yerleri kuşatma gibi işlerle hiç ilgim olmadığı gibi, bu hususlarda hiçbir hevesim de olmadı. Bu konuda, tamamen çarpıtma, yanıltma ve kasıtlı yorum ve iktibasta bulunmaya dayalı birkaç iddiadan başka, gerçek ve müşahhas bir delil ortaya konabilmiş midir? O hâlde, böylesi isnatları haklı çıkaracak tek bir vak’ası olmayan bir insanla uğraşmak boşunadır, beyhudedir. Elleri hiçbir müşahhas delil olmadan böylesi isnatları yapanları ve yayanları, tarihin en büyük müfteriler arasında zikredeceği bilinmelidir.”

Tutarsızlıklar Sarmalı ve Asıl Gaye

Aslında duru bir zihinle meselelere yaklaşıldığında, aynı ağızlar tarafından ortaya atılan iddiaların kendi içerisinde sergiledikleri tutarsızlıklar ortadadır. Öyle ki, hakikatin gün gibi ortaya çıkması için aynı müfterilerin farklı zaman ve mekânlarda, nabza şerbet kabilinden ortaya attıkları iftiraları bütüncül bir şekilde ele almak kâfidir:

“Benim bir yandan şeriat devleti peşinde olduğum iddia ediliyor, bir yandan da Amerika ve KGB’nin desteğine sahip olduğum iddia ediliyor. Sovyet bloğunun çözülmesinden sonra, İslam’ın bir kutup kabul edildiğini herkes biliyor. Daha başkaları da, Amerika’nın bir yeşil İslam kuşağı oluşturmak istediği ve bu maksatla beni kullandığı spekülasyonunu yapıyor. Aynı çevreler, Amerika’nın ılımlı İslam’ı desteklediğini de söylüyorlar. Pekâlâ, benim güya hem şeriat devleti peşinde olmam, hem de ılımlı İslam kuşağı oluşturmak isteyen Amerika tarafından desteklenmem bir çelişki değil mi? KGB, ne zamandan beri İslam’ı destekliyormuş. Ayrıca, benim KGB ve Amerika tarafından desteklendiğimi söyleyenlerin ellerinde en küçük bir belge bulunması gerekmez miydi? Hem bu kadar güçlü istihbarat teşkilatımıza rağmen... Dolayısıyla, bana karşı yapılan bu tür suçlamalar, bazılarının nazarındaki saygımı ve kredimi yok etmek için uydurulmuş birer iftiradan başka bir şey değildir.”

“Dünyaya, eşyaya ve hadiselere kendi pencerelerinden bakanlar, herkesi kendileri gibi görme eğiliminde olduklarından, yersiz endişelere kapıldılar. Kendileri güçlenince, kuvvet kazanınca, despotça gelip devlete musallat olma,

idareye el koyma hevesini taşıyanlar, niyetleri ve yaptıkları asla dünya hesabına, güç veya iktidar hesabına olmayan, hattâ bunlardan olabildiğince kaçan ve sadece Allah'ın rızasını, âhireti düşünen, bunun yolunun da insanlığa hizmetten geçtiğine inanan insanları tehlike gibi görmeğe başladılar. Bunu, devlet için tehlike gibi takdim etseler de, esas kendi planlarının önünde bir tehlike gibi görmeye başladılar. En azından şunu olsun düşünmeliydiler ki, Cebrail ile şeytan, Hz. Mesih ile Neron, Hz. Musa ile Firavun, Hz. Muhammed ile Ebu Cehil, kuvveti aynı şekilde kullanmaz. Biri adalet, merhamet, şefkat, sevgi ve başkalarına hizmet etme yönünde; diğeri ise zulüm, fesat, bölücülük, sömürme ve nefret adına kullanır. Kaldı ki, bizim güçle, kuvvetle bir işimiz yok. Biz, gerçek kuvveti imanda, ibadette, ahlâkta, başkaları için yaşamada ve Allah'a kullukta görüyoruz. Bize başka türlü bakanlar, endişe ve korku ile hayatlarını azaba çeviriyorlar. Çünkü, korkulmayacak şeylerden korkuyorlar ve endişe edilmeyecek şeylerden endişe ediyorlar. Olmadık, olmayacak şeyleri muhtemelmış gibi, olacakmış gibi kabul ediyorlar ve hayatlarını azaba çeviriyorlar.”

“Ben yemin ediyorum; O'nun nâm-ı celîlini î'lâ ederek ve O'nun adını bütün dünyaya anlatarak Allah'ın rızasını kazanma dışında bir gaye ve hedefim yoktur. Hoşgörü derken de, bazı şeyleri hoş görmezken de hep bu gaye ve hedefe bağlı kaldım... Eğer, Allah rızasının dışında, Allah'ın nâm-ı celîlini duyurma haricinde bir sevdam varsa, Rabbim şuracıkta canımı alsın.. siz de buna, ‘Âmin!’ deyin. Yok, onların iddia ettikleri gibi değilse, ben onları Allâmu'l-guyûb olan Hazreti Allah'a havale ediyorum.”

* * *

Hayatını milletin ıslahına adayan Hocaefendi'ye milletin kurumlarını ele geçirme, devleti ele geçirme isnadında bulunanlar da elbette böyle bir amacının olmadığını biliyorlardır. Ancak bu tür bir suçlama, onun öncülük ettiği dünya çapında hizmetlerin önünü kesmek için iyi bir fırsat olarak görüldü. Ancak Cenab-ı Allah, doğruların yardımcısıdır. Hocaefendi, hayatının her kademesinde, bütün sıkıntılarında Cenab-ı Allah'a dayanmayı tercih eder. Bu olayda da O'na dayanır. Nitekim yargılama sonunda Yargıtay beş yıl aynı suçu işlememek

kaydıyla beraatına karar verir. Bu sonuç, Hocaefendi'ye yöneltilen suçlamalar adına bir beraattır. Ama o, tümüyle haklı olduğuna inanmaktadır. Beş yıl gibi bir sınırlama, gizli bir suçlama anlamına gelmektedir. Avukatları aracılığıyla yeniden yargılanmak ister ve davanın sonunda Yargıtay Genel Kurulu, oybirliği ile kendisine yöneltilen suçların tümünden beraatına karar verir. Böylece Hocaefendi bir kere daha suçsuz bulunmuştur. Ne ilginçtir ki Edirne'de göreve başladığı yıllardan itibaren bazı kesimler din adına yapılan hizmetlerden rahatsız olduklarından dolayı, devleti ele geçirme suçlamasını bahane olarak kullanırlar. Ama her seferinde Hocaefendi beraat eder. Bugüne değin devleti ele geçirme gibi bir suçlama ile hiçbir defa suçlu bulunmamıştır. Oysa bu suçlamayı yapan insanlar, benzer suçlardan dolayı uzun yıllar hapislerde yatmışlardır.

Büyük bir komplo olarak hazırlanan kasetleri, Hz. Aişe Validemiz'e iftira atılan ifk hadisesine benzeter Hocaefendi. Ama aynen o olayda olduğu gibi bu olayda da kimse inanmamıştır atılan bu iftiralara:

“O, bir ifk hâdisesiydi. Fakat yazılıp söylenenlere, ileri sürülen iddialara halk inanmadı. O sırada bizzat iftira sahiplerin yaptıkları anketlerde, halkın % 80-85'inin topyekûn yapılan o kampanyaya itibar etmediği ortaya çıktı. Belki sadece, yeni tanıştığımız, diyalog deyip, münasebete geçtiğimiz bazı insanlarda ve bir kısım entelektüel çevrelerde muvakkat bir sarsıntı yaşandı. ‘Şunun-bunun parası hortumlanıyor.’ diyemediler. Herhangi bir zaaftan bahsedemediler. Hattâ, medyaya da yansıdı; bazı raporlarda, ‘karakter zaafı olmayan bir insan’ itirafında bulundular. Türkiye'yi özlemediğimi söyleyemem. Benim ikamet ettiğim ve bazı hatıralarımın olduğu yere destan yazmış insanım. Arkadaşlar bazen hediye getiriyorlar. Hepsini dağıtıyorum; bazen giymeden, bazen de az giydikten sonra dağıtıyorum. Ancak, gelirken giydiğim kazağımı ve pantolonumu, Türkiye'nin kokusu gitmesin diye yıkamadım bile. Onları öyle tutuyorum. Ben buraya, kendi irademle ve isteyerek gelmedim. Sağlığımı düşünen bir dostun, benden habersiz aldığı bir randevu üzerine geldim. Kalmam mukaddermiş, ben de kadere teslim oldum. Önemli olan, samimiyettir, Allah'la irtibatın korunmasıdır. Eğer çektiğim bu hicran ve hasretler, bilerek ya da bilmeyerek yaptığım bazı hatalardan arındırma fonksiyonu görürse, o da benim için bir nimet.”

Hüzünlü Gurbet: Amerika

Ve Ayrılık...

Hocaefendi, 1999 yılında tedavi amacıyla Amerika'ya gider. Başta şeker hastalığı olmak üzere birçok rahatsızlıkla uğraşmaktadır. Doktorları tedavisi için Amerika'da kalmasının daha doğru olacağını söylerler. Bir yandan sağlık sorunları diğer yandan Türkiye'de Hocaefendi'yi bahane ederek olay çıkarmak isteyen insanların varlığı Hocaefendi'yi bu "iradî sürgün"e mahkûm eder. Oysa onun her ânı Türkiye özlemiyle doludur. Öyle ki bir gün kendisini ziyarete gelen bir misafiri, "Üzerinizdeki takım elbise Türkiye'den gelirken giydiğiniz elbise mi?" diye sorunca Hocaefendi, "Evet, geldiğimden beri koruyorum. Hiç yıkatmadım. Tozunu bile aldırmadım. Tozunda kokusunda Türkiye var." cevabını verir. Elbisenin üzerine yapışmış Türkiye'nin tozunu dahi bu kadar seven bir insanın ülkesine hasreti elbette sınırsızdır. Nitekim odasında Türkiye'nin her ilinden giden toprakları muhafaza etmekte, bu topraklarla hasret gidermektedir. Aynen İzmir'de iken bütün dünyasını küçük bir tahta kulübeye sığdırdığı gibi Amerika'daki hayatını da küçücük bir odaya sıkıştırılmıştır. Buna rağmen onun öncülük ettiği hizmet hareketinin ülke adına yaptığı hizmetlerden rahatsız olanlar Amerika'daki hayatı için de türlü iftiralar uydururlar. Bir villada yaşadığı, lüks içinde bir hayat sürdüğü gibi ithamlarla insanları Hocaefendi'den soğutmaya çalışırlar. Oysa kaldığı yer, 1992 yılında Türklerin kurduğu bir vakıf adına 250 bin dolara alınan 150 dönümlük bir arazinin içindeki üç katlı bir evdir. Bu evin küçük bir odasını kirasını vererek kullanmakta, diğerlerinde misafirler ve talebeler bulunmaktadır.

Hocaefendi'nin buradaki ilk iki yılı tam bir yalnızlık içinde geçer. Hocaefendi bu süre içinde evden sadece üç-dört defa çıkar, bu çıkışlarında da hastaneye gider. Hatta yakınındakilerin anlattığına göre 2001 yılında bir ara 6 ay evden

çıkmadığı olmuş ve kendisini ziyarete gelen bir dostunun ısrarı üzerine evinin sadece 200 metre yakınında bulunan bir gölete geldiğinden beri ilk defa o zaman uğramıştır. Hocaefendi, gittiğinden beri geçen bu yaklaşık on beş yıllık süreyi “iradi bir inziva ve hapis hayatı” veya bazı konuşmalarında geçtiği şekliyle “iradi sürgün” olarak tanımlamaktadır. Hatta bir gün yanındakilere, “Eskiden gece yaraları caddelere çıkar ve dolaşırdım. Şimdi ise bundan da mahrumum. Ben şimdi kesret içinde yalnızlığın sarhoşuyum.” diyerek içinde bulunduğu durumu anlatacaktır.

Bu süre zarfında Hocaefendi hep bir inziva hayatı yaşamakta ve Türkiye’ye döneceği günü tabiri caizse iple çekmektedir. Evet, iple çekmektedir ancak bu kadar uzun süredir Türkiye’den uzakta yaşamasına sebep olan şartların henüz tam olarak ortadan kalkmadığını düşünmekte, bu durumu şöyle izah etmektedir Hocaefendi:

“Türkiye’de bir öfke hâli yaşıyor. Öfke dengeyi tahrip eden bir şeydir. Denge olmayınca düzen sağlanamaz. O ona öfke kuser, o da ona öfke kuser.”

Gurbeti bir anlamda isteyerek yaşamakta ve orada kalmaya devam etmektedir çünkü böyle bir ortamda döndüğünde yapılacak bir provokasyonla bir ilkokul talebesinin dahi okula gitmesinde bir sıkıntı yaşaması hâlinde bundan kendisini mesul tutacağını ifade etmektedir.

Diğer bir açıdan baktığımızda ise “Neden Amerika’da yaşıyor ve Türkiye’ye dönmüyor?” sorusunu soranların Hocaefendi’nin Türkiye’de yaşamasından mutlu olacaklarını düşünmek de saflık olur.

Dönüş ile alâkalı misafirleriyle yaptığı bir sohbette şöyle demektedir: “Şartlar ne zaman müsait olursa, o zaman kendime göre dönerim.” Hocaefendi’nin, “kendime göre dönerim” dediği şey ise şu cümlelerinde açıklanıyor olsa gerek: “Nümayiş istemiyorum. Babamın evine giderken bile gece giderdim. Babam, ‘Mart ayında gelen leylekler gibi sabah bakıyoruz evdesin.’ derdi.”

Özet olarak denilebilir ki, artık bir küresel olgu hâline gelen hizmet hareketinin düşüncelerini takip ettiği Hocaefendi’nin, hareket açısından Türkiye’de ya da Amerika’da olmasının çok büyük bir önemi bulunmuyor. Ama okyanus ötesinde bile hakkında bu kadar fırtına koparılan bir insanın hele Türkiye’de olması, her

türlü provokatif eyleme hazır kişilerin iştahını kabartacaktır. İşin esası, bireysel olarak Türkiye'ye gelmeyi çok istediği bilinen Hocaefendi, provokasyon endişesinden ve ülkeye zarar vermemek düşüncesinden dolayı Türkiye'ye gelmeyerek büyük bir fedakârlık sergiliyor. Vatanına dönmek Hocaefendi için cezaların en büyüğüdür ve bu sebeple büyük bir fedakârlık olarak değerlendirilmelidir. Ve hiç kimsenin de fedakârlık yapan bir insana bu fedakârlığı “yapma” deme hakkı olmaması gerekir.

Gurbette Hizmet Günleri ve Ötelerle İrtibat

Peki, Hocaefendi Amerika'da nasıl bir hayat sürmektedir, günleri nasıl geçmektedir? Tek kelime ile söyleyecek olursak kaldığı yerde namaz eksenli bir hayat yaşanmaktadır. Orada hayat, namaz aralarında yaşanmakta, namaz araya sıkıştırılmamaktadır.

Gün teheccüde başlar. Gecenin karanlığında duaya açılan ellerle nurani bir halka oluşturulur. Teheccüdün ardından sabah namazı, tesbihatıyla, duasıyla eda edilir. Namazın ardından misafirlere kahvaltı ikram edilir. Kahvaltudan sonra Hocaefendi, talebelerine ders okutmaya başlar. İmamlık yaptığı ilk günlerden itibaren herkesten farklı metotlar uygulayan Hocaefendi, burada verdiği eğitimde de pek rastlamadığımız bir metot takip eder. Tefsir dersinde bugüne kadar kaleme alınmış önemli tefsir kitaplarını öğrencilerine paylaşır. Her öğrenci farklı bir kitaptan konuyu hazırlanarak gelir ve ders esnasında takdim eder. Mesela bir âyetin tefsiri yapılırken o âyet hakkında bütün müfessirlerin söyledikleri, ders esnasında zikredilir. Böylece ilmin olmazsa olmaz şartlarından olan geçmiş müktesebat (birikim) gündeme getirilir. Ardından Hocaefendi, bütün bu ilmî yorumlara yapacağı ilaveleri zikreder. Böylesi bir metot bugün üniversitelerde dahi uygulanmamaktadır. Oysa bu derslerin her birinde, ondan fazla kitap söz konusu edilmekte, öğrenci bütün bu kitaplardan haberdar olmaktadır.

Orada hayatın namazların arasında sıkıştırıldığını aktarmıştık. Dersten sonra artık namazlar eda edilir ve aralarda hep ibadet ile meşgul olunur. Dünyalık hemen hiçbir mevzu bu atmosfere dâhil edilmez. Eğer sağlığı müsaade ederse

ikinci namazlarından sonra sohbet de yapılır.

Hocaefendi, duaya büyük ehemmiyet verir. Özellikle toplu duanın kabule çok daha yakın olacağını söyler. Bu amaçla kendisi de bizzat iştirak ederek salonda toplanan tüm talebeler ve misafirler o gün için belirlenen duayı topluca okurlar.

İşte böyle ibadetle dolu bir hayat içerisindeki insanın, dünya adına keyif sürdüğünü söylemek herhâlde sadece onu tanımamakla ilgili olmalıdır. Zaten Hocaefendi'nin bu dünya adına bir beklentisi de yoktur.

* * *

Bir gün rüyasında babasını görür. Rüya tabirlerine bakarlar. Rüyada babasını görmek murada erişmek veya bir yitiği varsa, onu bulmak olarak açıklanır. Yanındakiler, bu açıklamayı, Hocaefendi'nin yakın zamanda Türkiye'ye dönmesi için şartların müsait hâle geleceği biçiminde yorumlarlar. Bu yoruma karşılık Hocaefendi'nin bakışı çok farklıdır:

“Benim yitiğimi bulmam çok zor. Çünkü benim yitiğim hepimizin yitirilmiş Cennet'idir. Yitiğimiz ülkemiz, milli değerlerimiz, manevî dinamiklerimiz, dinimizi anlatma heyecanıdır. Yitirdiğimiz yolumuzdur. Diğer yitiklerime gelince, onlara zerre kadar önem vermem. Zaten başka bir şeyim de olmadı ki onları yitirmiş olayım. Kendimi bile yitirsem, Allah şahit ki aklıma gelmez. Yeter ki biz, bir an önce kaybettiğimiz asıl yitiğimizi bulalım.”

Hocaefendi'nin yitiği İslam'ın tüm dünyada kıymeti nispetinde tanınması, bilinmesi, yaşanmasıdır. Milletimizin milletler arasında sözü dinlenir, fikrine müracaat edilir bir millet hâline gelmesidir. Kendi adına bir beklentisi olmadığı gibi kendinden bahsedilmesini de sevmez Hocaefendi. Hele dünyanın dört bir yanında yapılan hizmetlerin kendiyile irtibatlandırılmasından oldukça rahatsız olur. Her şeyi yapanın, edenin Cenab-ı Allah olduğunu vurgular.

Dünyanın farklı şehirlerinde, Hocaefendi'yi ve hizmet hareketini merak ettiklerinden dolayı araştırma merkezi açan birçok üniversite bulunmaktadır. Ayrıca yine birçok şehirde Hocaefendi hakkında sempozyumlar yapılmıştır. Hocaefendi, bütün bu faaliyetlere davet edilir ama hepsine, katılamayacağını nezaketle iletir. Esas itibariyle kendi adına yapılan bu işlerden de rahatsız olur. Bir gün Avustralya'nın Melbourne şehrinde kendisi hakkında araştırmaların

yapılacağı bir kürsü kurulacağı haberi verilir ve kendisi de davet edilir. Hocaefendi, bu davete de katılamayacağını belirttiikten sonra, çevresindekilere şu uyarıyı yapar:

“Bilseniz orada burada adımın anılmasından ne kadar sıkılıyorum. Hakkımdaki teveccühler karşısında Rabbimden ne kadar utanıyorum. Bazen, ‘Allah canımı alsa da bu tür teveccühlerle hiç karşılaşmasam, bu takdirkâr ifadeleri hiç duymasam diyor ve bir an önce ölümü arzuluyorum. Acaba ben bu iltifatların ve medihlerin eri miyim? Ötede bana bunlara layık olup olmadığımın sorulursa ne derim? Kendi adıma açılan bir kürsü hakkında ne söyleyebilirim ki? İnsanların hüsnü zanlarına, samimi gayretlerine ve insanlık hesabına ortaya koydukları hayırlı faaliyetlere saygımın gereği kısa bir teşekkür mektubu gönderebilirim.”

Hocaefendi, bütün dikkatleri Cenab-ı Allah’ın rızasına çevirmek ister. Ona göre Cenab-ı Allah ve Efendimiz (s.a.s.) razı olduktan sonra bütün dünya küsse bir anlamı yoktur. Cenab-ı Allah ve Efendimiz (s.a.s.) memnun olmadıktan sonra bütün dünya takdir etse de yine bir anlamı yoktur. Onun Cenab-ı Allah karşısındaki saygısı, Allah adını andığı her kelimeye yansır. Hocaefendi, kendine düşmanlık eden insanlara dahi hep dua ile mukabelede bulunur. Ancak onun her konuşmasından cümleleri cımbızlayarak, acaba Hocaefendi’yi karalayacak neler bulabiliriz diyenler, Hocaefendi’nin bazı insanlara beddua ettiği ithamında bulunurlar. Öyle ki bir sohbetinde, Türkiye’nin güneydoğusunda milletin huzurunu bozanları Allah’a havale etmesi, “Kürtlere beddua” olarak lanse edilir. Oysa durum bambaşkadır.

Hocaefendi’nin 24 Ekim 2011 tarihli “Terör ve Izdırap” konulu sohbetinin içeriğinde Hocaefendi’nin Kürtlere beddua ettiği, hatta daha da ötesinde ölüm emri/fetvası verdiği şeklinde ithamlarda bulunulur. Öncelikle şunu belirtmek lazım ki Hocaefendi’nin o konuşmasında yaptığı şey beddua değildir; Allah’a havale etmektir. Ayrıca bu asla Kürtlere yönelik değildir. Düşmanlık yapanlara ve üstelik bu düşmanlık yapanlar içinden asla ıslah olmayacak amansız düşmanlara yöneliktir. Hocaefendi’nin konuşmasındaki ifadeleriyle “fısk ü fücra kilitlenmiş, gayz ü nefrete kilitlenmiş, kan dökmeden zevk alan canavarlar” için, üstelik de bunlar arasında sadece hidayete ermesi mümkün

olmayan ve ıslah olmayacak kimseler içindir.

Hocaefendi'yi tanımayanlar onun beddua edebileceğini zannedebilirler ancak Hocaefendi, "Bizim dünyamızda bedduaya yer yoktur!" diyor:

"Biz muhabbet fedaileriyiz; husumete vaktimiz yoktur bizim. Başkaları bin türlü husumet gösterebilirler ve husumetin bin türlüünü bir anda çekebilirler de düşmanca tavrın tekiyle bile olsa mukabelede bulunmayı düşünmeyiz. Gececeğimiz yollara diken atan, önümüze çukurlar kazın insanlardan birini bir yerde kuyuya düşmüş görsek, yine ellerinden tutar, kaldırırız."

"Biz en zor günlerde, en amansız şekilde düşmanlık yapanlar hakkında bile tel'ine, bedduaya, 'Âmin!' demedik, kimseye lânet ve kahriye okumadık. Belki onlar hakkında en acı tercihimiz, onları Allah'a havale etme şeklinde oldu."

"Allah'a havale etmede bir mahzur olmadığını, yapılan beddualara da âmin demememiz gerektiğini, ikisinin birbirinden ayrıldığını ve mümine yaraşan hususun dua etmek olduğunu" söyleyen Hocaefendi, "İşin içinden çıkamadığımız durumlarda, Allah'a havale etmek de bir yol olarak kullanılabilir." diyor.

Evet, kul çaresiz kaldığında Allah'a havale eder. Allah'ım Sen gizli açık her şeye şahitsin, yalan ve iftirayı da hakikati de en iyi bilen Sensin, Sana havale ediyorum, Sen şüphesiz ki herkese layıkını en iyi şekilde verecek olansın dersiniz. O ne güzel mercidir:

"Ne zaman zâlimlere beddua etmek aklıma gelse, hemen Hazreti Nuh'un inkisarını hatırlıyor, ürperiyor ve onları tel'in etmekten uzak duruyorum. En amansız şekilde düşmanlık yapanlar hakkında bile bedduada bulunmuyorum, kimseye lânet ve kahriye okumuyorum; onları Allah'a havale etmekle yetiniyorum. O havaleyi de yine İnsanlığın En Şefkatlisi'ne ittibâen yapıyorum. Nasıl ki, Allah Resûlü, 'Allahümme aleyke bi-Ebî Cehl, Allahümme aleyke bi-Utbe, Allahümme aleyke bi-Şeybe...' deyip din düşmanlarını Allah'a havale etmiş ve bununla, "Allah'ım Sen bilirsin, Sen ne dilersen onu yap!" demek istemiştir; ben de, havale etmeyi bile onlar hakkında önce Allah'tan hidayet temenni etme alternatifine bağlayarak dile getiriyorum. Döktükleri kanı, akıttıkları gözyaşlarını, işkence ettikleri insanları düşününce, 'Hiç olmazsa

mazlumlara bu kadarcık bir vefa!..' mülâhazasıyla kendi üslubumu korumaya çalışarak şöyle diyorum:

‘Allah’ım, eğer kan düşünen, kan konuşan, kan döken, yurt içinde ve yurt dışında kan seylâpları meydana getiren bu zâlimlerin, bu gaddarların ve bu hattarların hidayetlerini murad buyuruyorsan, en yakın zamanda bunların kalblerine hidayetini salıver; gönül kapılarını imana ve İslam’a aç. Şayet onlar Senin nurundan bütün bütün nasipsiz kimselerse, ey bizi insanlığa çağırmaq için kitap indiren Allah’ım, ey bulutları harekete geçirip semanın bağrından rahmet boşaltarak kupkuru çölleri Cennetlere çeviren Allah’ım, ey en güçlü orduları hezimete uğratan Allah’ım, din düşmanlarına bozgun yaşat; atlarını üstlerine getir, onları birbirlerine düşür, birliklerini paramparça eyle ve emellerine ulaştırma; zâlimlere karşı bize nusrette bulun, yardımını üzerimizden eksik eyleme!’

Bazen de, ‘Allah’ım, bize ve bütün Müslümanlara yardımcı ol; hizlanımızı isteyenleri, rezil rüsvâ ve perişan olmamızı arzu edenleri, bu istikamette komplolar düzenleyenleri hüsrana uğrat! İki ellerini bir araya getirme, onları muvaffak eyleme!’ diyorum.. diyorum ama her defasında bu duamı şarta bağıyor; önce onlar hakkında bile hidayet duasında bulunuyorum. Sonra da, ‘Allah’ım, şayet onlar mahrum ve nasipsiz kimselerse, hiç olmazsa bizi onların zulümlerinden muhafaza buyur; üzerlerinde baskını artırdıkça artır; silahlarını başlarında parçala; ellerini ayaklarını birbirine dolaştır; kalemle tecavüz edenlerin kalemlerini kır; Müslümanlara sövüp sayanların dillerini ebkem kıl.. zâlimleri gaye-i hayallerine ulaştırma ve onlara karşı bize yardımcı ol!..' şeklinde niyazımı seslendiriyorum.”

“Evet, temel düşünce yapımız ve karakterimiz itibarıyla, bizim dünyamızda tel’in ve beddua yer yoktur, ama bu kadar da olsa onları Allah’a havale etmemiz de dine olan saygımızın gereği kabul edilmelidir.”

Hocaefendi, yukarıda aktardığımız ifadeleri gibi daha onlarca beyanıyla “hiç kimseye beddua etmediğini, hatta beddua âmin bile demediğini, kendisine her türlü zulmü yapanlara bile beddua etmediğini, en zor durumda dahi sadece Allah’a havale etmekle iktifa ettiğini” söylüyor.

“Herkes kendi karakterinin gereğini sergiler; bazıları kendi karakterlerinin gereği olarak ona buna saldırırken ve önlerine geleni ısırmaya çalışırken, bize de kendi karakterimize saygılı olmak ve nezih üslubumuzu korumak düşer. Üslubumuz bizim namusumuzdur, manevî şahsiyetimizdir, aynamızdır. Biz şimdiye kadar hep sevgi türküleri söyledik; sevgi deyip güldük, sevgi deyip ağladık, hep muhabbet çiçekleri dermeye çalıştık; sadece nefretten nefret ettik, kimseye karşı düşmanlık beslemedik ve hele asla kan dökmeye yeltenmedik; sokaklara dökülüp anarşi çıkarmayı vatana millete ihanet saydık, hep emniyet ve güvenin yanında yer aldık. İnşallah bundan sonra da bu üslubumuzu koruyacak ve herkese gönlümüzü açık tutacağız.” diyen Hocaefendi, “O zulümlere maruz kalmakla üslubumuzu korumak arasında tercih yapmak zorunda kaldığımız zaman bile biz üslubumuzu tercih etmeliyiz.” diyerek üslubu muhafazaya verdiği önemi ifade ediyor.

Karakterini ve üslubunu namusu sayan ve hassasiyetle muhafaza eden Hocaefendi, kendisi beddua etmediği gibi “hizmet”e gönül veren gönüllülere de beddua etmemeyi, bedduaya âmin bile dememeyi tavsiye etmektedir; hatta tavsiyenin de ötesinde bunu dinin gereği olarak ifade etmektedir.

İşte böylesine engin bir şefkat ve merhametle şakilere bile hidayet ve ıslah dileyen geniş bir vicdanın konuşmasının öncesini ve sonrasını keserek sadece asla ıslah olmayacak şakileri Allah’a havale ediş cümlelerini alıp, üstelik de “Kürtlere yönelik beddua” diye kasıtlı olarak çarpıtarak iftira atanlarda vicdandan ve insaftan zerre eser olabilir mi!

“Küfrü hoş görmedim ben; dalâleti hoş görmedim. Ama hiçbir zaman, bir kâfire ya da fırak-ı dâlleye mensup herhangi bir ferde karşı da tavır almadım. Ben kötü sıfata karşı tavır aldım. İnsanlara kızmadım; kötülöklere, kötü sıfatlara kızdım.” diyen Hocaefendi’nin topyekûn bir gruba, bir millete, bir ırka karşı kızacağını, tavır alacağını, olumsuz şeyler düşüneceğini zanneden varsa Hocaefendi’yi de, onun duygu ve düşünce dünyasını da, karakterini de üslubunu da tanımıyor ve bilmiyor demektir.

Öldürme emri verme meselesi ise hayatını yaşatma idealine adanmış bir insan için yapılabilecek en büyük iftiralardan olsa gerek. Bir insan Allah diyecekse

başımı ayaklarının altına sererim diyen Hocaefendi, bir yaşatma dini olan İslam'ın insan öldürmeye asla izin vermediğine sık sık vurgu yapar:

“İnsan öldürmek, insan öldürerek bir yere varmak meselesi, bu hiçbir peygamberin defterinde yoktur, hiçbir hak dostunun defterinde yoktur. Ne Hz. Âdem, ne Hz. Nuh, ne Hz. Hud, ne Hz. Salih, ne Efendiler Efendisi Efendimiz, O'na gelinceye kadar hiçbiri insanları öldürmek suretiyle bir hedefe ulaşmayı düşünmemiştir. Size tuhaf gelir, İslam orduları vardır, şu vardır bu vardır. Efendimiz on üç sene Mekke-i Mükerrema'de presleniyor gibi bir baskı altında yaşamış, fakat bir karıncaya bile ayağını basmamıştır, o mütemerrid, o mütegalip, o mütehakkim insanlara karşı her zaman insanca davranmış. Bedir'e bakacak olursanız bir müdafaa savaşıdır, Uhud bir müdafaa savaşıdır, Hendek bir müdafaa savaşıdır. Bir de bu mesele, esas bu ruhun o insanlara anlatılması, dağa gitmenin önünü kesme mevzuu bu. Canavarlıkla, vahşetle, kan dökerek insanlık adına hiçbir şey yapılmıyor. Bunu kim yaparsa yapsın buna vahşet denir, denaat denir, cinayet denir, zulüm denir.”

* * *

Ülkenin ve dünyanın meselelerinden dolayı ızdırap içinde geçirdiği günlerinde o, insanları hep Allah'ın rızasını hedeflemeye çağırır. Bu bahiste sık sık üzerinde durduğu konulardan biri namazdır. Amerika'da sohbetinde bulunan bir talebesinin şu hatırası, hem orada sohbetlerin nasıl yapıldığını, yaşanan atmosferi bize gösterir hem de Hocaefendi'nin namazdan ne anladığını anlatır:

“Şahsi dairede tanışıklık (sahibi olan) veya yazı ve konuşmaları ile yakından takip edenler bilir; Hocaefendi'nin değişmez gündem maddelerinden biri insanın Rabbisi ile olan irtibatı ve bu irtibattaki seviyesidir.

Hocaefendi'nin bir başka vesile ile dile getirdiği yaklaşımları içinde, çocuklarımız 'Kültür Müslümanı' tanımlamasına hak verdirecek ölçüde ibadetlerimizi ihtifale çevirmiş durumdayız. Belki de ibadeti gerçek mânâ ve muhtevasıyla hiç görmüş, duymuş, yaşamış değiliz.

Sözü uzatmaya gerek yok, Kur'ân, 'Namaz, fuhşiyattan ve münkerattan insanları alıkoyar.' diyerek gerçek namazın haricî âlemdeki tezahürünü nazara veriyor. Hâlbuki bugün fuhşiyat ve münkeratı irtikâp eden yüzlerce, binlerce

namaz kılan Müslüman var. Hâşâ ve kella Allah hilaf-ı vaki beyanda bulunmayacağına ve kılınan namazlar da bazı Müslümanları fuhşiyat ve münkerattan alıkoymadığına göre demek ki o kılınan namazlar hakiki manada namaz değil. Olsaydı fuhşiyat ve münkeratın esamesi bile okunmazdı şahsi ve içtimai hayatımızda.

İşte yine bu çerçevede muhabbetin yapıldığı bir ortamdaydık. Latife sayılabilecek bir tespitle söze başladı: ‘Şimdi bir şey diyeceğim; bunu zahiri mânâsıyla alsalar herhâlde manşetlere taşırılar ve derler ki: Fethullah Hoca namaz kılmayın dedi. Evet öyle diyorum, namaz kılmamalı ama namazı ikame etmeli.’ Sonra devam etti: ‘Kur’ân bir tek yerde bile ‘sallu’s salâte’ veya ‘yusallûne’s salâte’ yani ‘namaz kılın, namazlarını kılarlar’ demiyor. Aksine her yerde; ‘akimu’s salate, yukîmûne’s salâte, ve izâ kâmû ile’s salâti, ve izâ kadaytumu’s salâte’ yani, ‘namazı ikame edin, namazlarını ikame ederler, namazı ikame için kalktıklarında, namazı ikameden sonra’ buyuruyor. Unutmayın namaz, imanın dışı vurumudur.’

Ne zaman namaz ile alakalı mevzu açılrsa, Hocaefendi’nin tarif ettiği veçhesiyle namazı ikame etmeye muvaffak olamayanlar, mahcubiyetlerinden yüzlerini yere çevirir, derin düşünceye dalar ve ihtimal namaz vesilesi ile gerçekleştirdikleri Rabbe yönelişlerini muhasebe ve murakabe etmeye başlarlar. Hakiki namaza ve hakikat-i namaza erişme özlemini içten içe duyarlar.

Ben çevreme bakmadım ama belki de herkes öyle yaptı ya da o derinlerden derin, incelerden ince hissiyatı ile hazirûnun kalb ve gönüllerinde bir ümitsizlik hissetti ki Hocaefendi hemen sözün yönünü değıştirdi ve ‘ama’ dedi, ilavede bulundu: ‘Rabbe yöneliş ve yönelişteki meratibi hafife almamalı. Mızraklı İlmihal seviyesindeki bilgilerle dahi olsa Rabbine yönelen herkesi takdirle karşılamalı. Çünkü her insan kendisine telkin edildiğı ölçüde namazını kılarrsa, bu onun mağfiretine vesile olabilir.’

Bu sözler salonda yüzünü yere eğip muhasebe ve murakabesini yapanları kısmen de olsa rahatlatmıştır diye düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Çünkü Hocaefendi hemen akabindeki sözleriyle çıtayı yine yükseltti. Bir ‘ama’ daha diyerek sanki istisnadan bir başka istisnaya geçti:

‘Ama asıl mesele orada kalmama, bir adım, iki adım ileri gitmedir. Evet, Mızraklı İlmihal’de anlatıldığı gibi namazda ilk mertebe, namazın içinden ve dışından denilen şartları yerine getirerek namazın ikame edilmesidir. Allah’ın evvel emirde istediği budur. Fakat onun bir adım sonrası, bir öte mertebesi, namazda namaz erkânının ifade ettiği manaları düşünme ve namazı bu mülahazalar üzerine ikame etmektir. İsterseniz buna namazda fani olma diyebilirsiniz. Bir sonraki mertebe Hz. Ebû Bekirlerin, Hz. Ömerlerin namazı. Onları anlamakta zorlanırsınız biz.’

Kısa bir sessizlik oldu salonda. ‘Zorlanırsınız biz’ son duyduğumuz kelimelerdi. Başımı kaldırıp baktığımda Hocaefendi’nin çoğu zaman olduğu gibi his deryalarına kendini salmış, hıçkırıklarını tutmaya çalıştığına şahit oldum. Bir dakikaya yakın devam eden bu manzara salonda bulunan bazılarının da kendini salmasına vesile olmuştu.

Sonra Hocaefendi şu cümlelerle devam etti: ‘Ve nihayet peygamberlerin namaz ufku.’ Noktayı koydu Hocaefendi dedim; dedim ama son cümlesi koymadığını gösteriyordu. Sözün başlangıcına döndü ve ‘Bu istikamette mertebeler kat ettikten sonra, bir önceki mertebedekileri ya da hâlâ mebdede kalanları hafife almamalıdır.’ Mebde dediği, verdiği örnek içinde Mızraklı İlmihal seviyesinde namazı ikame edenler.

Sonra ne mi oldu? Hocaefendi muhataplarının hem gönlüne hem de aklına hitap ettiği bu muhabbette ibreyi akla doğru çevirdi ve tatlı-sert bir ses tonu ile: ‘Rica ederim! Döşekte döşegin, sofrada yemeğin hakkını verenler neden namazda namazın hakkını vermezler? Yarın âhirette insana demezler mi, bu senin namazın. Amenna. Ama bu namazın huşû ve hudûu nerede?’

Bu sözler muhasebe ve murakabede ayrı bir kapı açmıştı hepimiz için. Belki çokları hayalen âhirete intikal etmiş, böyle bir soru ile karşılaştığında ne cevap vereceğini düşünüyordu ki Hocaefendi sözlerini tamamlamaya durdu: ‘Evet! İnsan müntehasa, zilliyet planında dahi olsa sahabenin namazına, peygamberlerin namazına talip olmalı. Çıtayı adım be adım yükseltmeli. Muhabbetullah demeli başlamalı, zevk-i ruhani demeli devam etmeli ve meta’l lika/vuslat ne zaman, diyecek noktaya kadar gelmeli. O’na kavuşmak için

ocaklar gibi cayır cayır yanmalı; yanmalı ama ‘Gel!’ emri gelinceye kadar da burada sabırla beklemeli. Aslında müminin dilemmasıdır bu.’

Baktım, Hocaefendi tekrar gözyaşlarını silmeye durmuştu. Bir taraftan Allah’a kavuşma isteği, diğer taraftan kavuşma anını belirleme yetkisinin kendisinde olmayışydı onu ağlatan. Tevile, tefsire gerek yoktu bunu anlamak için. Tam manasıyla neler düşündü, neler düşünüyordu bilemiyorum ama tahmin etmek de alabildiğine kolay.

Son söz Hocaefendi’nin: ‘Hâsılı, namazı hayatının en zevkli ameli olarak eda etmeli. Ardından nerede benim namazım, nerede hakiki namaz demeli ve şunu unutmamalı, erkânına riayet edilerek kılınan bütün namazların hepsi nezd-i ulûhiyette makbuldür.’”

Bir Karakter Heykelinin Anatomisi

Tüm bunları ifade ettikten sonra, Hocaefendi’nin karakterinin temel çizgilerine bakacak olursak; Ali Ünal Bey’in, Hocaefendi’nin portresi üzerine kaleme aldığı çok yönlü çalışmasında onun kişiliğiyle ilgili yaptığı şu tespitler dikkate şayandır:

“Hocaefendi, yaratılıştan enerjik, çok hareketli, izzet sahibi, cesur ve gözü pek, nizam ve intizam taraftarı, fevkalâde hassas, ayrıca çok ciddî bir tarih şuuruna sahip ve hamasî hislerle dopdolu birisidir. Bunun yanı sıra o, ailevî karakteri içinde yakınlarına oldukça bağlı, son derece hassas, her varlığa karşı sevgi dolu ve ‘sonbaharda bir yaprağın dalından kopup düştüğünü görsem, kolum kopmuş kadar acı duyarım’ diyecek, bir çukura kaçmış karıncayı çıkarmak için yarım saat uğraşacak, namaz esnasında İlâhî huzurla tam konsantre olduğu esnada bile bir çocuğun ağlamasını işitse, içine bayılma gelecek derecede şefkatli ve merhametlidir de. Bu şefkat, merhamet, yakınlarına bağlılığı ve sevgiyle dopdolu oluşuyla, doğumuyla birlikte tadıp tanıdığı mahrumiyetler, zarif ve hassas babasının maruz kaldığı dost cefaları ve göçler, nihayet çocuk ruhunu en derininden yaralayan bir kardeşinin, ayrıca dedesinin ve babaannesinin aynı anda vefatları birleşince, çocukluğundan itibaren bütün benliğinde, daha sonra İslâm’ın aldığı yaralar ve insanlığın dertleriyle büyüdükçe büyüyen çok derin

ızdıraplar mayalamıştır. Bu tür farklı tesirler dengelenmediği takdirde, çok kez insanlarda şahsiyet kırılmalarına yol açsa da, Allah Hocaefendi'yi, karakterindeki bütün bu yanları ve yetişmesindeki tesirleri bir denge hâlinde bütünleştirmeye muvaffak kılmıştır.

Hocaefendi'nin en önemli bir diğer özelliği tevazuudur. Hem yapısının, hem de aldığı terbiyenin bir neticesi olarak düşünebileceğimiz bu tevazu, onun şahsiyetinin en bariz vasıflarındandır. Liderlik, önde olmak gibi dünyevî sevdalardan fersah fersah uzak bu 'derviş profili', Hocaefendi'de kendini unutmaya veya çok kullandığı tabirle, 'sıfırlama' şeklinde ortaya çıkar.

Hocaefendi, 'Bu dünyayı yıkıp, yerine Cennet gibi bir dünya getirip kursanız, çekilip bir ağacın dibinde oturacak ve 'bunları yapan ben değilim' düşüncesi içinde, insanlık adına yapıp ettiklerinizi bir kenara koyarak, 'bütün bunlar, Allah'ın yardımı ve güzel insanların himmeti ile olan şeyler' diye düşüneceksiniz.' ikazında bulunur. 'Kendimi hiçbir zaman itibarın hiçbir şekline lâyık görmedim. Samimi olarak insanlığa hizmet etmekten başka bir düşüncem de olmadı.' diyen Hocaefendi, elini öpmek isteyenlere izin vermez.

Sıradan insan olmak, öyle kalmak, onu en çok memnun edecek hususlardandır. Bu bakımdan, zaman zaman, 'Estetik ameliyatla yüzün ve şeklin değiştirilmesine dinimiz müsaade etse, tanınmamak için bunu yaparım.' der.

'Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden a'lâ' ve 'herkes yahşî men yaman; herkes buğday men saman' anlayış ve tavrını tabiatı hâline getirmiş bulunan Hocaefendi, yapılmasında teşvikte bulunduğu hizmetlerin kendisine mal edilmesini, 'Yaradan'a karşı büyük bir saygısızlık, o hizmetlerde emeği geçmiş insanlara haksızlık, vazifeye karşı da ihanet' olarak görür. Başkalarına yaptığı iyilikleri bir iyilik olarak görmediği gibi, hem bu iyilikleri, hem de başkalarından gördüğü kötülükleri, eza ve cefayı, bir bilgisayarın hafızasından bir dosyanın silinmesi gibi hafızasından iradî olarak siler. Yanında kimsenin hakkında söz söylenmesini istemez ve 'Bilhassa ehl-i iman hakkında âhirete içimde hiçbir menfî duygu olmadan gitmek istiyorum.' diye, sık sık ikazda bulunur. Dünyevî makamlar yerine Allah'ın hoşnutluğunun gözetilmesi gerektiğini vurgular ve özellikle din ve ülke hizmetlerinin maddî-manevî hiçbir çıkar duygusuna âlet

edilmemesi gerektiği üzerinde durur. ‘Bu hizmetler karşısında Cennet ve velîlik bile beklenmemeli; benim yanıma, başka düşünce ile hattâ Abdülkadir Geylanî olabilir miyim düşüncesiyle bile gelen, gelmesin.’ der. Etrafındaki insanlarda az bir dünyevî makam, şan, şöhret arzusu görse, hissetse, çok derinden yaralanır, ciddi olarak gönül koyar.

Malûmat satma, kendini peyleme gibi duygulardan nefret ettiği gibi, kendisi de, sorunun aydınlığa kavuşması kadar, irşadı esas ve dolayısıyla muhatabı dikkate alır. Yani, gerek soruyu soran, gerekse dinleyici konumunda bulunan diğer insanlar, sorunun aydınlatılmış olması kadar, cevaptan istifade etmeli ve onunla bir meselelerini çözmüş olmalı, ayrıca bu cevap, onların kalp hayatında bir tesir icra etmelidir. Bu bakımdan, cevap bazen, sorulan sorunun tam karşılığı olarak değil de, soruyu soranın ve diğer muhatapların en çok istifade edeceği şekilde gelebilir. Bunun yanı sıra, çok defa bir sorudan hareketle muhataplara söylemek istediği bazı şeyleri söyler; bunlar, o soruyla doğrudan alâkalı olmayabilir; fakat cevapla bir mesaj verilmekte, bir hatırlatma yapılmakta, bir uyarıda bulunulmakta veya bir başka mesele çözülmektedir.

Hocaefendi, insanlarda gördüğü hataları hatırlatmak ve düzeltmek için daha çok ortaya konuşur ve bundan herkesin nasibini almasını arzular. Kişilerin hatalarını yüzlerine vurmaz. Fakat hatasının yüzüne söylenmesinden memnun olacak, en azından rahatsız olmayacak insanlara, bunları usulünce söyleyebilir. Çok defa da, bu tür insanları, kendi ifadesiyle, ‘yazı tahtası’ gibi kullanır; yani, sanki hatayı onlar yapmış gibi onları ikaz eder, fakat muhatabı başkadır. O muhatabın da, bu şekilde dersini almasını bekler.

Fıkralar da anlatır; zaman zaman lâtife yaptığı da olur. Fakat kimse ile lâubali olmaz. Çok eskiden tanıştığı ve hemen hemen kendisiyle aynı yaşta bulunan Erdoğan Tüzün Bey, Gülen 30 küsur yıl önce İzmir’de Kestanepazarı Kur’ân Kursu’nda daracık tahta bir kulübede hayatını geçirirken 6 ay kadar yanında kaldığını, bu daracık kulübede yatağını ona verirken, kendisinin kapı önünde yattığını ve bu 6 aylık süre içinde, ikisi de genç birer insan oldukları hâlde, kendisiyle bir defa bile lâubali olmadığını hayret ve hayranlıkla anlatır.

Hocaefendi, iyi niyet ve samimiyetle söylenmiş her sözü dinler; bir söz veya

hareketten hoşlandığında ya dudaklarında, ya da yüzünde bir tebessüm belirir; duruma göre bazen de bir iltifatla mukabelede bulunur. Hoşlanmadığı söz karşısında, eğer bu sözde bilhassa yapmacıklık, riya ve kendini gösterme arzusu, ifade edilen fikir veya teklifte garaz varsa, bu defa yüzünde sanki bulutlanma olur.

Hocaefendi, gerek arkadaşlarına, gerekse kullandığı eşyaya, kısa süreli bile olsa kaldığı yere, kısaca kendisiyle teması olan her şeye karşı vefalıdır. ‘Bir zaman bir yolculuk esnasında bir ağacın altında bir mola vermiş olsak, mola verdiğimiz aynı arkadaşlarla birlikte oradan yıllar sonra bile geçsek ve bu arkadaşlar, ‘Burada bir zaman mola vermiştik.’ diye hatırlamasalar gönül korum.’ der.

‘Cömertlik öyle bir haslettir ki, insan fasık dahi olsa, onun vesilesiyle Cennet’e girebilir. Cennet’e girmek için, Cennet yolunda olmak gerekir. İnsanı ona götürecek yollardan biri de cömertliktir.’ diyen Hocaefendi’nin, denebilir ki bir, en fazla iki takımdan fazla elbisesi olmaz. Fazla elbise, gömlek, çorap, kazak, pardösü gibi giyeceklerini hemen hediye eder. Bunun dışında, bir insanda beğendiği bir hâl, Allah yolunda hizmet adına ihlâs ve samimiyet temelinde bir başarı, duygu ve düşüncede bir iç açıcılık görse, o zaman da bunu farklı hediyelerle ödüllendirir. Gözleyebildiğimiz kadarıyla, verdiği her bir hediye ayrı bir mânâsı vardır. Hocaefendi, hediye verdiği gibi hediye de kabul eder; verilen hediyeleri ise çok defa karşılıksız bırakmaz. Bunun gibi, kendisine gelen çok sayıdaki mektupları da cevapsız bırakmamaya çalışır.

Hocaefendi, çok okuyan bir insandır. Çocukluğunda Siyer, yani Peygamber Efendimiz’in hayatı ve Sahâbe menkıbeleriyle başlayan okuma hayatı, sonraki yıllarda ilmî, fikrî, felsefî kitaplarla devam etmiş, bu arada Doğu klasiklerinin yanı sıra, askerde bir komutanının tavsiyesi üzerine, hemen hemen önemli bütün Batı klasiklerini de okumuştur. O, Mevlâna, Sâdî, Hâfız, Molla Câmî, Firdevsî, Enverî gibi Doğu klasiklerinin üstadlarını nasıl okumuş ve tanıyorsa, Shakespeare’i, Balzac’ı, Voltaire’i, Rousseau’yu, Kant’ı, Zola’yı, Goethe’yi, Camus’yu, Sartre’ı da öyle tanır. Bunlardan başka, Bernard Russel’i, Pushkin’i, Tolstoy’u ve daha başkalarını da bilir. Yine, sohbet ve yazılarında zaman zaman

Bacon'ın 'Mantık'ından Russel'in 'Nazarî Mantık'ına, Pascal'dan Hegel'in 'Diyalektik'ine, Dante'nin 'İlahî Komedyası'ndan Picasso'daki 'obje-suje ilişkisi'ne kadar çok değişik referanslara atıflarda bulunur. Türk edebiyatından ise, Fuzuli, Baki, Nef'î, Şeyh Galip, Leyla Hanım gibi klasik edebiyatımızın devlerinin yanı sıra, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Mehmet Akif Ersoy, Sezai Karakoç başta olmak üzere, Namık Kemal, Şinasi, Tevfik Fikret gibi bilhassa önde gelen şair ve yazarları iyi tanır. Fakat Hocaefendi'nin ana yoğunlaşma sahası İslâmî ilimler olduğundan, daha çok Kur'ân'ın anlamı, tefsiri, belâğatı, nükteleri, hadis-i şerifler ve yorumları, Allah marifeti, kalp hâlleri ve İslâmî yaşantı üzerinde durur ve bu sahalarda sohbeti tercih eder. Bununla birlikte, başta edebiyat olmak üzere, musiki gibi güzel sanatlardan da hoşlandığı için, bu sahalarda da sohbeti sever.

Hocaefendi, başka işleri mani olmadığı sürece, hemen her gün değişik ilim dallarında insanlarla mütalâada bulunur, çalışır, okur. Bir Ramazan ayında, bazı arkadaşlarıyla gece yatmayarak, İslâm hadis külliyyatının en geniş olan ve 50.000'den fazla hadis ihtiva eden Müttaki'l-Hindî'nin 16 ciltlik Kenzü'l-Ummâl'ini baştan sona mütalâa etmişlerdir. Bunun gibi, aynı yoğunlukta olmasa da, İslâm fıkıh, tefsir, tasavvuf ve belâğat külliyyatının bazı önemli eserlerini de, bazılarını birkaç defa olmak üzere okumuş ve müzakere etmişlerdir.

Hocaefendi, zevk-i selim sahibi bir insan olarak, temiz, düzgün ve güzel giyinir. Hemen her giydiğinin kendisine son derece yakıştığı görülür. Talebelik yıllarında iken de ütüsüz pantolon giymediğini, ütü bulamadığı zaman, akşam yatarken pantolonunu yatağının altına koyduğunu anlatır. Hatta bir arkadaşının böyle davranmayı takvalı olmakla bağdaştıramaması karşısında, bunun sebebini hâlâ anlayamadığını söyler. Temiz ve düzgün giyindiği gibi, yüzünde hiçbir zaman dikkat çekici uzunlukta sakal bulunmaz; tıraşına önem verir. Bilhassa yürüyüşü kendine hastır. Dik yürür; adımlarını geniş ve uzun atar; kollarını tam aşağıda, fakat sağlam tutar ve fazla sallamaz. Hareketli, heyecanlı yapısı ve bilhassa her türlü problemi hemen çözüme gösterdiği hassasiyetten dolayı, kalp rahatsızlığının şimdiki seviyede olmadığı birkaç yıl öncesine kadar bazen merdivenleri ikişer-üçer çıktığı olurdu. Sağlığının elverdiği günlerde, merdivenleri birer birer çıkmaya tahammülü olmadığını söyler.

Hocaefendi, az yer; fakat şeker rahatsızlığından dolayı ara öğün alma mecburiyeti hisseder; fakat bu öğünde de yediği son derece azdır. Hocaefendi, kendisinin de söylediği ve tanıyanlarının da ifade ettiği üzere, gençlik günlerinden beri çok fazla ilaç kullanmaktadır. Gençliğinde, el, yüz ve ayakları dâhil, bütün vücudunda yara tipi rahatsızlıklar meydana gelmiş, çok acı veren bu rahatsızlıkları Hocaefendi, 15 yıla yakın bir süre çekmiştir. Askerde iken siroza dönüşen ciddî bir sarılık geçirmiş, sindirim rahatsızlıkları, hayatının hiçbir döneminde eksik olmamıştır. Yine sağ bacağının tahammül edilmez derecede ağrılar yaptığı bir dönem bu rahatsızlığından bir sohbet esnasında şöyle bahsetmişti: “Ayağa kalkamıyor, hatta oturamıyordum. Abdest alırken arkadaşlar yardım ediyorlardı. Ortopedist bir doktor getirdiler. Çok sert ve mizacı ters bir adamdı. Muayene esnasında da sert davrandı ve canımı çok acıttı. Ameliyat gerektiğini söyledi. Fakat sertliği ve haşinliği çok canımı sıkıyordu. ‘Allah, beni sana muhtaç etmeyecek ve bu hastalığıma şifa verecek.’ dedim. Doktor da kızdı gitti.”

Hocaefendi’nin bir diğer tipik ve kronik rahatsızlığı, çok fazla terlemesidir. Dört rekâtlık bir namaz, yatağını düzeltme, hafif bir hareket, onun ter içinde kalmasına yeter. Bilhassa çok ağır geçen grip rahatsızlıklarında, çok fazla ter atar. Bir gecede –ki, onun belki ancak yarım saatinde uyuyabildiği uyku süresi ancak iki saat kadardır– defalarca atlet değiştirdiği olur. Yine çok tipik bir vaka olarak, vücudunun üst yanı böylesine terlerken, alt tarafı da alabildiğine üşür. Ayaklarına, cereyanla ısıtılan çoraplardan giydiği, üzerine battaniye sardığı ve bu şekilde yatağa girdiği hâlde, bir türlü ısınmadığını söyler.

Hocaefendi, çoğu geceler hemen hemen hiç uyuyamaz. Bilhassa bu yalnızlık anlarında, gönül verdiği ve varlığını adadığı gayesi yolunda karşısına çıkan problemler, ülkesinin ve insanlığın dertleri başka insanlardan kendisine ulaştırılan hususi meseleler, bazılarında görüp hissettiği ama onlardan beklemediği ve İslâm’a, Allah’la münasebete yakıştıramadığı söz, tavır ve davranışlar, onu gecelerde daha çok rahatsız eder. Bir de, yukarıda ifade edildiği gibi, sürekli terlemesine yol açan hastalıkları, onu bilhassa geceleri hiç yalnız ve rahat bırakmaz.

Bütün bunlara rağmen, sabrı ve tahammülü hayret verici derecededir. Sabah namazından sonra bazen istirahatata çekilse de, bazen kitap okur, konu müzakere eder ve bu şekilde öğleye kadar istirahat etmediği olur.”

* * *

Hocaefendi, bugün hâlâ Amerika’da “hüzünlü gurbeti” yaşamaya devam etmektedir. Çok sevdiği ülkesine, sırf burada bir kargaşa çıkmasın diye hasretle bakmakta, kavuşacağı günü beklemektedir. Onun vatan hasreti sonsuzdur. İnsanlardan istediği hiçbir şey yoktur. Tek arzusu vardır: Vefat edince anneciğinin ayakucuna defnedilmesi. Hayattayken sığındığı en güvenli liman olan annesinin ayakucuna...

Hocaefendinin Hayat Kronolojisi

1938 - Erzurum'un Pasinler (Hasankale) İlçesine bağlı Korucuk köyünde dünyaya geldi. Ama nüfusa, dönemin şartlarından dolayı, 1942 yılında kaydettirildi. Edirne'de memuriyete giriş için kimlikteki yaşını büyütmesi gerekti. Bunun üzerine doğum tarihi yeni nüfus kâğıdında 27 Nisan 1941 olarak yer aldı. Aslında 1938 doğumlu olmasına rağmen bugün de 1941 doğumlu olarak görünmektedir.

1945 - İlk öğretmeni olan annesi Refia Hanım'dan Kur'ân-ı Kerim'i öğrenmeye başladı. Kısa sürede Kur'ân-ı Kerim'i hatmetmeyi başardı.

1946 - İlkokula başladı.

1949 - Babası, Alvar köyünde imam olunca ilkokulu yarıda bırakmak zorunda kaldı. Öğrenimini daha sonra dışarıdan tamamladı.

1951 - Hafızlığını tamamladı. Bunun yanı sıra babasından Arapça, Hasankale'de bulunan Hacı Sıtkı Efendi'den tecvid dersleri aldı.

1954 - 10 Ocak 1954 tarihinde büyükannesi ve dedesi aynı gün içinde birer saat arayla vefat etti.

1955 - İlk vaazını verdi. Alvar ve Korucuk köylerinde genç yaşına rağmen kürsüye çıktı. Üslubu ve anlattığı meseleler büyük alaka uyandırdı.

1956 - 12.03.1956 tarihinde, Alvar İmamı olarak da bilinen Alvarlı Hâce Muhammed Lütfi Efendi (Efe Hazretleri) vefat etti. Yaşayışıyla üzerinde büyük tesir bırakan bu insanın vefatı onu çok üzdü.

1957 - Üstad Bediüzzaman Hazretleri, talebelerinden Muzaffer Arslan'ı Erzurum'a göndermişti. Hocaefendi, bu insan ve yakınında bulunanların sadeliğinden ve samimiyetinden çok etkilendi. Böylece Risale-i Nurlarla tanışmış oldu.

1959 - Erzurum'dan ayrılarak Edirne'ye gitti. 6 Ağustos 1959'da resmi olarak Edirne Üçşerefeli Camii'nin ikinci imamlığına atandı. İki buçuk sene bu caminin penceresinde kaldı.

1961 - Askere gitti. Acemilik dönemini Ankara Mamak'ta tamamladı.

1962 - Askerliğinin usta birliğini İskenderun'da tamamladı. Ancak askerlik görevi sırasında hastalandı. Bir müddet Erzurum'a hava değişimi için geldi.

1963 - Mart ayında askerlikten terhis oldu. Askerlikten sonra bir süre Erzurum'da ailesinin yanında bulundu. Mevlana ile ilgili konferans verdi. Komünizmle Mücadele Derneği'nin kuruluşunda yer aldı.

1964 - Askerliğin ardından yaklaşık bir sene Erzurum'da durduktan sonra tekrar Edirne'ye döndü. 4 Temmuz 1964 tarihinde Dar'ül-Hadis Camii'nde Kur'an kursu hocası ve fahri imam olarak göreve başladı.

1965 - 31 Temmuz 1965 tarihinde Edirne'den Kırklareli'ne tayinini istedi. Yaklaşık bir yıl Kırklareli merkez vaizi olarak görev yaptı.

1966 - 11 Mart 1966 tarihinde İzmir merkez vaizliğine tayin edildi. Vaizlik görevinin yanı sıra Kestanepazarı Derneği Kur'an Kursu'nda gönüllü öğreticilik ve belletmenlik yapmaya başladı.

1968 - Hasretini her an duyduğu Efendisi'ne (s.a.s.) gitmesi için davet gerçekleşti. 1968 yılının Şubat ayında Diyanet İşleri Başkanlığı, o yıl Hacca görevli gönderilecek isimlerden biri olarak Hocaefendi'yi belirledi.

1969 - İzmir'de kahve sohbetlerine başladı. Ege bölgesinde çeşitli illerde vaazlar verdi.

1971 - 12 Mart muhtırasından önce Kestanepazarı Kur'an Kursu'ndaki görevinden ayrıldı. 12 Mart muhtırasından kısa bir süre sonra, 03 Mayıs 1971 tarihinde tevkif edildi. Yaklaşık yedi ay tutuklu kaldıktan sonra 09 Kasım 1971 tarihinde tahliye oldu.

1972 - Tahliye olduktan sonra görevine dönmek istedi ama askeri yönetim izin vermedi. Kısa bir süre Erzurum'a gitti. Ardından tekrar İzmir'e döndü. Salepçioğlu ve Alsancak Camilerinde vaazlar verdi. 23 Şubat 1972 tarihinde ise Edremit merkez vaizliğine tayin edildi. Yaklaşık iki yıl burada görev yaptı.

1974 - 29 Haziran 1974 tarihinde Manisa Merkez vaizliğine tayin edildi. Aynı yıl babası Ramiz Efendi vefat etti.

1975 - Çeşitli konularda konferanslar vermeye başladı. “Kur’ân ve İlim”, “Darwinizm”, “Altın Nesil”, “İçtimaî Adalet”, “Nübüvvet” gibi başlıklarla verdiği konferanslar 1976 yılında da devam etti.

1976 - 28 Eylül 1976 tarihinde Manisa’dan İzmir’e tayin edildi.

1977 - Görevli olarak Almanya’ya gitti. Buradaki Türk vatandaşlarının meselelerini yakından gözleme imkânı buldu. Farklı yerlerde konuşmalar yaptı, konferanslar verdi. Aynı yılın Ağustos ayının 26’sında İstanbul’da ilk vaazını Eminönü’ndeki Yeni Cami’de verdi. İstanbul’daki ikinci vaazı ise ilk vaazdan yaklaşık iki hafta sonra 9 Eylül’de Sultanahmet Camii’ndedir. Bu vaazın dinleyicileri arasında dönemin başbakanı Süleyman Demirel ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabir Çağlayangil de vardı.

1979 - İlk sayısı 1979 yılının Şubat ayında çıkan Sızıntı dergisinde başyazılar yazmaya başladı.

1980 - 12 Eylül Darbesi’nden bir hafta önce son vaazını 5 Eylül 1980 tarihinde Bornova’da verdi. Vaazdan sonra Turgut Özal’la imam odasında görüştü. İhtilalden sonra görevini sürdürme imkânı bulamadı. Aynı yılın 25 Kasım’ında Çanakkale’ye tayin edildi ise de rahatsızlığından dolayı görevine başlayamadı.

1981 - Askeri yönetim, baskısını artırdıkça görevini yapma imkânı kalmadı. 20 Mart 1981 tarihinde vaizlikten istifa etti.

1985 - Askeri yönetimin baskısı devam ettiğinden herhangi bir yerde vaaz veremedi. Ama Anadolu’yu dolaşarak Anadolu insanının dine hizmet aşkını canlı tutmaya çalıştı.

1986 - Burdur’da tutuklandı. Sorgulanmak üzere İzmir’e getirildi. Ama herhangi bir suç unsuru bulunamayarak serbest bırakıldı. Aynı yılın 6 Nisan’ında Büyük Çamlıca Camii’nde altı yıl aradan sonra ilk vaazını verdi. Yine bu yıl, Hacca gitti.

1988 - İlk sayısı 1 Temmuz 1988 tarihinde çıkan Yeni Ümit dergisinde başyazılar yazmaya başladı.

1989 - 13 Ocak 1989 tarihinde Üsküdar Valide Sultan Camii'nde vaazlar vermeye başladı. 62 hafta süren bu vaazlarda bütün yönleriyle Efendimiz (s.a.s.) ve sünnetini anlattı. Bu yıl ayrıca Pazar günleri İstanbul'un çeşitli ilçelerinde vaazlar verdi. Süleymaniye Camii'nde, Pendik'te, Sultanahmet Camii'nde, Bakırköy'de verilen bu vaazlara ilave olarak Ramazan ayında her Salı iftar ile teravih arasında vaaz verdi. Bayram vaazını da yine Fatih Camii'nde verdi. İstanbul'daki bu vaazların yanı sıra İzmir'de de vaazlarını Hisar ve Şadırvan camilerinde sürdürdü.

1990 - Üsküdar'daki vaazlarına ve diğer haftalık vaazlarına devam etti.

1991 - 16 Haziran 1991 tarihinde son vaazını Süleymaniye Camii'nde verdi. Aynı yılın 19-22 Eylül günleri arasında Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle düzenlenen "Ebedî Risalet" sempozyumunda bir konuşma yaptı.

1992 - Amerika'da ameliyat olan dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı 5 Mayıs'ta hastanede ziyaret etti.

1993 - 28 Haziran 1993 tarihinde Annesi Refia Hanım vefat etti. Annesinin cenaze namazını Hocaefendi'nin kendisi kıldırdı.

1994 - Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın açılışına katıldı. Bir konuşma yaptı. Bu yılın 30 Kasım'ında dönemin başbakanı Tansu Çiller'i ziyaret etti.

1995 - 20 Mart'ta Bülent Ecevit'i ziyarete gitti. 'Nihal Atsız Türk Dünyası Hizmet Ödülü'ne layık görüldü. Başbakan Tansu Çiller ile ikinci kere görüştü. Mesut Yılmaz'la görüştü. Cumhuriyet gazetesi yazarı Hikmet Çetinkaya'nın, hakkında yazdığı yazılardan kazandığı elli milyon liralık tazminatı Mehmetçik Vakfı'na bağışladı. Çeşitli gazetelere röportajlar verdi. Bosnalı çocuklar yararına düzenlenen futbol maçını seyretti.

1996 - Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın "Hoşgörü Ödülleri" törenine katıldı. Asya Finans ve Fatih Üniversitesi'nin açılışlarına katıldı. Farklı kuruluşlarca düzenlenen iftar programlarına katıldı ve gazetelere röportajlar verdi.

1997-27 Haziran'da sağlık problemleri nedeniyle Amerika'ya gitti. Aynı yılın 30 Eylül'ünde Türkiye'ye döndü.

1998 - 4 Şubat'ta Vatikan'a gitmeden Başbakan Bülent Ecevit ile görüştü. 9 Şubat'ta Vatikan'da Papa II. John Paul ile görüştü. 25 Şubat'ta Hahambaşı

Eliyahu Bakhsi ile görüştü. 19 Mart'ta "Türk 200'ler Vakfı" tarafından Türk dünyasına hizmetlerinden dolayı ödüle layık görüldü. Yine bu yılın 18 Nisan'ında "Türk Ocakları Hamdullah Suphi Tanrıöver Kültür Armağanı" Hocaefendi'ye verildi.

1999 - 21 Mart tarihinde tedavi için Amerika'ya gitti. 18 Haziran'da montaj kasetlerle hakkında karalama kampanyası başlatıldı.

2000 - 3 Ağustos'ta Ankara DGM savcısı, Hocaefendi hakkında tutuklama talep etti. 7 Ağustos'ta tutuklama talebi reddedildi. 11 Ağustos'ta tekrar tutuklama kararı verildi. 28 Ağustos'ta ise İstanbul 2 no'lu DGM heyeti tutuklama kararını kaldırdı. 31 Ağustos'ta Ankara DGM Başsavcılığı Hocaefendi hakkında dava açtı.

2001 - 26 Nisan'da Amerika Georgetown Üniversitesi'nde Hocaefendi ve faaliyetleri hakkında bir konferans düzenlendi. 27 Nisan'da eğitim ve kültür hizmetleri sebebiyle Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Üstün Hizmet Ödülü"ne layık görüldü. 18 Kasım tarihinden itibaren "herkul.org" adlı siteden "Kırık Testi" sohbetleri yayınlanmaya başladı.

2002 - 31 Mart'ta kalp rahatsızlığından dolayı tedavi altına alındı. 2 Nisan'da hastaneden çıktı.

2003 - 10 Mart'ta hakkında açılan davanın on sekizinci ve son duruşması yapıldı. Dava ve cezaların ertelenmesine karar verildi. 12 Ağustos tarihinden itibaren bamteli sohbetleri yayınlanmaya başladı.

2004 - 21 Ocak'ta kalp rahatsızlığı sebebiyle hastaneye yattı. Kalp damarına operasyon yapıldı. Ertesi gün taburcu edildi. 1 Kasım'da Kırgızistan Ruhaniyet Vakfı tarafından eğitim alanındaki faaliyetleri ve düşünceleri ile uluslararası barışa sağladığı katkı sebebiyle ödül verildi. Zaman Gazetesinden Nuriye Akman'a uzun bir röportaj verdi.

2005 - 29 Nisan'da Milletlerarası Diyalog Derneği tarafından Wisconsin-Madison Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "İslam ve Diyalog" konulu konferansa mesaj gönderdi.

2008 - 24 Haziran'da Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Hocaefendi'ye verilen beraat kararını onayan daire kararına yapılan itirazı reddetti. 12 Kasım'da

Ankara Cumhuriyet Başsavcivekilliği, Hocaefendi hakkında “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs etme” suçu kapsamında yürütölen soruşturmada “kovuşturmaya yer olmadığına” karar verdi.

2009 - 7 Mart’ta ABD’nin Louisiana Üniversitesi’nde “Modern Dünyada İşlam: Düşüncede ve Pratikte Gülen Hareketi” sempozyumu düzenlendi. Hocaefendi’nin fikirleriyle öncölük ettiği gönüllöler hareketini konu alan konferanslar aynı yıl içerisinde Amerika’nın farklı üniversitelerinde ve Mısır, Tanzania, Almanya gibi ölkelerde düzenlendi.

2010 - Almanya, Litvanya, Endonezya ve Kanada’da gönüllöler hareketi ile ilgili konferanslar düzenlendi. 11 Kasım’da Amerikan The New York Times gazetesine röportaj verdi.

2011 - Dünya barışına yaptığı katkı sebebiyle East-West Institute (Doğu-Batı Enstitüsü-EWI) “2011 Yılı Barış Ödölü” Hocaefendi’ye verildi. Ödöl törenine bir mesaj gönderen Hocaefendi, “Ödölü, kendi adına değil ancak kendisini içlerinden birisi olarak adlandırdığı sayısız gönüllöler adına kabul ettiğini...” kaydetti.

2012 - Amerika’da, Etyopya’da gönüllöler hareketiyle ilgili konferanslar düzenlendi. Hocaefendi bu konferanslara mesaj gönderdi. İngiliz Financial Times gazetesinde İşlam karşıtı “Müslömanların Masumiyeti” isimli film ve filme verilen tepkileri ele alan makalesi yayınlandı.

2013 - 3 Mart’ta Güney Kore’de “Manhae Barış Ödölü” Hocaefendi’ye verildi. 12 ölkeden 12 sanatçı “Barışın renkleri” isimli albümde Hocaefendi’nin şiirlerini besteledi ve yorumladı. 17 Haziran’da Erbil’de Kürtçe yayınlanan Rudaw gazetesine röportaj verdi.

Kaynaklar

- HİKMET, Ertuğrul, Himmeti Millet Olan İnsan, Işık Yayınları, İstanbul, 2008
- KURUCAN, Ahmet, Huzurdan Esintiler, Işık Yayınları, İstanbul, 2012
- MERCAN, Faruk, Fethullah Gülen, Doğan Kitap, İstanbul, 2008
- ÖZCAN, Zafer, 'Önden Giden Atlıların İlk Durağı', Aksiyon, 11 Haziran 2012
- ŞİMŞEK, Osman, İbretlik Hatıralar, Işık Yayınları, İstanbul, 2010
- ÜNAL, Ali, Fethullah Gülen: Bir Portre Denemesi, Nil Yayınları, İstanbul, 2002
- ÜNAL, İsmail, Fethullah Gülen'le Amerika'da Bir Ay, Nil Yayınları, İstanbul, 2001
- tr.fgulen.com, fgulen.com/tr (15 Mart 2013- 1 Temmuz 2013)

Resim Albümü

M. Fethullah GÜLEN

